

AVRASYA

DÜNYASI

EURASIAN WORLD

Altı Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi

Yıl/Year: 6 • Sayı/No: 12 • Nisan/April 2023

RUSYA'NIN UKRAYNA'YA SALDIRISI: SONU GÖRÜNMEYOR **RUSSIAN AGGRESSION IN UKRAINE: NO END IN SIGHT**

**Ukrayna-Rusya Davasına
Üçüncü Devletlerin
Müdahillikleri: Siyasi
Dayanışma Hukukun
Önüne mi Geçiyor?**

**Post-Cold War Japan's
Security Policies:
Leaving the Yoshida
Doctrine?**

**Uluslararası ve Bölgesel
Gelişmeler Bağlamında
Doğu Akdeniz Deniz
Yetki Alanları Krizi**

Yayın Sahibi

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kirt.
Tic. Ltd. Şti. adına
Hazel Çağın Elbir

Yayın İdare Adresi

Abidin Daver Sok. No. 12/B Daire 4 06550
Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • Faks: 0 (312) 438 50 26

Yayın / Danışma Kurulu

E. Büyükelçi Alev Kılıç, *Başkan, AVİM*
E. Büyükelçi Çınar Aldemir
Prof. Dr. Ayşegül Aydıngün, *ODTÜ*
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı, *ODTÜ*
Dr. Paulo Botto, *La Plata University, Buenos Aires, Argentina*
Prof. Dr. Birgül Demirtaş, *Türk-Alman Üniversitesi*
Doç. Dr. Sergii Glebov, *Odesa Mechnikov National University, Odesa, Ukraine*
Prof. Dr. Afet Gulaliyeva, *Baku State University, Baku, Azerbaijan*
E. Büyükelçi Koray Targay

Editör: Yiğit Alpogan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Turgut Kerem Tuncel

Fotoğraflar: www.tr123rf.com

Baskı Tarihi: 13 Nisan 2023

ISSN: 2587-0920

Yayın Türü: Yaygın Süreli Yayın
Yayın Şekli: 6 Aylık Türkçe-İngilizce

Sayfa Düzeni
Ruhi Alagöz

Baskı:

Yeni Fikir Matbaa
Zübeyde Hanım Mahallesi
Sebze Bahçeleri Cad. No: 80/4-6
Altındağ / ANKARA

Abone Sorumlusu Hülya Önalp

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kirt. Ltd. Şti.
Süleyman Nazif Sok. No. 12/B Daire 4 06550
Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • Faks: 0 (312) 438 50 26
E-posta: terazi yayincilik@gmail.com
www.avim.org.tr

Yıllık Yurtiçi Abone Ücreti: 220 TL
Yıllık Yurtdışı Abone Ücreti: 35 Euro

Aşağıdaki banka/posta çeki hesap numaralarına
ödeme yapabilirsiniz:

Terazi Yayıncılık,

Garanti Bankası-Çankaya/ANKARA Şubesi:
181/6296007

Posta Çeki Hesabı: Ankara/Çankaya/Merkez
5859221

IBAN No: TR96 0006 2000 1810 0006 2960 07

Aksi belirtilmediği sürece Avrasya Dünyası'nda
yayımlanan yazılarda belirtilen olay ve fikirler
sadece yazarına aittir. Yazı işleri müdürünü,
yayın sahibini veya editörünü bağlamaz.
Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin
alınmaksızın hiçbir iletişim, kopyalama sistemi
kullanılarak yeniden baskısı yapılamaz. Akademik
ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Değerli Okurlar,

Avrasya Dünyası dergimizin 12. sayısını sunarken sizlerle bir kez daha buluşmanın mutluluğu içerisindeyiz. 2023 yılının ilk sayısı olması nedeniyle dergimizi hazırlarken, biraz durup geriye bakmanın ve geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde bölgemizi ve dünyayı etkileyen gelişmelerin bir muhasebesini yapmanın uygun olacağını düşündük. Bu sayede bir yandan, bizi içinde bulunduğumuz duruma getiren nedenleri kısaca hatırlarken öte yandan yapılabilecek tespitlerin önemimizi görmek için sağlayabileceği yararları da ortaya koymaya çalıştık.

Gerçekten, artık bahar aylarına girmiş olmakla beraber, ilkbaharın simgesi olan umut ve iyimserlik havasından dünyamız pek nasiplenmiş görünmüyor. İhtiyar küremiz önce 2020-2022 yıllarında Covid-19 pandemisi ile sarsıldı. Hemen her ülkede yüzbinlerle ifade edilen can kayıplarına ilaveten ekonomik yönden büyük kayıplar yaşandı. Bazen uzun süreli olabilen karantinalar üretimi düşürdü, işsizliği arttırdı. Bu dönemde en önemlisi dünya ticaretinin ikmal zincirleri hırpalandı ve uluslararası ekonomi ve ticaret büyük zararlar gördü.

Covid-19 salgını ile yeni bulunan aşılardan yolculuğu mücadele etkinleşirken ve küresel ekonominin düzelmesine ilişkin umutlar filizlenirken, bu defa Putin sahneye çıktı ve Ukrayna'ya saldırdı. Şubat 2022'de başlayan savaş, insanlığın eriştiği uygarlık ve uluslararası hukuk alanındaki bütün birikimlerine meydan okuyan bir tarzda, bir savaşın cereyan etmesi için en az ihtimal verilen Avrupa kıtasında kan, ölüm, dehşet ve yıkım tabloları yaratmaya başladı. Süreç, ne yazık ki halen devam etmektedir.

Hatırlayacağınız üzere, Rusya-Ukrayna savaşını 10. sayımızdan itibaren çeşitli makalelerle değişik açılardan incelemeye başladık. Elinizde bulunan 12. sayı ile bu gayretimizi sürdürüleceğiz. Önceki sayılarda olduğu gibi bu sayımızda da makale dizininde merkezi yeri bu savaşa ilişkin gelişmeleri çeşitli açılardan irdeleyen, değerli yazarların kalemlerinden çıkmış makalelere ayırmış bulunuyoruz. Bu bağlamda 10 makaleden oluşan 12. sayımızın 4, 5, 6 ve 7. makalelerini takdirlerinize sunuyoruz. Bu vesileyle, söz konusu savaşın bir dahaki sayımıza kadar sona ermesi ve böylece bizim de bu konuya avdet etmemize gerek kalmaması yolundaki samimi dileğimizi yeniden tekrarlamak istiyoruz.

2023 yılının geri kalan bölümünün insanlık için barış, huzur ve refah getirmesi dileklerimizle saygılarımızı sunuyor, sizlere iyi okumalar diliyoruz.

Yiğit Alpogan
Editör

from the editor

Dear Readers,

We are happy to meet with you once again with the 12th issue of the Eurasian World journal. Because this is the first issue of our journal in this year, we think that it would be reasonable to address the developments that affected our region and the world in the last couple of years. Doing that may help to remember the causes of the situation we are in now, as well as to make forecasts as to possible future developments.

Though spring has come, it, alas, has not brought hope and optimism. Our old planet was first shaken by the Covid-19 pandemic in 2020-2022. In addition to the loss of lives that counted in hundreds of thousands in many countries around the globe, big economic losses were also eventuated. The long periods of quarantine resulted in a decrease in the production and increased unemployment. Most consequentially, the global supply chain was battered and the international trade and economy took serious hits.

While production of vaccines was helping to wipe Covid-19 off and hopes were rising consequent to improvement of the global economy, Putin appeared on the stage and waged an offensive against Ukraine. The war that broke out in February 2022 caused death, terror, and devastation in a continent where a war that defies the contemporary civilization and all the achievements in international law was least expected. This war, regrettably, still has not ended.

Since our 10th issue, we have been examining different aspects of the Ukraine-Russia war. We continue doing the same in the 12th issue of our journal, too. Hence, the main body of this issue is reserved for the articles that focus on various facets of the Ukraine-Russia war. We submit the 4th, 5th, 6th, and 7th of the 10 articles of this edition, which are on the Ukraine-Russia war to your discretion. We hope the war to come to an end soon so that we will no more allocate our pages to this tragedy in our next issues.

We share our sincere hope that the rest of the year 2023 will bring humanity peace, tranquility, and prosperity.

With our best wishes,

Enjoy the reading,

Yiğit Alpogan
Editor

Rusya'nın Ukrayna'ya Saldırısı: Sonu Görünmüyor

Russian Aggression in Ukraine: No End in Sight

30

Nine Years of the Russia's War of Aggression Against Ukraine: What Ukrainians are Fighting Against and What Should Be Done to Restore Peace

Mykola Zamikula

37

Ukrayna-Rusya Davasına Üçüncü Devletlerin Müdahillikleri: Siyasi Dayanışma Hukukun Önüne mi Geçiyor?

Dr. Öğr. Gör. Onur Uraz

45

The Weimar Russia: How Eastern and Western Europe See the Post-War Moscow

Dr. Jakub Korejba

52

Küresel Dönüşüm Süreci ve Ukrayna-Rusya Krizi'nin Latin Amerika ve Karayipler'deki Etkileri

Doç. Dr. Kubilayhan Erman

içindekiler / contents

Yıl/Year: 6 • Sayı/No: 12 • Nisan / April 2023

04

**Post-Cold War Japan's Security Policies:
Leaving the Yoshida Doctrine?**

Doğukan Baş

14

**Uluslararası ve Bölgesel Gelişmeler
Bağlamında Doğu Akdeniz Deniz
Yetki Alanları Krizi**

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Küçük

Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Kafdağlı Koru

24

**An Analysis of the EU Foreign
Policy Goals on Belarus**

Elterişhan Elçibey

61

**Fransa'nın Güney Kafkasya
Siyasetinde Ermenistan'ın Yeri**

Tutku Dilaver

68

**China and North Korea:
The Uneasy Partnership**

Hossein Ebrahim Khani

72

**Yeni İpek Yolu Alternatifleri
Karşısında Türkiye'nin Tutumu**

Doç. Dr. Ali Oğuz Diriöz

Gizem Aymış

POST-COLD WAR JAPAN'S SECURITY POLICIES: LEAVING THE YOSHIDA DOCTRINE?

During the Cold War, Japan was aligned with western liberal democracies. However, it never actively sought to promote liberal values, partly due to its aggressive behavior during the Second World War. As a result, Japan focused on improving its image in the international community, especially among neighboring countries, and adopted a non-interference policy.

Doğukan Baş

PhD Student / Teaching Assistant, Department of Political Science and International Relations, TOBB University of Economics and Technology, Ankara, Türkiye

After experiencing defeat and bitter lessons from the Second World War, Japan made significant changes to its foreign policy. Japanese elites began pursuing a pacifist and peaceful foreign policy, known as the Yoshida Doctrine,¹ which was built on three main pillars: alliance with the US, relations with East and Southeast Asian countries, and involvement with the United Nations. Relations with the US provided security, while relations with Asia provided economic gains. Their foreign policy, centered on the United Nations, provided legitimacy.²

This pacifist and peaceful foreign policy was in line with the concept of 'civilian power', which was first introduced by the French scholar François Duchêne in his studies on the European Community³ and later developed by Maull in 1990.⁴ According to Maull,⁵ three conditions must be met to become a civilian power: cooperating with other countries to achieve international goals, using non-military means for national interests, and establishing supranational organizations to manage relations and problems in international politics or support the development of established ones.

However, with the end of the Cold War and the decline of US hegemony after the 2000s, the world entered a new era. What role should Japan play in this new world? Should it continue to act as a civilian power or strengthen its army and participate equally in all areas of interna-

tional politics like a 'normal' country?⁶ The Japanese security policy literature, which focuses on the post-Cold War period, addresses these questions. Some literature argues that Japan still has civilian power features, while the rest suggests that Japan is turning into a 'normal' state.⁷

This paper examines the questions that dominate the post-Cold War Japanese security policy literature. First, the paper presents Japan's characteristics of civilian power according to the literature. Second, the paper examines the literature that argues Japan is turning into a 'normal' state. Third, the paper discusses the Japanese foreign aid policy literature, which falls within the sphere of both sides. In the 'Conclusion' section, the paper evaluates the findings from the literature and the debate.

Japan as a Civilian Power

During the Cold War, Japan was aligned with western liberal democracies. However, it never actively sought to promote liberal values, partly due to its aggressive behavior during the Second World War. As a result, Japan focused on improving its image in the international community, especially among neighboring countries, and adopted a non-interference policy. However, this passive attitude was criticized by the western camp after the end of the Cold War, specifically regarding Japan's response to the Tiananmen Square incident and the Gulf War.⁸

Yoshida Shigeru, Japanese diplomat and Prime Minister of Japan (1946-1947 and 1948-1954) and the founder of post-WWII Japanese strategy known as the Yoshida Doctrine.

In response to these criticisms, the concept of 'global civilian power' emerged in Japan. This concept acknowledged Japan's significant experience and prestige in using civilian means to pursue its international interests. As such, Japan was encouraged to continue to use economic and diplomatic means, while also emphasizing liberal values in its policies.⁹ However, with the decline of American hegemony and the rise of China in the twenty-first century, it became apparent that this concept would not suffice. In 2012, with the return of Shinzo Abe to power, Japan's foreign policy shifted towards 'strategic diplomacy', which placed greater emphasis on the liberal international order.¹⁰ This emphasis was further strengthened with the publication of the 2013 National Security Strategy document, which highlighted Japan's commitment to using non-military means to maintain the rules-based international order.¹¹

According to the literature, Japan's efforts to secure the liberal international order through strategic diplomacy can be categorized into three main policy areas: policies towards China in response to its rise, policies towards the US in light of its declining hegemony, and Japan's increasing multilateralism. The common goal of these policies is to preserve the status quo created by the liberal international order to safeguard both Japan's security and economic interests.¹²

Japan's China Policy

China has been labeled a 'conditional supporter' of the liberal international order as it is in favor of the global economic system, but not of liberal values.¹³ In contrast, China challenges liberal democracy with its state-led capitalism model and illiberal governance style.¹⁴ China also reinforces its illiberal governance through 'illiberal innovation' or 'Digital Leninism', where it uses technology to strengthen its one-party regime and exert authority over its citizens.¹⁵ Additionally, China spreads (mis)information and propaganda to cause the rise of populism in liberal democracies through the internet and other communication tools.¹⁶ In response, Japan employs civil means, such as technology and technology infrastructure, to thwart security-related technology espionage and increase its international influence on important social issues, including human rights and disaster relief.¹⁷

Diplomacy is another important civil means used by Japan against the rise of China. Japan has expanded its influence sphere from the Asia-Pacific to the Indo-Pacific and developed the 'free and open Indo-Pacific' vision to foster cooperation in the region with like-minded countries, such as Australia, India, and the US. The primary objective of this policy is to safeguard the order and rules established by the rules-based international order concerning the seas and trade, ensuring Japan's economic se-

curity. While Japan works with like-minded countries, it does not directly impose democracy on countries in the Indo-Pacific region. Rather, Japan prioritizes these countries' compliance with international maritime and commercial law. Nonetheless, Japan continues to champion liberal values by setting an example for the region with its liberal democracy and robust free market economy. Japan's policymakers also have a distinct attitude towards democratization, recognizing that each country has different internal dynamics based on its history and culture. Thus, there is no need to impose Western-style democratization, which could push these countries into the authoritarian camp. They believe democratization will occur after economic development and the acceptance of the rule of law in these countries.¹⁸

Japan's US Policy

According to existing literature, Japan's main goal in its US policies has been to ensure the United States' continued presence in the Asia-Pacific, especially in the wake of the decline in US hegemony that began with the 2003 Iraq War and the 2008 global financial crisis, and was further exacerbated by Trump's election and the rise of populist rhetoric in the US.^{19,20} To achieve this objective, Japan has relied on diplomacy as a civil means of assuming more responsibility in the region.²¹

When Trump was elected, Prime Minister Shinzo Abe pursued a strategy of establishing good personal relations

with him to maintain a strong relationship with the US. Although Japan was unable to prevent the US from withdrawing from the Trans-Pacific Partnership and imposing new trade tariffs, it succeeded in preventing any radical shifts in US Asia-Pacific security policies.²²

With Biden's election as president, who is a supporter of the liberal international order, the US has signaled its renewed engagement in the region. Japan has taken on the role of building a bridge between Asia and the US and has worked to restore the United States' credibility, which was damaged during the Trump era. In turn, the US has supported Japan's 'free and open Indo-Pacific' vision, which some interpret as Japan taking on a leadership role in the region alongside the US.²³

Japan's Multilateralism

As previously mentioned, Japan has expanded its sphere of influence from the Asia-Pacific to the Indo-Pacific region and developed the 'free and open Indo-Pacific' vision to promote cooperation with like-minded countries such as Australia, India, and the US. Japan's efforts under this initiative have been most successful in its relations with Australia, with the two countries now having a quasi-alliance.²⁴ On the other hand, Japan's relationship with India has progressed mainly through foreign aid, with India becoming the largest recipient of Japanese aid in the 2000s, taking over from China.²⁵

However, perhaps most notably, Japan has successfully brought Australia, India, and the US together under the umbrella of the Quadrilateral Security Dialogue (QUAD).²⁶ Japan promotes this multilateral initiative using rhetoric around “shared liberal values, peace, stability, and prosperity” and emphasizes the purpose of protecting the rules-based international order.²⁷ In fact, the QUAD is seen as a necessity for the Japanese elite in East Asia, given the lack of an organization like NATO in the region.²⁸

In recent years, Japan has also made significant moves in the field of economics with initiatives such as the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) and the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP). The CPTPP is particularly important to Japan because it marks the first time in its postwar history that Japan has taken the lead in multilateral trade liberalization.²⁹ These initiatives are seen as Japan taking a leadership role in the region “to safeguard the World Trade Organization, fight protectionism, and discipline China’s unfair trading practices.” Some have even argued that “never before had Japan been so consequential to the fate of the liberal trading order.”³⁰

In summary, based on the literature, Japan has developed the concepts of ‘global civilian power’ and ‘strategic diplomacy’ as a civilian power. The Japanese elite has utilized civilian means to preserve the status quo established by the liberal international order, which offers Japan security and economic prosperity.

Japan as a Military Power

The literature that argues Japan is no longer a civilian power, but rather a ‘normal’ state on the path towards becoming a military power, examines the reasons for this change under three main headings: international changes, domestic changes, and the alliance with the US.

Factors Facilitating Japan’s Change

The first factor is the shift that occurred in international politics. After Japan only provided financial support, but no military aid to the international coalition in the Gulf War, it faced criticism from the global community. Japan realized that it could not achieve prestige in international politics solely through civilian means. In fact, some Japanese diplomats argued that Japan’s reputation should not be tarnished like this again.³¹

Japan’s understanding of security also changed due to the shifting balance of power in its immediate surroundings. Incidents such as the 1993-94 North Korean missile crisis and China’s 1996 extensive military exercises in the Taiwan Strait taught the Japanese that the Cold War order was over, and they needed new security policies.³² Addi-

In 2012, with the return of Shinzo Abe to power, Japan's foreign policy shifted towards 'strategic diplomacy', which placed greater emphasis on the liberal international order.

tionally, the North Korean missile crisis demonstrated that Japan could not support its ally, the United States, in a potential war on the Korean peninsula, due to legal and military capability constraints.³³

Another international shift that contributed to the transformation of Japan is deglobalization in recent years. Thanks to globalization, Japan has experienced peace, stability, and economic growth within the international community. However, this order is now in jeopardy due to the emergence of competing economic blocs, state-led capitalist development models, technological competition, and an erosion of norms against the use of force to alter the status quo. If global rule-making breaks down, the Japanese people will be at risk of coercion, which would limit Japan’s autonomy and impoverish the nation.³⁴

The second factor that led Japan to change was the transformation in domestic affairs. Sociological changes played a significant role, with increasing threats from China and North Korea altering the public’s view of security policies.³⁵ The public has begun to view the government’s efforts to increase the power and capabilities of the Japanese Self-Defense Force (JSDF) in a more moderate light. Additionally, a positive attitude change towards the military has emerged, with the JSDF’s prestige increasing, particularly among new generations. JSDF’s efforts to demonstrate its changed outlook played an essential role in this. The military adopted liberal values after the war, including democratic values in its curriculum.³⁶

Another factor that contributed to the transformation of Japan was the ideological changes that occurred. The Liberal Democratic Party (LDP) was previously dominated by pacifists, but this changed when the revisionists gained control of the party and power.³⁷ This group believed that the Yoshida Doctrine had collapsed, and therefore, Japan needed to adopt a more security-oriented approach.³⁸ Outside the LDP, the Japan Socialist Party (JSP), which was the strongest advocate of pacifism, also lost power. JSP gave up its anti-JSDF and anti-US alliance stances after the 1993 elections, in exchange for becoming a coalition partner with the LDP.³⁹ Moreover, the electoral system reform carried out in 1994 led to the dissolution of JSP in 1996.⁴⁰

Finally, institutional changes were also instrumental in Japan’s transformation. The power of the bureaucracy,

which had gained strength after the Second World War, was broken, and political control was established over it. The office of the prime minister was strengthened to enable more efficient responses to crises such as the North Korean missile crisis. Additionally, the Cabinet Legislation Bureau (CLB), which exercised bureaucratic control over the military, was weakened, and the Japan Defense Agency was transformed into the Ministry of Defense in 2007.⁴¹

The third factor that brought about a transformation in Japan was the shift in the US' alliance policy. With the end of the Cold War, the US began to view alliances more flexibly, based on the willingness of countries to work together towards mutual security. This meant that countries could now 'buy' their place in alliances by sharing risks and contributing to mutual security. Japan, as a result of this, was pressured to take on more military responsibility to maintain its alliance with the US.⁴²

This pressure, however, also sparked concerns among some groups in Japan about potential entrapment. They worried that Japan would become too closely bound to the US and be dragged into its conflicts. For the revisionists in power, however, this pressure presented an opportunity to make Japan's foreign policy more security-oriented.⁴³

These changes set the stage for the revisionists to 'normalize' Japan, first under Junichiro Koizumi's leadership from 2001 to 2006, and then under Shinzo Abe's tenure from 2006 to 2007, and again from 2012 to 2020. Abe's legacy in particular has been so significant that some have even begun referring to it as 'the Abe Doctrine',⁴⁴ and it continues under the leadership of Fumiyoshi Kishida. This normalization took place across three main areas: legal, foreign policy, and military.

Japan's Change

For the LDP leadership to 'normalize' their country, they must establish the necessary constitutional framework. This means that they must revise the constitution, particularly Article Nine, which renounces Japan's right to engage in war in international disputes and prohibits the country from possessing land, air, and naval forces.⁴⁵ However, due to a lack of political power, the LDP was unable to revise the constitution until after the July 2016 and October 2017 elections, when they achieved a two-thirds majority in the Japanese diet with the support of their coalition partner, the Komei Party. However, the Komei Party opposes any changes to Article Nine and is content with adding new provisions to the current constitution. As a result, the revisionists failed to revise the constitution despite their majority in the diet.⁴⁶

So why do the revisionists want to revise the constitution? The first reason is related to the socio-psychological dimension of national pride.⁴⁷ According to the

revisionists, the constitution was imposed on Japan by the United States, making it 'un-Japanese.' They argue that the constitution damages Japanese patriotism and creates the impression that Japan is an aggressive state that is only restrained by constitutional restrictions. Thus, a new constitution that emphasizes Japanese traditions and culture is needed to demonstrate that Japan is actually a peaceful state. The second reason for revision is due to the security concerns of LDP elites, who fear the changing balance of power in East Asia resulting from China's rise and the security threat posed by North Korea's nuclear weapons program and missile tests.⁴⁸

However, at present, the most important reason for revision is the first one, as the security aspect has largely been addressed by the 2015 Security Legislation, which is constituted of:

"Two separate bills entitled 'International Peace Support Law' and 'Legislation for Peace and Security.' The Security Legislation essentially overturns the long-standing interpretation on the exercise of collective self-defense⁴⁹ without revising the constitution, and establishes new situations for which the SDF can be mobilized: in cases where another country that has a close connection to Japan is attacked and, in consequence, the existence of Japan is threatened, the scope of which includes 'Japanese people's lives, liberties and right to seek happiness'. It also expands the scope of the SDF's logistical support to foreign forces and its peacekeeping activities, and removes the geographical restriction (previously, the area surrounding Japan) on its military operations."⁵⁰

The process of change in Japan did not occur overnight, but rather was a gradual evolution led by the country's elite. After the Cold War, external factors played a significant role in paving the way for Japan's transformation. In response to criticism after the Gulf War, the Japanese government introduced the 'International Peace Cooperation Law' in 1992, which allowed the JSDF to participate in UN missions, provided that they do not engage in the use of force. The successful overseas missions of the JSDF without any conflict further strengthened the government's position.⁵¹

As mentioned above, the US changed its understanding of the alliance with Japan and started to 'marketize' it. The Japanese government, bolstered by the success of the UN missions, aimed to demonstrate that Japan was a reliable ally to the United States. After Japan failed to support the US in the North Korean missile crisis of 1993-94, attempts were made to take on more responsibility in the alliance with the US. In September 1996, the first meeting of 'the bilateral Security Consultative Committee' was held, involving the US secretaries of defense and state, the Japanese minister of foreign affairs, and the director general of the Japan Defense Agency, also known as the '2+2' meeting. One year later, the new 'Defense

Cooperation Guidelines' were approved, and later revised in 2004, which allowed Japan to supply American forces with ammunition not only during routine training but also in the event of an armed attack.⁵²

The foreign policy of Japan towards an alliance with the United States is influenced by a variety of factors, including the strengthening of the office of the prime minister. During his time in office, Prime Minister Junichiro Koizumi exercised his authority to actively support the United States in both the aftermath of 9/11 and during the Iraq War. Koizumi wasted no time in issuing six initiatives, including the protection of US forces in Japan and the potential dispatch of Japanese personnel overseas, within an hour of the 9/11 attacks.⁵³ He also established an 'Iraq Response Office' to examine economic, humanitarian, and reconstruction assistance, as well as the disposal of weapons of mass destruction and landmine removal. JSDF personnel were sent to Iraq as soon as the UN resolution for the rebuilding of Iraq was passed, and civilian bureaucrats were dispatched to support the US-led administration in Baghdad.⁵⁴

The Japanese public and media generally welcomed the increasingly security-oriented foreign policy of Japan, as well as the expansion of the JSDF's capacity and capabilities over time. Sociological changes played a key role in enabling the shifts in the 1990s and during the Koizumi era, which continued under Abe.⁵⁵

Shinzo Abe believed that Japanese foreign policy needed to be more security-focused because American hegemony was declining, the liberal international order was weakening, and the balance of power in East Asia was deteriorating. Japan could no longer afford to take a passive stance in response to these challenges. Instead, it should adopt a more proactive role in the international community, defend the right of collective self-defense, and eliminate constitutional limitations. Improving the capacity of the JSDF would allow Japan to be more active in its alliance with the US, demonstrate greater leadership in East Asia and beyond, and meet the demands of the current geopolitical climate.⁵⁶

As previously mentioned, while the Abe administration was unable to remove constitutional restrictions, it did secure the right to collective self-defense through the 2015 Security Legislation. During the Abe period, serious investments were made to enhance the land, air, and naval forces of the JSDF, which allowed Japan to improve its military capacity and play a more active role in its alliance with the US.⁵⁷ Japan's military strategy also underwent significant changes during this period. The previous resistance-oriented static understanding of the Cold War era was abandoned, and a proactive repel-oriented approach was adopted instead.⁵⁸ To increase deterrence, investments were made in preventing possible ballistic missile attacks on enemy territory. These changes in understanding and strategy transformed Japan into a country that is more militarily responsible in its alliance with

The literature that argues Japan is no longer a civilian power, but rather a 'normal' state on the path towards becoming a military power, examines the reasons for this change under three main headings: international changes, domestic changes, and the alliance with the US.

the US.⁵⁹ Furthermore, to assert greater leadership in East Asia and beyond, Japan sought to improve its relations with other like-minded countries in the Indo-Pacific region, as previously explained.

The legacy of Abe was carried on by Prime Minister Fumiyo Kishida (2021-present), who broke records by approving ¥6.82 trillion in defense spending in the fiscal year 2023, surpassing the one percent threshold.^{60,61} Most notably, the Kishida government plans to raise its defense spending to 2 percent of GDP by 2027, which translates to a 60 percent increase over five years. As a result, Japan will have the third-largest defense budget in the world.⁶² The decision to increase defense spending was made on December 23, 2022. A week before this decision, the Kishida administration unveiled three new documents, which included a new National Security Strategy, a new National Defense Strategy (the first since 2013), and a new Defense Capability Construction Plan. During the press conference, the prime minister stated that these documents were created to address the "changes in the balance of power in the international community and divisions within globalization." In fact, in 2022, both Prime Minister Kishida and several other high-ranking politicians have acknowledged that globalization and interdependence alone cannot guarantee peace and development worldwide.⁶³

In summary, while revisionists were unable to achieve their ultimate goal of revising the constitution, they did achieve their objective of ending the debate on collective self-defense in 2015. By acknowledging the changing balance of power in world politics and East Asia, they were able to increase the capacity and capabilities of the Japanese military, remove legal restrictions, and make significant changes in military strategy and defense understanding. These efforts enabled Japan to play a more active role in its alliance with the US and assert greater leadership in the region.

Japan as a Donor

Japan was one of the countries that received the most aid following the devastation of the Second World War. However, in 1954, while still receiving assistance, Japan

began providing official aid in the form of war reparations. In 1958, Japan made its first non-war reparation aid to India, and by the 1960s, it had become the first major donor to combine its foreign aid program with its economic interests. In the 1970s, foreign aid began to serve security policies within the framework of the concept of ‘comprehensive national security’, and by the late 1970s, it had become a part of Japan’s alliance with the US. By 1989, Japan had become a top donor.⁶⁴ During the Cold War, Japan’s main form of international cooperation was official development assistance (ODA).^{65,66} However, the economic crisis that Japan experienced in the 1990s caused the ODA budget to fall. The Japanese government realized that it could not contribute to the international order by simply writing a check.⁶⁷ As a result, significant changes took place in Japan’s foreign aid policy with the end of the Cold War.⁶⁸

ODA as a Civilian Mean

When the Tiananmen Square incident occurred, Japan maintained its policy of non-interference in other countries’ internal affairs, meaning that it did not want to change its stance towards China. However, due to significant pressure from the Western world, Japan halted new loan projects for China, its top foreign aid recipient during the 1990s, and suspended high-level interactions with China. Although these practices were short-lived, Japan subsequently introduced certain principles into its foreign aid policies. With the 1992 ODA Charter, liberal values such as democracy, human rights, and freedom began to receive greater emphasis in Japan’s foreign aid policies. As a result, Japan has been providing foreign aid to support democracy abroad, primarily by supporting elections, central and local state institutions, and the rule of law.⁶⁹

While revisionists were unable to achieve their ultimate goal of revising the constitution, they did achieve their objective of ending the debate on collective self-defense in 2015. By acknowledging the changing balance of power in world politics and East Asia, they were able to increase the capacity and capabilities of the Japanese military, remove legal restrictions, and make significant changes in military strategy and defense understanding. These efforts enabled Japan to play a more active role in its alliance with the US and assert greater leadership in the region.

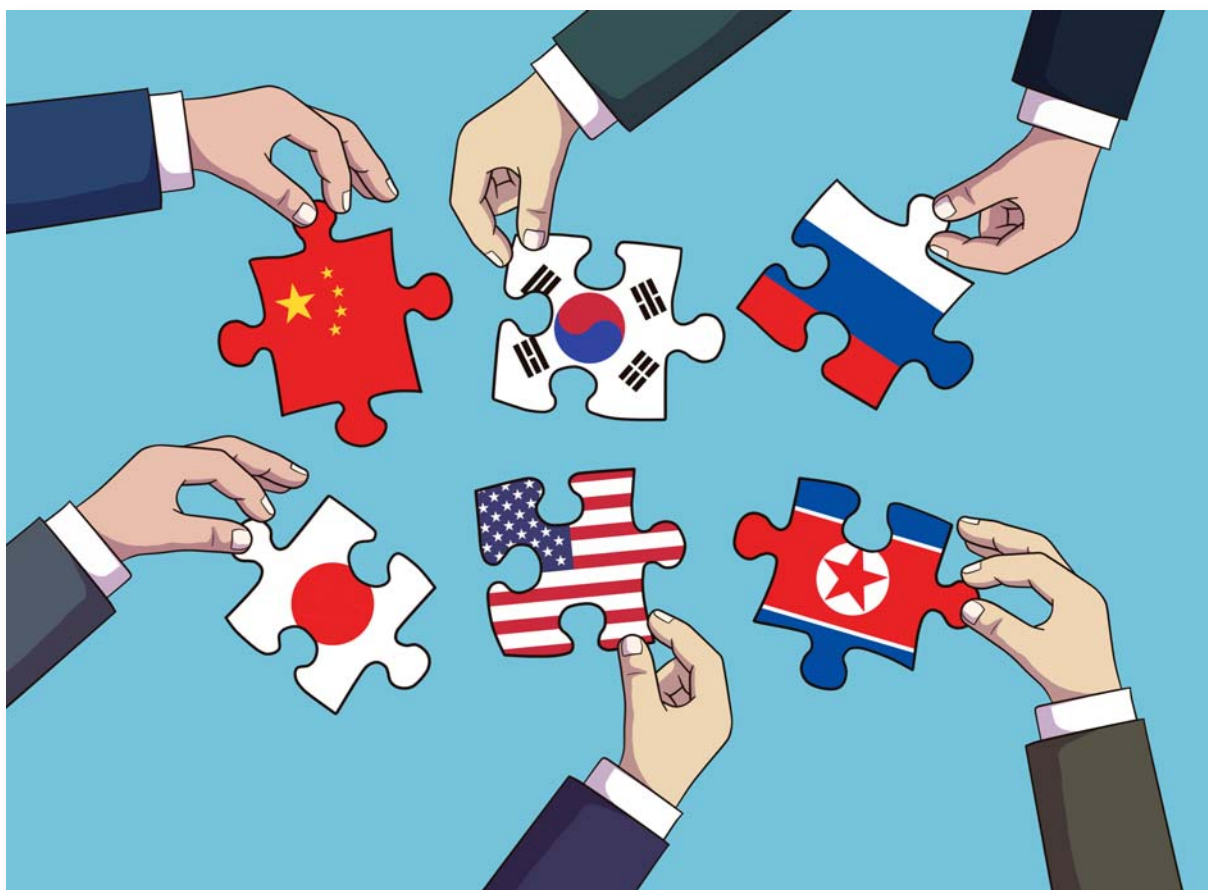
While Japan supports democracy and human rights in various regions of the world, it reduces its emphasis on democracy in its ODA policies towards Southeast Asia to avoid losing the region’s countries to China and to maintain balance in the region. Japan argues that interfering in the internal affairs of developing and undeveloped countries could push them towards authoritarianism. Instead of democracy, Japan focuses on promoting good governance, which includes transparency and accountability, in its foreign aid to the region. Japan believes that promoting good governance will eventually lead to democracy.⁷⁰ As a result of this policy, Japan remains an important economic aid and investment partner for countries in the region that do not want to be dominated by China.⁷¹

ODA as a Military Mean

The revisionists made four significant moves to securitize Japan’s ODA. First, they reorganized the Japan International Cooperation Agency (JICA), which manages ODA, and appointed people who were sympathetic to the LDP’s security-oriented foreign policies to head it. This was done through the strengthening of the office of prime minister and the establishment of control over the bureaucracy.⁷² Second, as part of Abe’s security reforms, the National Security Council (NSC) was established in December 2013, and the National Security Strategy (NSS) was published for the first time in the same year. The NSS acknowledged peacebuilding as an essential part of Japan’s security policies and emphasized the importance of ODA in this regard.⁷³ Third, in 2014, “Abe lifted Japan’s three-decade-long self-imposed ban on weapon exports.”⁷⁴ Finally, the renewal of the ODA Charter in 2015 marked the completion of the process of making ODA a part of Japan’s security policies.⁷⁵

Japan views ODA as a means to protect the ‘open, free, and peaceful’ order in Southeast Asia and the South China Sea from China’s ‘rule of might’.⁷⁶ These regions are critical to Japan for several reasons. Firstly, there is a territorial dispute over the Senkaku Islands with China, which Japan administers, but China claims sovereignty over.⁷⁷ Secondly, the South China Sea boasts an abundance of natural resources such as oil, gas, and fisheries, and serves as a critical conduit for one-third of the world’s trade, including 90% of Japan’s oil imports. Therefore, the sea holds immense economic significance for Japan.⁷⁸ Thirdly, Southeast Asia is an integral part of Japan’s backyard from a geographical, historical, and economic standpoint. As such, Japan is keen on maintaining its presence in the region and preventing China from gaining an upper hand.⁷⁹

To safeguard its interests, Japan took measures such as signing an ODA loan agreement with the Philippines for ¥18.7 billion on 13 December 2013, which provided

ten new patrol vessels, and a non-project grant agreement with Vietnam on 1 August of the following year, worth ¥500 million for the provision of six refurbished vessels. The Japanese government has defended this use of ODA, stating that the coast guard falls under civilian jurisdiction as part of law enforcement, and hence the support is not military.⁸⁰ The strategy to enhance coastguard capacity makes sense in two ways: firstly, coastguards play a crucial role in territorial disputes, and secondly, their use prevents wider military tension from escalating.⁸¹

However, despite the 2013 NSS making ODA an essential component of peacekeeping, Japan did not employ it militarily in UN peacekeeping operations. Even though the United Nations has been at the center of Japan's multilateral policies since 1957, there has been a significant decline in Japan's participation in UN missions in recent times.⁸² It was expected that Prime Minister Abe's 'proactive contribution to peace' discourse would result in more involvement, but over time, the UN peacekeeping's place in security policies decreased, and participation eventually came to a standstill. The US withdrawal from UN peacekeeping operations in 2017 also contributed to this decision. Instead, Japan directed its capacity and resources towards homeland security.⁸³

In summary, as a response to the changing conditions in international politics following the Cold War, Japan altered its foreign aid policies. Japan employed ODA both as a civilian and military measure against China's challenges that threatened Japan's economic and security interests in East Asia.

Conclusion

As we examine the literature, it becomes clear that Japan is undergoing a transformation. This transformation is due to the weakening of the liberal international order, brought about by the decline of American hegemony and the changing balance of power in East Asia. Japan has responded to these changes by transforming its security policies through both civilian and military means.

The goal of these policies is to balance China in the region, protect the rules-based international order, demonstrate its reliability as a US ally, and ensure its own economic and military security. The civilian means employed by Japan include technology, diplomacy, economy, and foreign aid, while the military means consist of the JSDF, whose capacity and capabilities have been increased

through investments made possible by an increase in the defense budget and new legal regulations. Furthermore, ODA has been securitized and is now being used to build the capacity of regional law enforcement agencies.

While legal regulations and military investments suggest that Japan no longer wants to remain a ‘civilian power’, Japan’s foreign policy still aligns with Maull’s concept of civilian power in many ways, as evidenced by the literature. Firstly, Japan still collaborates with other nations, such as the United States, to attain international objectives. Secondly, Japan endeavors to address issues and maintain relationships in international politics through supranational organizations like the UN or CPTPP. However, despite continuing to use non-military tools to safeguard its national interests, Japan is now more comfortable using military means than in the past. Therefore, Japan can no longer be classified as solely a ‘civilian power’. Those who assert that Japan remains a civilian power should question why a civilian power is investing significant financial and legal resources to enhance the capacity and capability of its armed forces.

Although Japan will have the third-largest defense

budget by 2027, it is important to note that currently, its military activities remain very cautious and defensive. Japan does not use its military power in a ‘normal’ way, as it still prefers to support the coastguard capacities of regional countries in order to prevent wider military tension. Therefore, despite these changes, it is still too early to define Japan as a ‘military power’. However, as the Kishida government has emphasized throughout 2022, Japanese leadership has long held the belief that trade alone cannot ensure security. As a result, the government has been steadily implementing policies aimed at shifting Japan away from being solely a trading state. This momentum is growing stronger with each passing day.

To conclude, Japanese elites hold the belief that the notion of relying solely on international law and trade to maintain international order and peace is inadequate to ensure Japan’s security. Consequently, they have gone beyond the guidelines of the Yoshida Doctrine, although its influence has not been entirely discarded. Japanese elites remain hesitant to completely abandon the Yoshida Doctrine, particularly when it comes to employing military means in foreign policy.

Endnotes

- 1 Ellis S. Krauss and Hanns W. Maull, “Germany, Japan and the Fate of International Order”, *Survival*, Vol. 62, No. 3, 2020, p. 159. The Yoshida doctrine, also known as the 1955 system, focused on creating wealth and technological independence under the doctrine of “rich nation, strong army” but avoided the military component. The aim was to protect Japan through trade, see Samuels, Richard J. (2007). *Securing Japan: Tokyo’s Grand Strategy and the Future of East Asia*. Ithaca, New York, Cornell University Press.
- 2 Maiko Ichihara, “Universality to Plurality?: Values in Japanese Foreign Policy”, Yoichi Funabashi and G. John Ikenberry (eds.), *The Crisis of Liberal Internationalism: Japan and the World Order*, Washington, D.C., The Brookings Institution, 2020, p. 135-138.
- 3 Bahadır Pehlivan Türk and Birgül Demirtaş, “Civilian Powers and Contemporary Global Challenges”, *Perceptions*, Vol. 13, No. 1, 2018, p. 2-3.
- 4 Bahadır Pehlivan Türk, “Japan on the Borderlines: Is Japan Still a Civilian Power?”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 18, No. 71, 2021, p. 72.
- 5 Hanns W. Maull, “Germany and Japan: The New Civilian Powers”, *Foreign Affairs*, Vol. 69, No. 5, 1990, p. 92-93.
- 6 What is meant by the ‘normal’ country here is the discussion of whether Japan should take part in international politics, not only with non-military means but also with military means, like other sovereign countries, see Hagström, Linus (2015). “The ‘abnormal’ state: Identity, norm/exception and Japan”, *European Journal of International Relations*, Vol. 21, No. 1, p. 122-145.
- 7 Krauss and Maull, “Germany, Japan and the Fate of International Order”, p. 159-160.
- 8 Ichihara, “Universality to Plurality?”, p. 138.
- 9 Ibid, p. 140-141.
- 10 The order that has dominated the world for more than seventy years, led by the United States through “anchoring the alliances, stabilizing the world economy, fostering cooperation and championing free world values”, see Ikenberry, G. John (2018). “The End of Liberal International Order?” *International Affairs*, Vol. 94, No. 1, p. 7-23.
- 11 Ichihara, “Universality to Plurality?”, p. 146.
- 12 Nobuhiko Tamaki, “Japan’s Quest for a Rules-Based International Order: The Japan-US Alliance and the Decline of US Liberal Hegemony”, *Contemporary Politics*, Vol. 26, No. 4, 2020, p. 385-386.
- 13 Yoichi Funabashi and G. John Ikenberry, “Introduction: Japan and the Liberal International Order”, Yoichi Funabashi and G. John Ikenberry (eds.), *The Crisis of Liberal Internationalism: Japan and the World Order*, Washington, D.C., The Brookings Institution, 2020, p. 6-7.
- 14 Adam P. Liff, “Proactive Stabilizer: Japan’s Role in the Asia-Pacific Security Order”, Yoichi Funabashi and G. John Ikenberry (eds.), *The Crisis of Liberal Internationalism: Japan and the World Order*, Washington, D.C., The Brookings Institution, 2020, p. 49.
- 15 Funabashi and Ikenberry, “Introduction”, p. 8.
- 16 Ibid, p. 12.
- 17 Bojiang Yang, “Japan and Changes of International Order: Concepts and Countermeasures”, *East Asian Affairs*, Vol. 1, No. 1, 2021, p. 15.
- 18 Tamaki, “Japan’s Quest for a Rules-Based International Order”, p. 393-395.
- 19 Funabashi and Ikenberry, “Introduction”, p. 5.
- 20 Ichihara, “Universality to Plurality?”, p. 142.
- 21 Andrew Yeo, *Asia’s Regional Architecture: Alliances and Institutions in the Pacific Century*, Stanford, California, Stanford University Press, 2019, p. 151.

- 22 Ibid, p. 151.
- 23 Yuichi Hosoya, "Helping the US Lead Again: Japan's Vision of a Free and Open Indo-Pacific", *Global Asia*, Vol. 16, No. 1, 2021, p. 56.
- 24 Sam Brustad and Ji Y. Kim, "Identity politics and Asia Pacific security relations: understanding the foundation of Australia–Japan versus Japan–South Korea defence relations", *International Politics*, Vol. 57, 2020, p. 666.
- 25 Samuels, *Securing Japan*, p. 170.
- 26 Hosoya, "Helping the US Lead Again", p. 56.
- 27 Liff, "Proactive Stabilizer", p. 63.
- 28 Nobukatsu Kanehara, "President Biden's Desired Strategy for Engagement with China", *Asia-Pacific Review*, Vol. 28, No. 1, 2021, p. 73-74.
- 29 Funabashi and Ikenberry, "Introduction", p. 16.
- 30 Mireya Solis, "Follower No More? Japan's Leadership Role As A Champion Of The Liberal Trading Order", Yoichi Funabashi and G. John Ikenberry (eds.), *The Crisis of Liberal Internationalism: Japan and the World Order*, Washington, D.C., The Brookings Institution, 2020, p. 81.
- 31 Mike M. Mochizuki, "Japan's Changing International Role", Thomas U. Berger, Mike M. Mochizuki and Jitsuo Tsuchiyama (eds.), *Japan in International Politics: The Foreign Policies of an Adaptive State*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner Publishers, 2007, p. 5.
- 32 Ibid, p. 5.
- 33 Samuels, *Securing Japan*, p. 67.
- 34 Tobias Harris, "Japan's Zeitenwende", December 17, 2022, https://observingjapan.substack.com/p/japans-zweitenwende?s_d=pf&fbclid=IwAR0aQ0SnvMuW6Mn1mWnj_UU2kN8qPdGM23ioBzrCBL5kNzGRj6FXuXrYSiM, (Accessed March 27, 2023).
- 35 Mochizuki, "Japan's Changing International Role", p. 9.
- 36 Samuels, *Securing Japan*, p. 71-72.
- 37 Ibid, p. 74.
- 38 Ibid, p. 67.
- 39 Ibid, p. 118.
- 40 Mochizuki, "Japan's Changing International Role", p. 6.
- 41 Samuels, *Securing Japan*, p. 74-77.
- 42 Ibid, p. 82.
- 43 Ibid, p. 83-84.
- 44 See Akimoto, Daisuke (2018). *The Abe Doctrine: Japan's Proactive Pacifism and Security Strategy*. Gateway East, Singapore, Palgrave Macmillan.
- 45 Samuels, *Securing Japan*, p. 45.
- 46 Yongwook Ryu, "To revise or not to revise: the 'peace constitution', pro-revision movement, and Japan's national identity", *The Pacific Review*, Vol. 31, No. 5, 2018, p. 656.
- 47 Ibid, p. 657.
- 48 Ibid, p. 657-659.
- 49 In its simple and narrow definition, collective self-defense is the use of military force to support an ally in the event of an attack. Whether Japan had this right had been debated since the 1950s, and it was thought to be unconstitutional, see Samuels, *Securing Japan*, p. 48.
- 50 Ryu, "To revise or not to revise", p. 661.
- 51 Samuels, *Securing Japan*, p. 91-92.
- 52 Ibid, p. 92-94.
- 53 Ibid, p. 95.
- 54 Ibid, p. 97-98.
- 55 Ibid, p. 100.
- 56 Christopher W. Hughes, *Japan as a Global Military Power: New Capabilities, Alliance Integration, Bilateralism-Plus*, Shaftesbury Road, Cambridge, Cambridge University Press, 2022, p. 17-20.
- 57 Ibid, p. 36.
- 58 Ibid, p. 22.
- 59 Ibid, p. 38.
- 60 It is an important threshold since it is the rule set under the Yoshida Doctrine, which states that the defense budget cannot exceed one percent of GDP, see Samuels, *Securing Japan*, p. 32.
- 61 Takahashi Kosuke, "Japan Approves 26.3% Increase in Defense Spending for Fiscal Year 2023", December 24, 2022, <https://thediplomat.com/2022/12/japan-approves-26-3-increase-in-defense-spending-for-fiscal-year-2023/>, (Accessed March 27, 2023).
- 62 Jennifer Kavanagh, "Japan's New Defense Budget Is Still Not Enough", February 8, 2023, <https://carnegieendowment.org/2023/02/08/japan-s-new-defense-budget-is-still-not-enough-pub-88981#:~:text=Over%20the%20past%20thirty%20years,year%20over%20this%20same%20period.>, (Accessed March 27, 2023).
- 63 Harris, "Japan's Zeitenwende".
- 64 Steven Lewis-Workman, "International Norms and Japanese Foreign Aid", *Asian Perspective*, Vol. 42, No. 1, 2018, p. 88-89.
- 65 Under the Official Development Assistance (ODA), Japan has provided more than \$550 billion (gross) assistance to 190 countries since 1954, see Ministry of Foreign Affairs of Japan, "Development Cooperation of Japan", Accessed December 4, 2022, <https://www.mofa.go.jp/mofaj/gaiko/oda/files/100161805.pdf>.
- 66 Kaoru Kurusu, "Japan as a norm entrepreneur for human security", Mary M. McCarthy (eds.), *Routledge Handbook of Japanese Foreign Policy*, New York, NY, Routledge, 2018, p. 322.
- 67 Thomas U. Berger, "The Pragmatic Liberalism of an Adaptive State", Thomas U. Berger, Mike M. Mochizuki and Jitsuo Tsuchiyama (eds.), *Japan in International Politics: The Foreign Policies of an Adaptive State*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner Publishers, 2007, p. 269-270.
- 68 Lewis-Workman, "International Norms and Japanese Foreign Aid", p. 89.
- 69 Ichihara, "Universality to Plurality?", p. 138-139.
- 70 Ibid, p. 148.
- 71 Funabashi and Ikenberry, "Introduction", p. 15.
- 72 Raymond Yamamoto, "The Securitization of Japan's ODA: New Strategies in Changing Global and National Contexts", Marie Söderberg and André Asplund (eds.), *Japanese Development Cooperation: The Making of an Aid Architecture Pivoting to Asia*, London and New York, Routledge, 2016, p. 80-81.
- 73 Tadashi Iwami, "Shinzo Abe's security legislation reform and peace-building in Mindanao", *The Pacific Review*, Vol. 31, No. 5, 2018, p. 619-620.
- 74 Yamamoto, "The Securitization of Japan's ODA", p. 84.
- 75 Iwami, "Shinzo Abe's security legislation reform", p. 623.
- 76 Yamamoto, "The Securitization of Japan's ODA", p. 73.
- 77 Thomas Berger, "Japan's Incomplete Liberalism: Japan and the Historical Justice Regime", Yoichi Funabashi and G. John Ikenberry (eds.), *The Crisis of Liberal Internationalism: Japan and the World Order*, Washington, D.C., The Brookings Institution, 2020, p. 273.
- 78 Yamamoto, "The Securitization of Japan's ODA", p. 75.
- 79 Iwami, "Shinzo Abe's security legislation reform", p. 625.
- 80 Yamamoto, "The Securitization of Japan's ODA", p. 73-74.
- 81 Ibid, p. 77.
- 82 Hughes, *Japan as a Global Military Power*, p. 56.
- 83 Ibid, p. 62.

ULUSLARARASI VE BÖLGESEL GELİŞMELER BAĞLAMINDA DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI KRİZİ

Yunanistan ve GKRY tarafından Doğu Akdeniz’de hidrokarbon rezervleri olduğuna dair haberlerin yapılması dikkatleri bölgeye çekmiş olsa da Türkiye’nin bölgeye dair beklenti ve politikalarını şekillendiren ilk olay 17 Şubat 2003 tarihinde GKRY’nin Mısır ile imzaladığı “Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Sınırlandırma Antlaşması” olmuştur.

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Küçük

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Kafdağlı Kuru

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Genel olarak dış politika krizlerini bir ya da daha fazla aktör arasındaki ilişkilerde en azından taraflardan birinin temel değer, çıkar ve önceliklerine yönelik olarak bir tehdit algısının ortaya çıktığı ve bu tehdidi algılayan tarafın uygun önlemler almaya ya da farklı araçlar kullanılarak karşılık vermeye zorlandığı süreçler biçiminde tanımlamak mümkündür. Nitekim kriz süreçleri gerilimlerin yükselmesi açısından askeri çatışmalara neden olabilecek riskli, tehlikeli ve tehdit algısının en yüksek düzeye çıktığı dönemlerdir. Doğu Akdeniz krizi; 2000’li yılların başından itibaren Türkiye ile öncelikle Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), daha sonraki süreçte Yunanistan ile karşı karşıya geldiği ve üçüncü aktörler olarak Mısır, İsrail ve Avrupa Birliği’nin (AB) dâhil olduğu bir dış politika krizidir. Bu kriz ayrıca Türk dış politikasında varlığını devam ettirmiş en uzun süreli krizlerden biridir. Doğu Akdeniz deniz yetki alanları krizinde hem krizin gelişme süreci hem de krizin tırmanması zamana yayılmıştır. Nitekim Doğu Akdeniz’de yaşanan süreç karşıt cephe ortaya çıkarmış ve büyük bir mücadele alanına dönüşmüştür. Bu çalışmada Doğu Akdeniz deniz yetki alanları krizinin nasıl doğduğu ve nasıl geliştiği, AB’nin bu krizdeki rolünün ve politikalarının ne olduğu, Türkiye’nin krize nasıl tepki verdiği ile son dönemde bölgede nasıl gelişmeler yaşandığı tartışılacaktır.

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizi Nasıl Doğdu?

Türk dış politikası krizleri içerisinde yerini almış olan Doğu Akdeniz deniz yetki alanları krizinin başlangıcı 2000’li yılların başına dayanmaktadır. Yunanistan ve GKRY tarafından Doğu Akdeniz’de hidrokarbon rezervleri olduğuna dair haberlerin yapılması dikkatleri bölgeye çekmiş olsa da Türkiye’nin bölgeye dair beklenti ve politikalarını şekillendiren ilk olay 17 Şubat 2003 tarihinde GKRY’nin Mısır ile imzaladığı “Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Sınırlandırma Antlaşması” olmuştur. Söz konusu antlaşma 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’ne (BMDHS) atıfla yapılmış ve sekiz coğrafi koordinat noktası kullanılmasıyla GKRY ve Mısır kıyıları arasında ortay hatla tespit edilen sınır çizilmiştir.¹ Türkiye, bu antlaşmayı tarafların Birleşmiş Milletler’e (BM) tescil ettirmesinin hemen ardından antlaşmaya ilişkin görüşünü resmi olarak beyan etmek üzere bir nota ilan etmiştir. 2 Mart 2004 tarihli notada Türkiye, böyle bir antlaşmanın Kıbrıs Türklerinin haklarını ve Türkiye’nin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını ihlal ettiği için Türkiye tarafından tanınmayacağını belirtmiştir.² GKRY, bölgedeki hakları konusunda ısrarlı davranarak 1974’te ilan ettiği kıta sahanlığı sınırına Türkiye’nin itiraz etmemiş olması

nedeniyle taleplerini de *inter alia*/diğerleri yanında zımnen kabul etmiş sayacağını ve antlaşmanın BMDHS'ne de uygun olması sebebiyle uluslararası hukuka da uygunluğunun tartışmasız olduğunu belirtmiştir.³ GKRY'ne göre antlaşma basit bir şekilde egemenlik haklarının kullanılmasından ibarettir. Fakat, bu çalışmada detaylıca açıklanacağı üzere, ilgili deniz alanına birçok devletin kıyısının bulunması, ilgili kıyıdaş devletlerin fikrinin alınmamış olması, Ada'nın ve bölgenin siyasi belirsizliği gibi sebeplerle hem uluslararası hukuk hem de uluslararası politika dinamikleri açısından eylemi egemenlik hakkı beyanına indirgemek mümkün değildir.⁴

GKRY, Mısır'la MEB Sınırlandırma Antlaşması imzalayarak krizi tetikleemekle kalmamış ardından mevcut krizi tırmandırmayı sürdürmüştür. Söz konusu antlaşmanın ardından GKRY 2007'de Lübnan, 2010'da İsrail ile benzer nitelikte antlaşmalar imzalamıştır. Bu antlaşmaların görüşme ve imzalanma sürecinde GKRY'nin krizi tırmandıran bir diğer eylemi de petrol arama ruhsat sahası ilan etmek olmuştur. GKRY, Kıbrıs Adası'nın güneyine denk gelen 13 hidrokarbon arama ruhsat sahasını 26 Ocak 2007'de ilan etmiştir.⁵ İlan edilen ruhsat bölgeleri, Türkiye'nin 2 Mart 2004 tarihinde ilan ettiği notasında egemenlik haklarını saklı tuttuğunu ilan ettiği kıta sahanlığı bölgesinin 70000 km²'lik kısmını ihlal etmektedir.⁶

GKRY'nin, Türkiye'nin de olası kıta sahanlığı alanını ihlal eden hidrokarbon arama ruhsat sahaları ilanı

kararından sonra Türk Dışişleri Bakanlığı eylemin uluslararası hukuka uygun olmadığını iki önemli sebebe dayandırarak belirtmiştir.⁷ Birincisi, bölge Türkiye'nin olası kıta sahanlığı alanıyla kesişmektedir, ikincisi ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin Kıbrıs Adası üzerinde hak ve yetkilerinin bulunduğu. Bu sebeplerle Türkiye'ye göre verilen ruhsatlar "uluslararası hukuka uygun" değildir ve "hükümsüz"dür. Türkiye bu noktada sadece GKRY'ni eyleminden vazgeçirmek için uyarılmakla kalmamış, Doğu Akdeniz'de GKRY ile olası işbirliklerinin tanınmayacağı belirtilmiştir.⁸ Türkiye, bu hükümsüz ruhsatlarla deniz alanlarında araştırma yapmayı planlayan ülkelere ve şirketlere de durumun önemini belirtmiştir. Ada'daki kurucu halklardan biri olarak Kıbrıs Türklerinin de konudaki görüş ve eylemlerinin dikkate alınması ve Kıbrıs müzakereleri sürecine uygun olarak bu konuda hak ihlal edecek eylemlerden kaçınılması gereğine dikkat çekilmiştir.⁹ GKRY, Türkiye'nin uyarılarını ve itirazlarını dikkate almamış ve aksine krizi bir adım daha tırmandırmayı tercih ederek ilan ettiği ruhsat sahalarında hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere ihaleye çıkmıştır. İhalenin sonucunda, 24 Ekim 2008'de ABD merkezli Noble Energy adındaki şirket 12 numaralı sahada petrol arama ruhsatı alma hakkı kazanmış ve GKRY ile gerekli anlaşmayı imzalamıştır.¹⁰

GKRY'nin verdiği ruhsattan sonra Noble Energy 2011 yılında sondaj çalışmalarına başlayınca, Türkiye

GKRY'nin, Türkiye'nin de olası kıta sahanlığı alanını ihlal eden hidrokarbon arama ruhsat sahalari ilan kararından sonra Türk Dışişleri Bakanlığı eylemin uluslararası hukuka uygun olmadığını iki önemli sebebe dayandırarak belirtmiştir. Birincisi, bölge Türkiye'nin olası kıta sahanlığı alanıyla kesişmektedir, ikincisi ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin Kıbrıs Adası üzerinde hak ve yetkilerinin bulunduğu.

krizde itiraz ve uyarı içeren “zorlayıcı diplomasi”¹¹ hamlelerinin üzerine “misilleme”¹² siyasetinin bir parçası olarak krizde kendi tarafından bir hamlede bulunarak krizi tırmandıran bir eylem seviyesine geçmiştir.¹³ Bu noktada, Türkiye ile KKTC arasında Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması 21 Eylül 2011 tarihinde imzalanmıştır.¹⁴ Söz konusu antlaşma ile Türkiye ile Kıbrıs Adası arasındaki deniz sahası, Rumların kontrolünde olan Ada'nın en batı noktasıyla Türklerin kontrolünde olan Ada'nın en doğu noktası esas alınarak çizilen sınırlandırma hattı ile tespit edilmiştir.¹⁵ Bu deniz sahası, Türkiye'nin Akdeniz'de saklı tuttuğu haklarına uygun iken, aynı zamanda Ege Denizi'ne ilişkin hak ve iddialarına da uygun olarak belirlenmiştir. Türkiye ile KKTC arasındaki antlaşma Kıbrıs'ta kurucu halklardan biri olarak Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Adası'nın bütünü üzerinde hak sahibi olduğunu iddia etmesi bakımından önemlidir. Böylece KKTC'nin ve GKRY'nin sadece kendilerine ait deniz sahalarında hak sahibi olabilecekleri algısının önüne geçilmiştir. Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs Adası'na ait tüm deniz yetki alanlarındaki haklardan faydalanması gerektiği yönündeki iddia, bu antlaşma ile kayda geçirilmiştir. Ayrıca KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu, arama ve sondaj faaliyetlerini hem GKRY'nin hem de KKTC'nin eş zamanlı ve karşılıklı olarak durdurmasını içeren bir öneriyi de krizin çözüm sürecini destekleyecek bir öneri olarak BM Genel Sekreteri'ne sunmuştur.¹⁶

GKRY, Türkiye'nin ve KKTC'nin uyarılarına rağmen hidrokarbon ruhsat sahalarına ilişkin ikinci bir ihale açacağını duyurarak krizi tırmandırmayı tercih etmiştir. 11 Şubat 2012 tarihinde çıktığı ilan 12. blok sahası hariç 1-11 ve 14. blok sahalarını kapsamaktadır.¹⁷ GKRY'nin ikinci tur ihalesinin sonucunda ENI Cyprus Limited ve Kogas Cyprus Limited 2, 3 ve 9 blok sahalarının, TOTAL E&P Cyprus BV ve ENI Cyprus Limited 10 ve 11 blok sahalarının lisansını almışlardır.¹⁸ Türk Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Selçuk Ünal, “Kıbrıs'ın güney bölümünde KKTC'nin TPAO'ya verdiği ruhsat sahalarının bu blok sahalarıyla çakıştığını” belirtmiştir. Ünal'a göre

uluslararası petrol şirketleri bu alanda çalışmalarda bulunmaları halinde “KKTC ve TPAO ile karşı karşıya” gelebilecek ve bu durum “arzu edilmeyen gerginliklerin” ortaya çıkmasına sebep olabilecektir.¹⁹ GKRY, 2 Haziran 2016 tarihinde ise lisansı alınmamış 6, 8 ve lisans süresi dolan 10 numaralı bloklar için üçüncü tur lisans ihalesini açmıştır.²⁰ Üçüncü tur ihale sonucunda 6 ve 8 numaralı sahaların TOTAL E&P Cyprus BV ve ENI Cyprus Limited tarafından, 10 numaralı sahanın ise Exxon Mobile ve Qatar Petroleum tarafından lisans hakları alınmıştır.²¹

Türkiye'nin Tepkileri

2000'li yıllarda Doğu Akdeniz hidrokarbon enerji kaynakları adeta karşıt cephelerin ortaya çıktığı bir mücadele alanı halini almıştır.²² Bölgede geniş doğaz gaz ve petrol rezervlerinin olduğu iddia edilmektedir. ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (United States Geological Survey) tarafından 2010 yılında yayınlanan raporda “Kıbrıs, Suriye, Lübnan ve İsrail arasında kalan Levant Havzası'nda tahminen 3,45 trilyon metreküp (122 trilyon kübik feetlik) doğal gaz” rezevi ile “1,7 milyar varil petrol” bulunduğu belirtilmiştir.²³ 8 Temmuz 2021'de yayınlanan son rapora göre bölgede henüz keşfedilmemiş, ortalama 3,1 milyar varil petrol (doğal gaz sıvıları dâhil) ve 8,1 kübik feetlik konvansiyonel gaz kaynağı olduğu tahmin edilmektedir.²⁴ Doğu Akdeniz'de yaşanan krizin esasını da bu kaynakların kullanılması oluşturmuştur.²⁵

Doğu Akdeniz'de zaten çok uzun zamandır var olan krizin boyutları 2017 sonlarından itibaren bölgeye büyük enerji şirketlerinin ilgi göstermesi nedeniyle bir üst seviyeye geçmiştir. İtalyan ENI ve Fransız Total şirketleri ile GKRY'nin yaptığı anlaşmalar ve verdiği arama izinleri Doğu Akdeniz'de zaten var olan tansiyonu arttırmıştır.²⁶ Bu süreçte 2018'de savaş gemilerinin arama çalışmalarını durdurması, 2019 yaz ayları boyunca Türkiye ile Yunanistan arasında gerginliği arttırmıştır. Bu gerginliğin ortaya çıkmasının arka planında 2018'de GKRY'nin yetkilendirdiği EXXON Mobil'in bölgede arama çalışmalarına başlamasının ardından 2019'da büyük bir gaz rezervi bulunduğunu açıklamasının etkisi göz ardı edilmemelidir.²⁷ 2018'de yeniden gündeme gelen kriz ile 2019 yazı oldukça hareketli geçmiştir. 2020 yılı Türkiye'nin ve Yunanistan'ın ardı ardına yayınladığı NAVTEX'ler çerçevesinde krizi bir üst seviyeye tırmandırabilecek eylemlerin ortaya çıktığı yıl olmuştur.

Türkiye, Doğu Akdeniz'de yaşanan bu krize tepkisini bölgede faaliyet gösteren şirketlerin çalışmalarını zorlayıcı tedbirlerle durdurarak, bölgede sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerini arttırarak, bu noktadaki teknik altyapısını güçlendirerek göstermiştir. Ancak Türkiye'nin esas amacı “Türkiyesiz bir Doğu Akdeniz haritası”²⁸ çizilemeyeceğini göstermek olmuştur. Bu noktada “Doğu Akdeniz'de tehdit, baskı ve şantaj diline boyun eğilmeyeceği,”²⁹

“bölgede var olan hidrokarbon kaynakları konusunda” Türkiye’nin ve Türk milletinin meşru menfaatlerinin korunmaya çalışıldığı ve “geçerliliği olmayan maksimalist haritalar üzerinden” Türkiye’nin “sahillerine hapsedilme girişimlerine itiraz edildiği”³⁰ en üst makamlardan beyan edilmiştir. Kriz süresince Türkiye’nin misilleme stratejisi izlemiş olduğu söylenebilir. Türkiye’nin tepkisinin örneği, 12 Şubat 2018’de İtalyan Petrol Şirketi ENI adına sondaj çalışması yürüten “Saipem 12000” isimli geminin Türk savaş gemileri tarafından durdurulmasında görülebilir. Herhangi bir arama çalışması yapmadan bölgeden geminin ayrılması sonrası açıklama yapan şirketin CEO’su Claudio Descalzi “endişelenmediklerini” ancak “birileri savaş gemisi ile gelirse o kuyuları kazamayacaklarını” ve “kuyu kazarak savaş çıkartmak”³¹ istemediklerini ifade etmiştir. Ayrıca bölgede Türk gemileri araştırma yaparken çalışmalarda bulunan gemiler Türk donanması tarafından korunmuştur.

8 Mayıs 2018’de GKRY, Yunanistan ve İsrail üçlü zirvesinde Doğu Akdeniz’de çıkacak doğal gaz ve petrolün East Med adı verilen bir boru hattı ile Kıbrıs’tan önce Yunanistan’ın Girit adasına, oradan da Yunanistan’ın Mora Yarımadası’na, daha sonra da İtalya’ya aktarılması yönünde bir işbirliği protokolü gerçekleştirilmiştir. Bu tehdit karşısında Türkiye’nin attığı adım ilk sondaj gemisi Fatih’in 2018 Haziran ayında Antalya’ya gönderilmesi olmuştur. Nitekim Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez 2018 yılı ağustos ayında Fatih sondaj gemisinin “bir iki ay içinde Antalya açıklarında sondaj çalışmalarını yapmaya başlayacağını” ilan etmiştir. 19 Haziran 2018’de GKRY, Mısır yönetimi ile bir doğalgaz anlaşması imzalamıştır.³²

Türkiye, GKRY, Yunanistan, İsrail ve Mısır’ın katıldığı bir blok üzerinden Doğu Akdeniz’de enerji kaynakları bağlamında kendisine karşı bir ittifak kurulacağı algılamasına kapılmış ve bölgeye kendi keşif gemilerini göndermiştir. Türk dış politikasının dostça ilişkilerden yoksun olduğu böyle bir dönemde bu hamle Türkiye’de yoğun bir tepki ile karşılanmıştır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez Türkiye’nin denizlerdeki varlığının Fatih sondaj gemisi ile Barbaros ve Oruç Reis gemileri ile güçlendiğini açıklamıştır.³³ Dönmez Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki enerji politikasının kararlı tutumunu şu sözler ile ortaya koymuştur: “Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin onay vermediği, rızasının olmadığı hiçbir projenin oldu bittiye getirilmesine izin vermeyeceğiz. Tek taraflı, Türkiye’nin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin haklarının yok sayıldığı, adadaki tarafların eşit ve adil pay almadığı bir sisteme geçit vermeyeceğiz. Türkiye’nin bu konudaki tavrı ve duruşu nettir. Uluslararası hukuktan kaynaklı hak ve menfaatlerimizi sonuna kadar korumaya kararlıyız.”³⁴

Doğu Akdeniz’deki karşılıklı restleşme de bu hamleler üzerinden başlamıştır. Aynı dönemde Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, “Savaş gemilerimiz, hava kuvvetlerimiz ve diğer güvenlik birimlerimiz şu anda bölgedeki gelişmeleri gerektiğinde her türlü müdahaleyi yapma yetkisiyle yakından takip ediyorlar. Kıbrıs açıklarında faaliyet yürüten yabancı şirketlere Rum tarafına güvenererek, haddi olmayan işlere alet olmamalarını tavsiye ediyoruz. Bizim için Afrin ne ise Ege’deki, Kıbrıs’taki haklarımız da odur” şeklinde bir açıklama yapmıştır.³⁵ 4 Ekim 2018’de konu ile ilgili açıklama yapan Türk Dışişleri Bakanlığı “Mart 2004 ve 2013 yıllarında verilen notalarında belirttiği üzere” kıta sahanlığındaki doğal

kaynaklar üzerinde yapılacak olan her türlü çalışmanın Türkiye'nin iznine tabi olarak yürütülmesi gerektiğini vurgulamış ve Türkiye'nin "kıta sahanlığındaki hak ve menfaatlerini korumak için gerekli tedbirleri" alacağını ve "sondaj dahil faaliyetlerini yürütmeye devam edeceğini"³⁶ ilan etmiştir. Bu açılardan 2018 yılı ekim ayı karşılıklı restleşmelerin yaşandığı bir dönem olarak görülebilir. Kıbrıs'ın Kuzeybatısında sismik araştırma yapan Barbaros Hayrettin Paşa gemisinin Yunanistan deniz kuvvetlerinin HS Nikiforos Focas (F 466) fırkateyni tarafından taciz edilmesi tansiyonu yükseltmiş ve Barbaros Hayrettin Paşa gemisine TCG Giresun fırkateyni refakat etmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler ışığında, Türk Deniz Kuvvetleri'ne bağlı fırkateynler, hücumbotlar ve denizaltılar bölgeye gönderilmiştir.³⁷ Aynı dönemde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) sondaj gemisi Fatih Antalya açıklarında Akdeniz'in doğusunda petrol ve doğalgaz arama çalışmalarına başlamıştır.³⁸ Aynı dönemde Doğu Akdeniz'de ardı ardına gelecek olan askeri tatbikatlar silsilesinin ilk adımlarının da ortaya çıktığı söylenebilir. Türkiye 29 Eylül 2018'de Mavi Balina 2018 Tatbikatı'na ev sahipliği yaparken, 30 Ekim 2018'de Nemesis 2018 ve 6 Kasım 2018'de Mısır ve Fransa ortak askeri tatbikatı (Mısır karasularında) yapılmıştır.

Avrupa Birliği'nin Krize Bakışı

Avrupa Birliği dünya enerji merkezlerine uzak olması sebebiyle enerjiyi dışarıdan tedarik etmektedir. Bu sebeple enerji üretmediği için enerji üretim politikalarını yönlendirmeye dayanan bir enerji politikası vardır. 2021 yılında Avrupa Birliği enerji kaynak ülkelerinden en önemlisi Rusya'dan ihtiyacı olan doğal gazının %36'sını karşılamakta iken 2022 yılı itibarıyla oran %18'e düşmüştür.³⁹ Bu dikkat çekici düşüşün sebebi Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında gelişen ve Avrupa'yı önemli ölçüde etkileyen enerji krizidir. Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ile başlayan bölgedeki revizyonist politikaları AB'yi alternatif enerji arayışlarına itmiştir. Akdeniz'in AB'nin enerji hatlarına yakın olması Doğu Akdeniz'deki

rezervlerin önemini arttırmıştır. AB Levant ve Kıbrıs etrafındaki hidrokarbon faaliyetlerini dikkatle takip etmektedir.

Avrupa Birliği, Doğu Akdeniz'de başlayan hidrokarbon keşiflerine kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek bakımından önem vermektedir. Bölgedeki iç savaşlar, Kıbrıs meselesi gibi istikrarsız durumlar devam ederken Akdeniz'deki kaynakların keşfi ve taşınması problem teşkil etmektedir. Fakat bütün gelişmelere rağmen İsrail, GKRY ve Mısır'ın, elde edilebilecek kaynakları Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşıyabilmesi mümkün olabilir. Söz konusu güzergâh uzun ve büyük bir kısmı deniz altından geçeceği için kaçınılmaz olarak yüksek maliyetlidir.

AB'nin Doğu Akdeniz'de bir mücadele alanına dönüşen hidrokarbon arama faaliyetlerine karşı tavrı Türkiye'nin AB üyelik müzakere süreçlerine de yansımaktadır. 2009 yılı itibarıyla Türkiye'nin İlerleme Raporlarında bu durumu görmek mümkündür. 2009 yılı Türkiye İlerleme Raporunda GKRY'nin revizyonist politikasına karşı Türkiye'nin donanması ile bu eylemleri engelleme girişimleri eleştirilmiştir.⁴⁰ 2012 yılında ise GKRY'nin hidrokarbon arama ruhsatları veriyor olmasına Türkiye'nin gösterdiği tepkiler, GKRY'nin eylemlerinin, "BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, uluslararası hukuka ve AB müktesebatına uygun olarak, diğerleri yanında, ikili anlaşmalar yapma, doğal kaynaklar ile ilgili arama yapma ve bunlardan yararlanmayı da kapsayan egemenlik hakları olduğu..."⁴¹ şeklinde yanıtlanmıştır. 2014, 2015, 2016 yıllarında Türkiye İlerleme Raporlarında da Türkiye'nin GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki eylemlerini engelleme girişimleri, bağımsız ve egemen bir devletin haklarına müdahale olarak değerlendirilmiştir. 2018 yılında ise İtalyan şirket olan ENI'ye ait gemi, GKRY adına bölgede faaliyet gösterirken, Türk donanmasına ait bir gemi tarafından bölgeden uzaklaştırılmıştır. Geminin Avrupa Birliği üyesi ülke olarak İtalya menşeli bir şirkete ait olması krizi AB-Türkiye boyutuyla tırmandırmıştır. AB Konseyi kararlarında⁴² Türkiye'nin eylemini "hukuksuz" olarak tanımlamış ve Türkiye'den eylemlerini "durdurmasını" istemiştir. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye baskısı bu istekle sınırlı kalmamış ve AB Dış İlişkiler Konseyi yaptırım kararları almıştır. Bu yaptırımlar; Türkiye'nin 2020'de alması planlanan mali yardımlarda kesinti yapılmasını, Ortaklık Konseyi siyasi görüşmelerine ara verilmesini, Havacılık Anlaşması müzakerelerinin askıya alınmasını ve Avrupa Yatırım Bankası tarafından Türkiye'ye verilmesi planlanan kredinin askıya alınmasını öngörmüştür. Türkiye'nin bölgedeki sondaj faaliyetlerini durdurulması üzerine ise Avrupa Konseyi sondaj faaliyetlerinden sorumlu olan kurum ve bireylere yaptırım kararı almıştır. Bu karara göre; ilgili birey ve kurumların mal varlığının dondurulması, Avrupa Birliği ülkelerine seyahat yasağı getirilmesi ve AB fonlarını kullanmasının engellenmesi hedeflenmiştir.

AB'nin Doğu Akdeniz'de bir mücadele alanına dönüşen hidrokarbon arama faaliyetlerine karşı tavrı Türkiye'nin AB üyelik müzakere süreçlerine de yansımaktadır. 2009 yılı itibarıyla Türkiye'nin İlerleme Raporlarında bu durumu görmek mümkündür. 2009 yılı Türkiye İlerleme Raporunda GKRY'nin revizyonist politikasına karşı Türkiye'nin donanmasıyla bu eylemleri engelleme girişimleri eleştirilmiştir.

Krizin Yeni Aşaması: İttifaklar, NAVTEX'ler ve EastMed Projesi

4 Kasım 2018'de Kıbrıs Rum yönetimi, Amerikan Exxon Mobil ve Katar Petrol ortaklığından oluşan konsorsiyumun sondaja başlayacağı gerekçesiyle bölgeyi deniz trafiğine kapatan bir NAVTEX yayınlamıştır. Bu NAVTEX, 10 Kasım 2018'dan 25 Şubat 2019'a kadar 10 numaralı parselde doğalgaz araması yapılacağını ilan etmiştir ve Exxon Mobil çalışmalarına 15 Kasım 2018 itibarıyla başlamıştır. Bu gelişmeler karşısında 18 Kasım 2018'de Türk Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy "Exxon Mobil şirketinin Kıbrıs Adası açıklarında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin verdiği sözde 10 numaralı 'parselde' doğalgaz arama faaliyeti başlatması bölgenin istikrarına katkıda bulunmamaktadır" şeklinde bir açıklama yapmış ve Türkiye'nin "Rumların tek yanlı arama ve çıkarma çalışmalarına iştirak eden şirketlere yönelik ikazını" tekrarlamıştır.⁴³ Türkiye'nin kaygısını arttıran bir diğer gelişme, 2018 yılından itibaren Doğu Akdeniz'de bir enerji forumu oluşturma girişimlerine kendisinin davet edilmemiş olmasıdır. Bu süreçte 14 Ocak 2019'da GKRY, Yunanistan, İsrail, İtalya, Ürdün, Filistin ve Mısır'ın enerji bakanlarının katılımıyla bölgede gaz üretimi, tüketimi ve geçiş ülkelerini bir araya getirmeyi hedefleyen Doğu Akdeniz Gaz Forumu oluşturulmuştur.⁴⁴ 27 Şubat 2019'dan 8 Mart 2019'a kadar olan süreçte Türkiye Mavi Vatan 2019 tatbikatını Karadeniz, Akdeniz ve Ege Denizinde eş zamanlı olarak gerçekleştirmiştir. Kamuoyunda neden o dönemde ve neden "Mavi Vatan" ismi ile gerçekleştirildiği tartışılan bu tatbikat, temelde GKRY ve Yunanistan tarafından Exxon Mobil şirketininin 150 ile 225 milyar metreküp arasında değişen miktarda doğalgaz bulduğunu dünya kamuoyuna ilan etmesinin ardından gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin milli çıkarları gereği bu duruma tepki vermesi gerektiğinin altı çizilmiştir.⁴⁵

Yaşanan süreçte Yunanistan, GKRY, İsrail, Mısır, Lübnan, Ürdün ve Filistin gibi bölge ülkelerinin kendisi karşısında ittifaklar kurma hamleleri geliştirdiği şüphesi ve Doğu Akdeniz'den "dışlandığı" algısıyla Türkiye 27 Kasım 2019'da Libya Hükümeti ile bir mutabakat imzalamıştır. İlgili mutabakat, Türkiye'nin güney batı sahilleri ile Libya'nın kuzey doğu sahilleri arasındaki deniz bölge alanlarının belirlenmesine yöneliktir.⁴⁶ Bu noktada Türkiye'nin temel hedefi kendisine karşı oluşturulmaya çalışılan ittifaka karşı hamle oluşturmaktır. Bu noktadan sonra Türkiye ilan ettiği NAVTEX'lerde Libya ile gerçekleştirilen mutabakatı esas almıştır. Yunanistan ise zaten "hukuksuz" olarak gördüğü anlaşmanın ihtilafli bölgeleri kapsayan kısmına itiraz etmiştir.

Doğu Akdeniz Gaz Forumu, 22 Eylül 2020'de resmi bir statü kazanmış ve bölgesel bir anlaşmaya dönüşmüştür. Bu arada, 2 Ocak 2020'de, EastMed projesi Yunanistan Başbakanı Kyriakos Miçotakis, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ve GKRY

Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiades'in katıldığı bir törenle Atina'da imzalanmıştır.⁴⁷ Ancak EastMed projesi Levant Havzası'ndan Avrupa'ya uzanan hatta 1300 mil uzunluğunda bir boru hattı olarak planlanmış ve projenin çok büyük bir kısmının (yaklaşık 1000 mil) deniz altından geçecek olması kendisine şüphe ile yaklaşılmasına neden olmuştur. Bu açıdan pek çok analist "bu büyüklükte bir projenin ekonomik olarak gerçekleştirilebilmesi güç", projenin geçmesi planlanan bazı alanlarda deniz dibinin volkanik olması gerekçesi ile "mühendislik açısından çok zorlu" ve "projenin ekonomik getirisinin sabit maliyetler göz önünde bulundurulduğunda tartışmalı" olduğu yorumlarında bulunmuştur.⁴⁸ Yakın Doğu Politikası Enstitüsü'nün (Bernstein Program on Gulf and Energy Policy) Körfez ve Enerji Politikası Direktörü Simon Henderson'a göre EastMed projesi "çok uzun," "çok derin" ve projeyi gerçekleştirme maliyetine katlanılmasına değecek kadar "gaz yok"tur.⁴⁹ Boru hattı için bir yıllık fizibilite, beş yıllık inşa süreci ve yaklaşık 2,4 milyar Euro bir maliyet öngörülmüştür.⁵⁰

Türkiye'nin Libya ile imzaladığı mutabakata karşı Yunanistan'ın gerçekleştirdiği en ilginç hamle ise 6 Ağustos 2020'de Mısır ile deniz yetki alanlarını sınırlandırma antlaşması imzalamak olmuştur.⁵¹ Bu noktada Türkiye, Yunanistan ile Mısır'ın deniz yetki alanları anlaşmasına tepki olarak bu kez Oruç Reis gemisinin Akdeniz'e açılacağını duyurmuş ve kendisine iki savaş firkateyninin eşlik edeceğini açıklamıştır. Nitekim aynı bölge için aynı tarihlerde Yunanistan da NAVTEX ilan etmiştir. Özellikle 25 Ağustos 2020'den itibaren taraflar Akdeniz'de karşı karşıya gelmiştir. Türkiye sondaj ve araştırma platformlarının tehdit altında bulunduğu bu dönemde Doğu Akdeniz'deki angajman seviyesini gemi komutanı seviyesine kadar indirmiştir. Bu durum 2020 yılında Türkiye ile Yunanistan'ı adeta savaşın eşliğine getirmiştir. Bu süreçte Atina yönetimi uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen silahsız statüdeki Meis Adası'na asker çıkartmıştır.⁵² Türkiye ise Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'nde teyakkuza geçmiştir. Özellikle Yunanistan'ın provakatif hamlelerinin Fransa tarafından desteklenmesi Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e savaş gemileri göndermesine ve ilan edilen NAVTEX deniz alanlarının yanı sıra savaş uçaklarının da bölgede görev yapmasına neden olmuştur. Aynı dönemde Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan yaptığı bir açıklamada "Oruç Reis'imize sakın saldırmayın, saldıracak olursanız bunun bedelini ağır ödersiniz dedik ve bugün ilk cevabı aldılar"⁵³ söylemiyle geminin bir süredir Yunan donanması tarafından takip edildiğini doğrulamıştır. Bu süreçte Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri yatıştırmayı amaçlayan Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas ise "Yunanistan'ın sesinin özel bir ağırlığı olacak" söylemi ile bir taraftan bir AB üyesini Türkiye'ye karşı savunurken; öte yandan her iki tarafı da uyarmıştır. Bu açıklamanın bir diğer ilginç yönü ise Maas'ın "Türkiye'nin bölgedeki eylemleri bizi derinden endişelendiriyor" söylemidir. Nitekim aynı

Bu arada, 2 Ocak 2020’de, EastMed projesi Yunanistan Başbakanı Kyriakos Miçotakis, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ve GKRY Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiades’in katıldığı bir törenle Atina’da imzalanmıştır. Ancak EastMed projesi Levant Havzası’ndan Avrupa’ya uzanan hatta 1300 mil uzunluğunda bir boru hattı olarak planlanmış ve projenin çok büyük bir kısmının (yaklaşık 1000 mil) deniz altından geçecek olması kendisine şüphe ile yaklaşılmasına neden olmuştur.

dönemde Amerikan Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Doğu Akdeniz’deki ülkelerin “güvenlik, enerji ve karasuları ile ilgili sorunlara diplomatik ve barışçıl çözümler bulması” gerektiğinin altını çizmiştir. Yine Pompeo’ya göre “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kendi münhasır ekonomik bölgesinde bulmuş olduğu hidrokarbon da dahil olmak üzere doğal kaynaklarını kullanma[ya] hakkı var”dır.⁵⁴ Bu dönemde İHA kaynaklı bir habere göre Suriye sınırında görev yapan bazı tanklar Edirne’ye gönderilmeye başlanmıştır.⁵⁵ Angela Merkel’in girişimleri sonrasında kriz göreceli olarak yatışsa da Doğu Akdeniz’de 2020 yazı olduğundan çok “daha sıcak” ve çok “daha tuzlu” geçmiştir.⁵⁶

2 Ocak 2020’de EastMed Proje’sine imza atan GKRY, İsrail ve Yunanistan’ın hâlihazırda projeyi finanse etmeleri mümkün görünmemektedir. Daha sonra projeye dâhil olacağı söylenen İtalya ise aradan geçen üç yılın ardından hala EastMed projesine katılmamıştır. Bahsi geçen devletlerin projeye destek vermesini bekledikleri bir diğer ülke ise ABD olmuştur. Donald Trump Başkanlığı döneminde örtülü olarak destek verilebileceği gündeme gelmiş olsa da Biden ve çevresi böyle bir hamleyi doğru bulmamıştır. Nitekim ABD projenin bölgenin istikrarsızlaşmasına hizmet edeceği gibi ekonomik ve ekolojik de olmadığı görüşünde olmuştur.⁵⁷

Son Dönemde Yaşanan Gelişmeler

Almanya’nın krize müdahale etmesiyle birlikte “savaştan kaçınırken,” Cumhurbaşkanı Erdoğan “Kahraman ordumuzun desteklediği kararlı duruş karşısında diyalogu kabul etmek zorunda kaldılar. Gerilimi yeniden tırmandırmak da çatışma çıkarmak da karşımızdakilerin tercihidir. Biz diyalog kanallarını açık tutacağız”⁵⁸ açıklamasında bulunmuştur. BM 27 Kasım 2019’da Türkiye-Libya mutabakatının kayda geçirildiğini ilan etmiştir. 2 Kasım 2019’da konu ile ilgili açıklamalarda

bulunan Türk Dışişleri Bakanlığı Doğu Akdeniz’de “geçtiğimiz yıllarda yaşanan gerginliklerin nedeni Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin (GKRY) maksimalist deniz yetki alanı iddiaları” olduğunun altını çizmiştir. Bu süreçte gerginliğin görece yumuşaması üzerine Yavuz sondaj gemisi bölgeden ayrılırken Barbaros faaliyetlerine devam etmiştir. Nitekim 30 Kasım itibarıyla Oruç Reis Gemisi Antalya Limanı’na dönmüştür.⁵⁹ AB 14 Ekim 2019’da Doğu Akdeniz’de hidrokarbon çıkarmak için ruhsatsız arama faaliyetlerinden sorumlu veya bu faaliyetlerde bulunan birey ve kurumlara yaptırım uygulanması kararı almıştır. 1 Ekim’de toplanan AB Liderler Zirvesi’nde Yunanistan, GKRY ve Fransa bir arada hareket etse de Almanya, İtalya ve İspanya gibi ülkelerin tavrı karşısında geri çekilmek zorunda kalmıştır. AB zirvesi, yaptırım kararına ek olarak iki TPAO yetkilisinin adının bulunduğu tedbir listesini genişletmeye yönelmiştir. Türkiye ise Aralık 2020’den itibaren yayınladığı NAVTEX’lerde faaliyet alanını Antalya Körfezi ile sınırlı tutmuştur. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan Doğu Akdeniz’de konunun bütün tarafların bir araya getiren bir enerji işbirliği forumunun kurulmasını önermiştir:

“Türkiye’nin ve KKTC’nin içinde yer almadığı hiçbir denklemden Akdeniz barışı çıkmayacağı herhalde artık anlaşılmıştır. Altını çizerek ifade etmek isterim ki Türkiye, Akdeniz’de gerilimden değil, barıştan, iş birliğinden, hakkaniyetten ve adaletten yanadır. Akdeniz, bizleri ayıran değil, hepimizi birbirimize yakınlaştıran, birleştiren, iş birliğimizi güçlendiren bir denizdir, öyle olmalıdır. Doğu Akdeniz’i bir rekabet alanı olmaktan çıkartıp uzun vadeli çıkarlarımıza hizmet edecek bir iş birliği havzası haline getirmeliyiz. [...]”⁶⁰

Oruç Reis gemisinin Antalya Körfezi’ne çekilmesi ve Angela Merkel’in gerçekleştirdiği arabuluculuk çalışmaları sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında 25 Ocak 2021’de “istikşafı görüşmeler” yeniden başlamıştır. Ayrıca bu dönemde 2013 yılından itibaren gerilimli bir seyir izleyen Türkiye-Mısır ilişkilerinde de bir yumuşama sağlanmıştır. Bu yumuşama Doğu Akdeniz’de yaşanan krizi de etkilemiştir. Nitekim Mısır 18 Şubat 2019’da ilan ettiği ihalede “18 numaralı parselin bulunduğu bölgeyi, Türkiye’nin Birleşmiş Milletler’e bildirdiği kıta sahanlığı sınırlarını dikkate alarak” belirlemiştir.⁶¹ Yine de bu dönemde Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin yapılan görüşmelere rağmen tam olarak yumuşadığını söylemek mümkün değildir. 15 Nisan 2021’de Yunan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias ile Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu arasında ortak basın toplantısında kameralar önünde karşılıklı sert söylemlerin kullanıldığı bir tartışma yaşanmıştır. Çavuşoğlu, “Yunanistan’ın çözüm üretmek yerine Avrupa Birliği ve üçüncü ülkeleri arkasına alarak Türkiye’ye maksimalist pozisyonlarını kabul ettirmeyi umut ettiğini” kaydetmiştir. Çavuşoğlu’na göre AB ve bazı AB üye ülkeleri “Yunanistan’ın değirmenine su taşımaktadır”.⁶²

Doğu Akdeniz'deki gerginlik azalmışken 4 Ekim 2021'de Nautical Geo isimli araştırma gemisi Türk kıta sahanlığına izinsiz girme teşebbüsünde bulunmuş ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı unsurlarca Türk kıta sahanlığının dışına çıkarılmıştır.⁶³ Bu süreçte GKRY Enerji Bakanlığı Kasım-Aralık 2021'de yeniden bir sondaj programı başlatılacağını ilan etmiştir.⁶⁴ Bu haberler üzerine GKRY ve Yunanistan'ın yeni bir NAVTEX ilan ederek KKTC'nin yetki alanlarında yeni bir araştırma yapma çalışmasında bulunmasına karşı Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Tanju Bilgiç "Hem Yunanistan hem GKRY Doğu Akdeniz'de gerginliği artıracak adımlar atıyor. Akdeniz'de kıta sahanlığımıza araştırma gemileri gönderme çabaları devam ediyor. Biz bu tahriklere hem sahada hem masada yanıtlarını veriyoruz. Haklarımızın ihlaline de asla müsaade etmiyoruz"⁶⁵ yanıtını vermiştir. Bununla beraber, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki krize yaklaşımının Ocak 2022'den itibaren yumuşamış olduğunu belirtmek mümkündür. Hiç şüphesiz bu noktada yaşanan en önemli gelişme ABD'nin EastMed Projesi'ne olan desteğini geri çekmesi olmuştur. Özellikle sürecin en başından itibaren hayata geçirilmesi istenmeyen proje -Rus gazından 1,5-2 kat pahalı olması sebebiyle- tartışmalı olmuştur. Nitekim ABD Ocak 2022 itibarıyla EastMed projesinden desteğini çekmiş ve projeyi desteklemediğini hem İsrail'e hem de Yunanistan'a bildirmiştir.⁶⁶

Kıbrıs etrafındaki kaynaklara bakacak olursak, ilk araştırmaların başladığı dönemlerde tahmin edilenin altında oranlar olduğu görülmüştür. GKRY'nin ilan ettiği sahalardan olan Afrodit'te tahmini 4,5 trilyon kübik feet doğal gaz EastMed kadar büyük ve maliyetli bir projenin yapımını şimdilik imkânsız hale getirmiştir. Nitekim EastMed'in ardından Fransız Total ve Amerikan Exxon Mobil şirketleri de Girit'te sismik araştırma faaliyetlerini süresiz olarak durdurduklarını açıklamıştır.⁶⁷ Yine de son dönemde Türkiye ve KKTC Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları noktasında hem kararlılıklarını hem de işbirliklerinin devam ettiğini göstermek üzere 21 Mayıs 2021'de "İktisadi ve Mali İşbirliği Anlaşması" yapmıştır.⁶⁸ Keza Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki etkinliğini ve kapasitesini artırma çabaları Abdülhamit Han isimli yeni bir sondaj gemisinin alınmasıyla sürdürülmektedir. Her ne kadar gemi egemenliği tartışmalı bölgelerde henüz faaliyet göstermemekle birlikte Türkiye "her türlü tahrik ve usulsüz girişimler karşısında" Doğu Akdeniz'deki haklarını "kararlı bir şekilde" savunmayı sürdüreceğinin altını çizmektedir.⁶⁹

Sonuç

Doğu Akdeniz'de büyük bir hidrokarbon rezervi bulunduğu iddialarının ortaya atılmasından sonra Türkiye ile GKRY arasında gelişen bir krize dönüşen ve süreç

içerisinde çok sayıda aktörün dahil olduğu Doğu Akdeniz deniz yetki alanları krizi şimdilik gündemden düşmüştür. Bu süreçte Türkiye Doğu Akdeniz'deki ekonomik kaynaklara erişiminin kısıtlandığı, hem kendisinin hem de KKTC'nin hak ve çıkarlarının gasp edilmeye çalışıldığı algısı ile hareket etmiştir. Türkiye ilgili konuda hak ve çıkarlarını korumak için kriz yönetiminde ilk başta düşük seviyeli olarak 'dene-gör'e dayalı, zorlayıcı diplomasi stratejisi ve misilleme uygulamıştır. Bu stratejinin ilk adımını 2012 yılında Türkiye ile KKTC'nin Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması oluşturmuştur. Süreç içerisinde Akdeniz'de kendisine karşı blok oluşturulduğu algısı çerçevesinde hareket eden Türkiye hem sismik gemi sayısını hem de sondaj gemilerinin sayısını arttırmış, bölgede askeri tatbikatlar yapmış, araştırma yapan gemileri donanmasıyla korumuştur. Misilleme stratejisinin ikinci adımında 27 Kasım 2019 tarihinde Libya Ulusal Mutabakat hükümeti ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına yönelik mutabakat muhtırasını imzalamıştır. Bu muhtıra Yunanistan'da tepki ile karşılanmıştır. Nitekim buna tepki olarak Yunanistan, Mısır ile 6 Ağustos 2020'de benzer bir anlaşma imzalamıştır. Doğu Akdeniz'de yaşanan kriz ABD'nin EastMed projesine desteğini çekmesinin ardından şimdilik yumuşamıştır. Ancak tetiklenmesine neden olan uyuşmazlık eskisinden çok daha fazla aktörün katılımı ile yerli yerinde durmaktadır. EastMed projesinin gerçekleştirilmemiş olması, Doğu Akdeniz'de Türkiye olmadan atılacak bir adımdan sonuç alınmayacağını göstermesi bakımından bir "zafer" olarak görülmektedir. Ancak bu durum sorunun bütün dinamikleri ile her an yeniden tırmanmaya müsait şekilde ortada durduğunu unutturmamalıdır. Belki de Avrupa'nın doğalgaz krizi ile boğuştuğu günümüzde sorulması gereken soru neden Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının değerlendirilmediğidir.

Sonnottlar

- 1 United Nations, "Law of the Sea Bulletin", No.52 2003, 45.
 - 2 United Nations, "Law of the Sea Bulletin", No.54 2004: 127.
 - 3 United Nations, "Law of the Sea Bulletin", No.57 2005:124- 125.
 - 4 Uluslararası hukuk argümanları ile konuyu değerlendiren Türkiye BM Genel Sekreteri'ne deniz yetki alanları sınırlandırmasının tüm devletlere yükümlülük doğurduğu ve Uluslararası Deniz Hukuku'nun işaret ettiği gibi kapalı veya yarı kapalı deniz niteliğinde olan Akdeniz gibi denizlerde kıyıdaş devletlerin işbirliği yapmaları gerektiğini belirten bir mektup ilemiştir. United Nations, "Law of the Sea Bulletin", No.59 2005, 34.
 - 5 GCA Ministry of Energy, Commerce and Industry, The Hydrocarbons -Prospection, Exploration and Exploitation Law, "http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/page09_en?page09_en?OpenDocument", [18.03.2023].
 - 6 Sertaç Hami Başeren, TUDAV, "Doğu Akdeniz'de Gerilim", https://tudav.org/calismalar/deniz-alanlari/munhasir-ekonomikbolge/dogu-akdeniz-serhat-h-baseren/, [23.01.2020].
 - 7 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz'deki Ülkelerle Deniz Yetki Alanlarını İlgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerini hk.", 30.01.2007, https://www.mfa.gov.tr/no_18—30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz-deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_-tr.mfa, [18.03.2023].
 - 8 Bu bağlamda Türk Dışişleri Bakanlığı, ruhsat sahalarını ilan eden yasanın ardından GKRY'nin eylemlerini tanımama gerekçelerini şu noktalara belirtmiştir: GKRY Kıbrıs Adası'nın hepsini etmemektedir, Kıbrıs'a ilişkin deniz yetki alanlarında KKTC'nin de hak ve yetkileri vardır. Age.
 - 9 Age.
 - 10 GCA Ministry of Energy, Commerce and Industry, "Granted and Exploration Licenses", http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/page16_en/page16_en?OpenDocument, [22.01.2020].
 - 11 Zorlayıcı diplomasi güç kullanımından ziyade gücün kullanılabilirlik olmasının getirdiği tehditten faydalanarak çözüm bulma arayışıdır. Bu amaçla tek taraflı atılan adımlar çerçevesinde tek yanlı adım atma çabasını engellemeye ve yaratılan ihlalden geri adım atturmaya çalışılır. Fuat Aksu, Türk Dış Politikasında Zorlayıcı Diplomasi, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2008, 22.
 - 12 Kriz yönetiminde misilleme stratejisi kendisine karşı gerçekleştirilen bir eylem karşısında risk, tehdit ve tehlike algılayan tarafın aynı araçları kullanarak saldırgan tarafa karşılık vermesidir. Alexander L. George, "Strategies for Crises Management", Avoiding War, ed: Alexander George, (USA: Westview Press, 1991): 388.
 - 13 Tuğçe Kafdağlı Kuru, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizinde Üçüncü Aktör Olarak Avrupa Birliği", Avrupa'yı Tartışmak: Dünü, Bugünü ve Yarını: Marmara Avrupa Çalışmaları Konferansı 2020 Tebliğler Kitabı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 2020.
 - 14 T.C. Resmi Gazete (2012), Türkiye Cumhuriyeti İle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneli Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, No:28351, [29.06.2012].
 - 15 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye-KKTC Kıta Sahaneli Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması", 21.09.2011, https://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eyul-2011-turkiye_-kkct-kita-sahaneli-sinirlandirma-anlasmasi-imzalanmasına-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa, [18.03.2023].
 - 16 Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık (2011) "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneli Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", 1 / 471, No:105 Sayı:114, 14.10.2011, 6-7.
- Derviş Eroğlu, faaliyetlerinin durdurulmamasına alternatif olarak BM girişimiyle ve KKTC, GKRY ve BM temsilcilerinden oluşacak bir komite kurulmasını önermiştir. Bu komite Kıbrıs Adası etrafındaki deniz alanlarında hidrokarbon faaliyetlerini organize edecek, elde edilen gelirlerin paylaşımını sağlayacak ve gelirleri Kıbrıs sorunu çözüm sürecinde kullanacaktır. KKTC Cumhurbaşkanı'nın önerisini GKRY kabul etmemiş ve krizi tırmandıran eylemlerine devam etmiştir.
- 17 GCA Ministry of Energy, Commerce and Industry, "Granted and Exploration Licenses", http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/page16_en/page16_en?OpenDocument#, [18.03.2023].
 - 18 GCA Ministry of Energy, Commerce and Industry, "Granted and Exploration Licenses", http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/page16_en/page16_en?OpenDocument#, [18.03.2023].
 - 19 "Türkiye 15 ülkeyi uyardı: 'Gaza gelmeyin'", https://www.kibrispostasi.com/c35-kibris_haberleri/n85568-turkiye-15-ulkeyi-uyardi-gaza-gelmeyin,[31.07.2012].
 - 20 GCA Ministry of Energy, Commerce and Industry, "Granted and Exploration Licenses", http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/page16_en/page16_en?OpenDocument#, [18.03.2023].
 - 21 GCA Ministry of Energy, Commerce and Industry, "Granted and Exploration Licenses", http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/page16_en/page16_en?OpenDocument#, [18.03.2023].
 - 22 Cem Gürdeniz, Mavi Vatan'ın Güney Cephesi: Doğu Akdeniz, Ankara: Pankuş Yayınları, 2020: 110.
 - 23 Hüseyin Tamer Hava, "Doğu Akdeniz'deki Doğal Gaz Rezervlerinin Ekonomik ve Güvenlik Boyutuyla Türkiye Açısından Değerlendirmesi", Güvenlik Stratejileri, (Cilt:16, No: 35, 2020): 675-676.
 - 24 ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi aslında Mart 2010 ve Mayıs 2010'da Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına ilişkin iki rapor yayınlamıştır. "Undiscovered Oil and Gas Resources in the Eastern Mediterranean-Sohbet Karbuz", https://www.bilkentepc.com/post/undiscovered-oil-and-gas-resources-in-the-eastern-mediterranean-sohbet-karbuz, [10.04.2023].
 - 25 Doğu Akdeniz'de yaşanan krizin giderek daha yoğun bir hal almasında Türkiye'nin 2010'lu yıllardan itibaren dış politikasında yalnızlaşması etkili olmuştur. Böyle bir dönemde tehdit Türkiye'nin algılamaları da giderek yükselmiştir. Doğu Akdeniz'de hem kendisinden ayrı hem de doğrudan doğruya kendisine karşı GKRY, Yunanistan, İsrail tarafından bir blok oluşturulduğu algısı ile hareket etmiştir. Daha sonra Muhammet Mursi'nin devrilmesinin ardından bu cepheye Mısır dahil olmuştur. Süreci içerisinde ABD ile gerilen ilişkiler ve Fransa'nın bölgeye ilgisi nedeniyle kriz giderek karmaşık bir hal almıştır. Nitekim Türkiye'nin AB ile olan ilişkileri de Doğu Akdeniz'de yaşanan krizden etkilenmiştir. 2009'dan itibaren AB'nin Türkiye İle Raporlarında Türkiye'nin GKRY'nin petrol arama faaliyetlerinde bulunan sivil gemilerinin Türk donanması tarafından durdurulmasının "ikili ilişkilerin geliştirilmesini engelleyen faaliyetler" biçiminde değerlendirilmiştir. 2011 yılından itibaren Türkiye'nin TPAO'ya arama ruhsatları vermesinin ardından AB'den GKRY'yi destekleyen açıklamalar gelmeye başlamıştır. Tuğçe Kafdağlı Kuru, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizinde Üçüncü Aktör Olarak Avrupa Birliği", Avrupa'yı Tartışmak: Dünü, Bugünü ve Yarını: Marmara Avrupa Çalışmaları Konferansı 2020 Tebliğler Kitabı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 2020: 264.
 - 26 Eren Alper Yılmaz, "Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Doğrultusunda Türk Dış Politikası'nın Dünü ve Bugünü", Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi (Sayı:48, 2020): 32.
 - 27 "Güney Kıbrıs'ın sondaj ruhsatı verdiği Exxon Mobil, 10. parselde dünyanın en büyük gaz rezervlerinden birini buldu", https://spuniknews.com.tr/20190228/guney-kibris-sondaj-exxonmobil-onuncu-parselde-dunyanin-en-buyuk-gaz-rezervlerinden-birini-buldu-1037933330.html, [28.02.2019].
 - 28 "Türkiye-Libya hidrokarbon anlaşmasına Yunanistan ve Mısır'dan tepki", https://www.bbc.com/turkce/articles/c2eq524lveyo, [10.10.2022].
 - 29 "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan 'Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikası' paylaşımı", https://www.aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaskani-erdogandan-turkiyenin-dogu-akdeniz-politikasi-paylasimi/1988515, [28.10.2020].

- 30 “Cumhurbaşkanı Erdoğan çağrı: Vazgeçin!”, <https://www.sadeccehaber.com/gundem/cumhurbaskani-erdogan-cagri-vazgecin/>, [12.01.2021].
- 31 “İtalyan ENI CEO’su: Savaş gemisi gelirse kuyu kazamayız”, <https://www.dha.com.tr/son-dakika/italyan-eni-ceo-su-savas-gemisi-gelirse-kuyu-kazamayiz-1726314>, [10.10.2019].
- 32 Anlaşmanın esası GKRY’nin tek taraflı olarak ilan ettiği Afrodit gaz sahasında (12 Parsel) bulunan doğalgazın Mısır’daki sıvılaştırma termineline taşınmasıdır. “Doğu Akdeniz 2018 Haber Arşivi: Doğalgaz Rezervleri ve Tatbikatlar”, <https://stratejikortak.com/2018/12/dogu-akdeniz-haber-arsivi2018.html>, [27.12.2018].
- 33 “Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de tavrı ve duruşu net”, Cumhuriyet, 20 Eylül 2018.
- 34 Alper Güneş, “Deniz-Enerji Güvenliği İlişkisi Bağlamında Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki Enerji Politikalarının Analizi”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (Cilt: 12, Sayı 1, 2022): 380.
- 35 Ömer Faruk Aktaş, “Akdeniz’de Rum oyunu: Türkiye izin vermeyecek”, Yenişafak, 21 Eylül 2018.
- 36 “TC Dışişleri Bakanlığı: Fırsat verilmeyecek”, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/tc-disisleri-bakanligi-firsat-verilmeyecek-h50576.html>, [04.10.2018].
- 37 Kıymet Sezer, “Barbaros’dan Uzak Dur”, Yenişafak, 19 Ekim 2018.
- 38 “Türkiye’nin ilk sondaj gemisi Fatih arama çalışmalarına başlıyor”, <https://www.ntv.com.tr/galeri/ekonomi/turkiyenin-ilk-sondaj-gemisi-fatih-arama-calismalarina-basliyor,lcwzyfajSk6XblXy1XhM6Q>, [30.10.2018].
- 39 Eurostat, “EU trade with Russia declined strongly”, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230125-2> [18.03.2023]
- 40 European Commission (2009) “Turkey 2009 Progress Report”, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkey-progress-report-2009_en, [18.03.2023].
- 41 European Commission (2012) “Turkey 2012 Progress Report”, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkey-progress-report-2012_en [18.03.2023].
- 42 Kararlar 22 Mart 2019, 18 Haziran 2019 ve 20 Haziran 2019 tarihlerine aittir. European Council (2019) “European Council Meeting Conclusion”, 20.06.2019, EUCO 9 / 19 CO EUR 12, <https://www.consilium.europa.eu/media/39922/20-21-euco-final-conclusions-en.pdf>, [18.03.2023]; European Council (2019). “Outcome of the Council Meeting-3709”, 15.07.2019, 11260 / 19, <https://www.consilium.europa.eu/media/41183/st11260-en19.pdf>, [18.03.2023]; European Council (2019). “Council Decision (CFSP) 2019 / 1894 of 11 November 2019 concerning restrictive measures in view of Turkey’s unauthorised drilling activities in the Eastern Mediterranean”, Official Journal of the European Union, L 291 / 47, 11.11.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX%3A32019D1894>, [18.03.2023].
- 43 “Akdeniz’de tansiyon yükseliyor: Türkiye’nin itirazlarına rağmen Exxon Mobil sondaja başlıyor”, Sözcü, 21 Kasım 2021.
- 44 “Doğu Akdeniz Gaz Forumu 7 ülkenin katılımıyla kuruluyor”, <https://www.ntv.com.tr/dunya/dogu-akdeniz-gaz-forumu-7-ulkenin-katilimiyla-kuruluyor,9GkVIHnGTk-1vWbpEec4HQ>, [15.01.2019].
- 45 “Mavi Vatan 2019 Tatbikatı ve neden şimdi”, Cumhuriyet, 7 Mart 2019.
- 46 “Türkiye-Yunanistan arasındaki en uzun süreli gerginliğin yaşandığı 2020’de neler oldu?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55465415>, [28.12.2020].
- 47 Stelyo Berberakis, “Doğu Akdeniz- EastMed doğalgaz boru hattı anlaşması Atina’da imzalandı”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50973890>, [10.03.2023].
- 48 Israel Kasnett, “Collapse of EastMed pipeline project has an upside”, https://www.jns.org/collapse-of-EastMed-pipeline-project-has-an-upside/?gclid=EAlaIqobChMIXZuyiuXc_QIVR4xoCR0PRwYkEAAAYAAAEgKy9fD_BwE, [10.02.2023].
- 49 Age.
- 50 “EastMed pipeline project seeks offshore EPCI players”, <https://www.offshore-energy.biz/EastMed-pipeline-project-seeks-offshore-epci-players/>, [15.03.2022].
- 51 Deniz Baran, “Yunanistan-Mısır Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Anlaşması’nın Kodları”, <https://www.perspektif.online/yunanistan-misir-deniz-yetki-alanlarini-sinirlandirma-anlasmasinin-kodlari/>, [14.03.2023].
- 52 “Doğu Akdeniz’de artık yetki gemi komutanında: Vur emri verildi!”, Yenişafak, 29 Ağustos 2020.
- 53 Yunanistan’a ait Limnos gemisi Oruç Reis Gemisi’ne yaklaştığı sırada önu Türkiye’ye ait Kemal Reis Gemisi tarafından kesilmiştir. “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Oruç Reis’imize sakin saldırmayın bunun bedelini ağır ödersiniz”, <https://www.haberturk.com/cumhurbaskani-erdogan-oruc-reis-imize-sakin-saldirmayin-bunun-bedelini-agir-odersiniz-2772131>, [10.03.2023].
- 54 “ABD Dışişleri Bakanı Pompeo: Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki eylemlerinden derin endişe duyuyoruz”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54134914>, [10.03.2023].
- 55 “TSK, Yunanistan sınırına tank sevk etmeye başladı”, Sözcü, 5 Eylül 2020.
- 56 Pınar Tarcan, “Doğu Akdeniz: Daha sıcak, daha tuzlu”, <https://m.bianet.org/bianet/kriz/230582-dogu-akdeniz-daha-sicak-daha-tuzlu>, [10.03.2023].
- 57 Bu durum bazı kesimlerde Rusya-Ukrayna Krizinde arabuluculuk üstlenmiş olan Türkiye’nin küstürülmek istenmediği şeklinde yorumlanmaktadır.
- 58 “Başkan Recep Tayyip Erdoğan’dan TBMM’de flaş açıklamalar”, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/10/01/son-dakika-baskan-recep-tayyip-erdogandan-tbmmde-flas-aciklamalar>, [10.03.2023].
- 59 “Oruç Reis’in çekilmesi AB ülkelerinin Türkiye’ye yaptırım kararını etkiler mi?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55139947>, [10.03.2023].
- 60 “Cumhurbaşkanı Erdoğan çağrı: Vazgeçin!”, <https://www.sadeccehaber.com/gundem/cumhurbaskani-erdogan-cagri-vazgecin/>, [10.03.2023].
- 61 “AK Parti MYK toplantısı sonrası önemli Papa, Yunanistan ve Arap Birliği açıklaması”, <https://www.ortadoguzgazetesi.com/ak-parti-myk-toplantisi-sonrasi-onemli-papa-yunanistan-ve-arap-birligi-aciklamasi>, [10.03.2023].
- 62 “Bakan Çavuşoğlu: Yunanistan’ın propagandasının çöktüğünü görmeye başladık”, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-cavusoglu->, [10.03.2023].
- 63 “Doğu Akdeniz’de sular yeniden ısınıyor”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dogu-akdenizde-sular-yeniden-isiniyor/2382643>, [04.10.2021].
- 64 “Doğu Akdeniz’de sular yeniden ısınıyor”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dogu-akdenizde-sular-yeniden-isiniyor/2382643>, [10.10.2023].
- 65 Fuat Kabakçı, Nazlı Yüzbaşıoğlu, “Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Bilgiç: Türkiye devletine ultimatom verilmesi kesinlikle kabul edilemez”, [10.03.2023].
- 66 Ahmet Gençtürk, “US withdraws support from EastMed gas pipeline Project”, <https://www.aa.com.tr/en/world/us-withdraws-support-from-EastMed-gas-pipeline-project/2470881>, [10.03.2023].
- 67 “Atina’nın gaz hayali suya düştü: Total ve Exxon Mobil faaliyetlerini süresiz dondurdu”, Yeni Şafak, 13 Ocak 2022.
- 68 Anlaşma’nın gerekçesi “suni ittifaklar yaratılması yoluyla” hem Türkiye’nin hem de KKTC’nin “haklarının gasp edilmeye çalışılmasıdır. Bütün bu gelişmeler çerçevesinde Türkiye ile KKTC hem “egemenlik haklarının korunması hem de enerji alanında var olan işbirliğini devam ettirmelerinin” önemini altını çizmiştir. “TC ile KKTC arasında imzalanan protokol Resmi Gazete’de yayınlandı”, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/tc-ile-kkct-arasinda-imzalanan-protokol-resmi-gazete-de-yayinlandi-h128296.html>, [21.05.2022].
- 69 “Cumhurbaşkanı Yardımcısı Oktay: Akdeniz’deki hidrokarbon kaynakları Rum’un oyuncağı değildir”, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-kkctde-onemli-aciklamalar-42103861>, [20.08.2022].

AN ANALYSIS OF THE EU FOREIGN POLICY GOALS ON BELARUS

The EU-Belarus relations have undergone several changes over the years varying from closer dialogue to political isolation.

Elterişhan Elçibey

Independent Researcher, Ankara, Türkiye

The EU-Belarus relations have undergone several changes over the years varying from closer dialogue to political isolation. As an overarching principle, bilateral relations rely on respect for universal values including democracy, human rights, and the rule of law. Nevertheless; from the mid-1990s onwards, the EU encountered a worsening political climate in Belarus and thereby strived to exert influence to bring about change in the legal and political spheres of the country. In particular, the EU demanded from Minsk to comply with its liabilities to democracy, human rights, and the rule of law. To accomplish these goals, diverse approaches including conditionality, isolation, and restrictive precautions like sanctions were implemented both separately and cumulatively by the EU. Nonetheless, none of them appeared to have produced outcomes genuinely intended by the EU. Having placed the EU–Belarus relations at the center of discussion, this article focuses on the question of the foreign policy goals of the EU vis-a-vis Belarus to illuminate the impact of the EU’s foreign policy goals on bilateral relations with Belarus.

Overview of the EU’s Foreign Policy on Belarus

The basis of bilateral affairs between the EU and Belarus relies on a commitment to universal values including democracy, human rights, and the rule of law. In the course of the first years of independence, Minsk’s relations with Brussels were quite promising.

Nevertheless, Brussels’ relations with Minsk have been strained ever since the inauguration of President Alexander Lukashenko, who persistently failed to abide by those principles. The authoritarian Lukashenko regime has constantly disregarded human rights, universal freedoms, and also international norms. This attitude of Minsk became to be the primary criterion that shaped EU’s approach to Belarus.¹ Consequently, a protracted phase of political isolation started by the mid-1990s. Sanctions publicly denouncing Lukashenko as the “last dictator of Europe” were imposed by the EU on Belarus. Particularly, the referendum on amendments to the Belarusian Constitution in 1996 was regarded as non-democratic and a violation of human rights. This referendum became a breaking point for Belarus-EU relations. Owing to deteriorating democratization and bleak human rights records in Belarus, relations between the two sides were nearly frozen after 1996. Even the suspension of all official contact between the two sides came into question.² The deterioration of the Belarus-EU relations created a political climate where the Partnership and Cooperation Agreement (PCA) that was signed between the two sides in 1994 could not be implemented in 1997. In other words; strengthening its legal demarcation, the EU has suspended the Partnership and Cooperation Agreement (PCA) as well as all high-level political dialogue.³ One of the most significant consequences of the political isolation of Belarus has been its growing economic dependency on Russia. This economic overreliance took place not solely because of imported Russian energy resources, but also due to the

orientation of the whole economy towards Russia.⁴ In fact, the deterioration of relations between Belarus and the EU has relieved both parties from having to make long-term policy decisions. However, the foreign policy objectives of the EU concerning Belarus can be concisely expressed through two key components - the principles of promoting democracy and human rights via top-down or grassroots approaches, and the establishment of soft security values based on a realist perspective of international affairs.⁵

In respect of the first key component; from the second half of the 1990s, the EU has displayed a concerted reaction in the form of strict denunciation and decisive measures to human rights violations, restraints on independent media, disproportionate use of force against peaceful demonstrations, vanishing of opposition figures, and so on. In that regard, the EU stipulated Belarus's engagement in the democratization process as well as showing respect for human rights for the normalization of diplomatic contacts. Nonetheless, the moral pressure exerted by the EU has not given effective results on Belarus for a long time and has only incited Belarusian authorities to complain that there is an apparent intervention of the EU in Belarus's internal affairs. Even, the media under the control of the Lukashenko regime has labeled the EU's democratization efforts as a compelling imposition of its democratic principles without consideration of the Belarusian people's opinion.⁶ Additionally, the EU's conventional naming and shaming mechanism as well as persistence on the compatibility

with the EU terms has unwittingly bolstered the reinforcement of the regime in Minsk instead of its modernization. Furthermore, this situation also curtailed the possibilities of rebuilding resilience in the region.⁷ Within this framework, it is also remarkable to note that Belarus is not only conscious of its normative difference in the context of the values distinguishing it from the West, yet also the country is growingly protective of its own identity. In short, EU's democratization discourse has been in sharp contradiction with Belarus, which culminated one-sided promotion of EU principles and their scant endorsement among the Belarusian society.⁸ Meanwhile, the EU has remained loyal to collaborate with Minsk to bolster democratic governance and improve institutions satisfying the needs of Belarusian people. Nevertheless, disappointment over the Lukashenko regime's lack of advancement in these areas gave a rise to continuing decline in EU funds to Belarus. Indeed, there has been a considerable cut in the financial aid given to Belarus when compared to the ones given after the independence of Belarus. Moreover, a substantial portion of granted funds were captured by associate

The basis of bilateral affairs between the EU and Belarus relies on a commitment to universal values including democracy, human rights, and the rule of law.

organizations operating as intermediaries.⁹ In the end, the EU intended to establish an alternative elite that could operate as an interlocutor in the case of fundamental political changes in the country.¹⁰

At the same time, EU member states have possessed somewhat different approaches toward the Lukashenko regime. Yet, these subtle differences are not attributed to any disagreement with the common stance of the EU against the regime in Minsk. Instead, they are related to the level of commercial relations and cultural ties with Belarus. Apart from the EU's emphasis on the democratization process in Belarus, the EU has undergone a series of moderate technical engagements with Minsk without touching upon political conditionality and democracy promotion discourse. In that context; based on common interests and joint ownership in some sectoral areas, the low-key technical engagement practiced by the EU has managed to attract the attention of the Belarusian government and formulate constructive policy steps at different levels.¹¹ Particularly, the EU has substantially affected Minsk through utilizing the multilateral track and sectoral initiatives of the Eastern Partnership (EaP). Besides, such technical engagement not solely exercises a socialization effect through introducing patterned behavior, yet also stimulates the adoption of new collective norms, which may transform

Belarusian society's normative and institutional fabric.¹² As yet, the most essential components of the EU's policy towards Belarus are pragmatic and goal-oriented instruments aimed to increase flexibility, including the European Initiative for Democracy and Human Rights, decentralized cooperation, and Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States (TACIS). Especially, TACIS program of the EU for Belarus concentrates chiefly on responding to the needs of the Belarusian people.¹³

Concerning the areas of shared interests; cross-border and regional cooperation, energy, environmental protection, trade and investment, transport, and transit come into prominence.¹⁴ In respect of cross-border cooperation, the EU authorities acknowledged that strengthening of Belarusian border as the EU's eastern frontier is of great importance. Therefore, the EU expected to keep problems including organized crime, illegal migration, and trafficking from Belarus in check with the strengthening of the border.¹⁵ In the area of trade and investment, the EU provides funds, technical assistance, and export support for Belarusian corporations via the initiative of EU4Business.¹⁶ Considering the state-controlled economy of Belarus, the prospective privatization process as an appealing opportunity for the EU entities to make investments in the country also

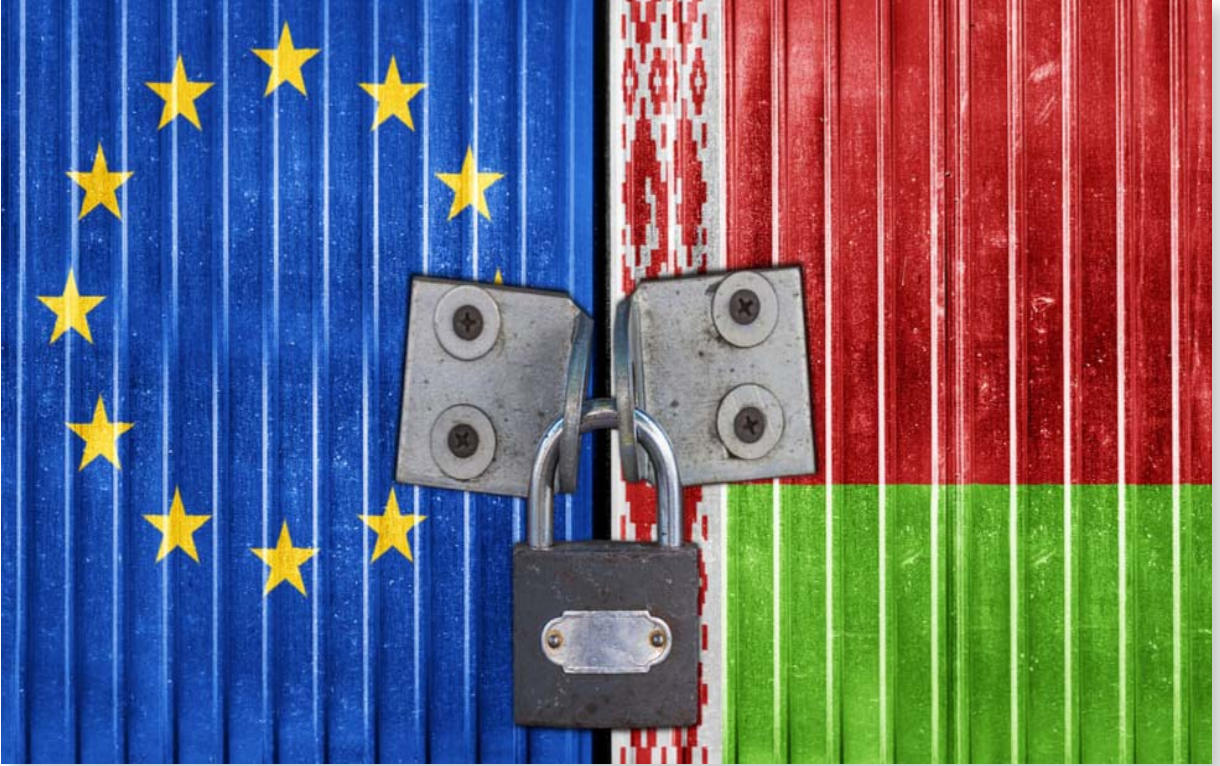
comes into question.¹⁷ Besides, the EU stipulates that if Minsk engages in a genuine democratization process, it will guarantee longer-term assistance for the stabilization of Belarusian economy and reformation of Belarusian institutions in accordance with democratic principles.¹⁸ In addition, energy security has been impelling the EU to engage in ever close dialogue with the Lukashenko regime. In particular, EU's increasing reliance on Russian energy supplies along with Belarus's role as a primary transit country for those supplies has alarmed the European Commission. After several energy crises in the second half of the 2000s, the EU appeared to be more eager than ever to engage in a contact with Minsk concerning energy issues since Brussels realized the possibility of disruption in the Russian energy supplies transiting through Belarus to Europe in the future.¹⁹ Following the disruption of oil supplies transiting through Belarus via the Druzhba pipeline in 2007, the Commission also proposed extensive set of measures to formulate a new energy policy to reinforce the energy security of Europe.²⁰ Within this framework, the EU desires to start a comprehensive energy cooperation dialogue with Minsk and install an early warning mechanism. Moreover, the EU also endorses a more reliable energy supply, bolsters energy efficiency activities and the use of renewables in Belarus through the initiative of EU4Energy.²¹ In short, institutionalization of energy relations with Belarus as a transit state became a vital goal for the EU.²²

European Neighbourhood Policy and Democracy Promotion Efforts

European Neighbourhood Policy (ENP) is one of the most significant foreign policy instruments of the EU in its relations with Belarus. Belarus was accredited as a partner of the ENP in 2003. Even though Belarus is a party of the ENP in principle, there is not much going on in the practice due to the frozen political relations between Belarus and the EU. As the Lukashenko regime was unable to implement democratic reforms within the political system, Belarus was never officially included in the ENP.²³ As a result, the EU has devised a new strategy for collaborating with Minsk, which is to be practiced within the framework of the European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) that was operating as the main channel for extending international assistance to Belarus during the period spanning from 2007 to 2013. According to this strategy, assistance to Belarus was to concentrate on people's needs as well as efforts to mitigate the negative impacts of Belarus' political isolation on its society. To accomplish this goal, two priorities concerning the type of assistance have been specified, namely social and economic development and democracy promotion.²⁴ In that sense, the launch of ENPI was also crucial for fostering democratization in Belarus.

The most essential components of the EU's policy towards Belarus are pragmatic and goal-oriented instruments aimed to increase flexibility, including the European Initiative for Democracy and Human Rights, decentralized cooperation, and Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States (TACIS).

The goal of promoting democratic values and human rights along with a clear emphasis on "winning the hearts and minds" of the Belarusian people has been remarked evidently in official documents of the EU addressed to Belarus. In December 2006, the Commission issued a non-paper, which included a list of democratization measures to be implemented by the Lukashenko regime. According to provisions of the non-paper; sticking to a clear framework of conditionality, more active engagement with Belarus at the political level could occur in the case of crucial progress in country's democratization process. In other words, Belarusian politics and society had to be democratized before the normalization of relations with the EU.²⁵ Thus, the non-paper can be regarded as a manifestation of the realist top-down approach to democratization, which accentuates the priorities of the EU rather than process itself.²⁶ Concurrently, the Commission has been increasingly concerned with the security of energy transit through the country as well as security threats coming from Belarus such as cross-border crime, illegal migration, and trafficking. In essence, not only values pertinent to democratization and human rights, but also security priorities have been at the core of EU's approach towards Minsk.²⁷ Most importantly, the energy crisis between Minsk and Moscow that broke out at the end of 2006 facilitated the EU's sincere initiative to appeal to Belarus, and it contributed to the revision of Minsk's position towards the EU. In addition, Belarus acceded to the Eastern Partnership initiative (EaP) which distinctively focuses on the Eastern dimension of the broader European Neighbourhood Policy as a full-fledged participant on May 2009. Since the day of accession to EaP, Belarus actively took part in all four platforms of the initiative, namely "democracy, good governance, and stability," "economic integration and approximation with EU sectoral policies," "energy security," and "contacts between people."²⁸ Despite this, the EU's idealistic objectives of promoting democratic reforms and advocating for human rights have at times conflicted with more conventional realist goals that prioritize the EU's interests and the stability of Belarus. Particularly, the EU's concern in consolidating the

security of its borders and controlling migration flows has possessed a severe impact on its commitment to winning over Belarusian people.²⁹ In other words, egocentric discourse, as well as the desire to pursue realist goals expressed by Brussels, has harmed its ability to gain the trust and support of the Belarusian people. For instance, the EU has imposed several sanctions on the Lukashenko regime for the ongoing human rights violations, instrumentalization of immigration in the context of the forced redirection of Middle Eastern immigrants into the EU's borders, and also Belarus' involvement in Russia's military invasion of Ukraine in February 2022.³⁰ Moreover, internal concerns of the EU to cope with those aforementioned soft-security threats demonstrate that conventional realist principles safeguarding the domestic from the international are bolstering substantial parts of Brussels's governance towards Belarus. Eventually, exceedingly incompatible normative goals in the European Neighbourhood Policy towards Belarus have actually impaired the credibility of the EU in the country.

Egocentric discourse, as well as the desire to pursue realist goals expressed by Brussels, has harmed its ability to gain the trust and support of the Belarusian people.

Conclusion

In conclusion, the EU's foreign policy towards Minsk can be articulated with three primary objectives: first, to strengthen Belarus' independent status in the face of Russian influence; second, to cultivate functional dialogue and cooperation with a direct neighbor; and third, to prioritize the promotion of democratic norms that support civil liberties and political liberalization within the country. On the other hand, the position of the EU towards Belarus can be understood within the context of a dilemma between an idealist outlook, which prioritizes the importance of democratization, and realist considerations concerning the necessity to assist Belarus on account of extensive strategic objectives. Hence, the EU has employed both alienation and engagement strategies to influence the development of Belarus, which includes exerting political pressure, engaging in negotiations with senior officials, and endorsing alternative domestic actors in pursuit of its goals. While demonstrating its desire to develop constructive relations with Minsk, the EU has always underscored conditions regarding democratization in Belarus. Although the EU portrays itself as a pacific actor that promotes benign norms in the region, its attitude and actions directed towards the Lukashenko regime have been usually identified with head-to-head strife. Thus, the persistence of the EU to impose its standards and values has generated a dispute between the two sides. Though the dispute has been exacerbated with the imposition of harsh sanctions on both the Belarusian state and President Lukashenko by

the EU, it has not brought about remarkable changes in the domestic and foreign policy of Belarus. Nowadays, neither Lukashenko nor European leaders possess confidence in a genuine improvement of relations because there would be a requirement for a radical change in the domestic politics of Belarus to keep this rapprochement alive. The Belarusian leadership has been reluctant to

embrace external directives of the EU, thereby labeling all those policy objectives as a direct threat to the stability of the country. Eventually; having excluded itself from the European integration process, Minsk has solely engaged in interaction with the EU on specific interest areas including commerce, environment, energy, culture, and education.

Endnotes

- 1 Press and Information Team of the Delegation to Belarus. (2021, July 29). The European Union and Belarus | EEAS Website. Retrieved May 19, 2022, from www.eeas.europa.eu/belarus/european-union-and-belarus_en?s=218
- 2 Hett, F., & Meuser, S. (2016). *The European Union and Belarus: Time for a New Policy* (p. 1). Berlin, Germany: Friedrich Ebert Stiftung.
- 3 Bosse, G. (2009). Challenges for EU governance through Neighbourhood Policy and Eastern Partnership: the values/security nexus in EU–Belarus relations. *Contemporary Politics*, 15(2), 220.
- 4 Janeliūnas, T. (2007). *Between Russia and the EU: Transformational Opportunities for Belarus* (p. 138). ResearchGate.
- 5 Bosse, Challenges for EU governance through Neighbourhood Policy and Eastern Partnership, 218.
- 6 Janeliūnas, op. cit., p. 147.
- 7 Korosteleva, E. A. (2016). *The EU and Belarus: seizing the opportunity?* (pp. 1-2). Swedish Institute for European Policy Studies (Sieps).
- 8 Korosteleva, op. cit., p. 6.
- 9 Hett & Meuser, op. cit., p. 2.
- 10 Davidonis, R. (2001). *The Challenge of Belarus and European Responses* (pp. 24-26). Paris: Institute for Security Studies - Western European Union.
- 11 Korosteleva, op. cit., p. 2.
- 12 Korosteleva, op. cit., p. 7.
- 13 Lindner, R. (2007). *Neighborhood in Flux: EU-Belarus-Russia Prospects for the European Union's Belarus Policy*. In D. Hamilton & G. Mangott (Eds.), *The New Eastern Europe: Ukraine, Belarus, Moldova* (p. 72). Washington, D.C.: Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University.
- 14 Korosteleva, op. cit., p. 4.
- 15 Davidonis, op. cit., p. 25.
- 16 "EU4Business" is a comprehensive initiative of the European Union that encompasses all forms of financial and technical support provided by the EU to small and medium-sized enterprises (SMEs) in Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova, and Ukraine. As the EU acknowledges that SMEs constitute a fundamental element of economic activity in six countries of the Eastern Partnership (EaP), this initiative employs three main strategies for supporting SMEs, namely improving access to finance, enhancing business services, and promoting more effective business regulations. To get further information regarding EU4Business initiative in the EaP region and individual countries, see "EU4Business. (n.d.). *EU4Business Initiative*. [eu4business.eu](https://eu4business.eu/initiative/). <https://eu4business.eu/initiative/>".
- 17 Janeliūnas, op. cit., p. 148.
- 18 European Commission. (n.d.). *Outline of the Comprehensive Plan of Economic Support to Democratic Belarus* (p. 1). Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-06/factsheet_economic_support_belarus_en.pdf
- 19 Dura, G. (2008). *The EU's Limited Response to Belarus' Pseudo "New Foreign Policy."* SSRN Electronic Journal, 4. CEPS Policy Brief No. 151.
- 20 Bosse, Challenges for EU governance through Neighbourhood Policy and Eastern Partnership, 222-223.
- 21 Financially supported by the EU, "EU4Energy" is a program focusing on energy sector development at the regional level. The program specifically targets six aforementioned countries that are part of the EU's Eastern Partnership (EaP). This collaborative initiative involving the International Energy Agency (IEA), the EU, partner countries, and other implementing parties chiefly focuses on facilitating the implementation of sustainable energy policies in EaP countries. In this manner, EU4Energy aims to promote cooperative development of the energy sector in target regions. See "International Energy Agency (IEA). (n.d.). *EU4Energy – Programmes*. IEA. <https://www.iea.org/programmes/eu4energy/>" European Commission. (n.d.). *EU4Energy - EU Support to Belarus' Energy Security and Energy Efficiency* (p. 1). European Commission. Retrieved from European Commission website: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2018-10/factsheet_eu_support_to_ene_rgy_belarus.pdf
- 22 Lindner, op. cit., p. 76.
- 23 Lang, K.-O., & Koopmann, M. (2011). *The EU and Belarus - A Relationship with Reservations*. In H.-G. Wieck & S. Malerius (Eds.), *Belarus and the EU: From Isolation towards Cooperation* (p. 24). Vilnius: Centre for European Studies & Konrad Adenauer Stiftung.
- 24 Janeliūnas, op. cit., p. 152.
- 25 Bosse, G. (2012). *A Partnership with Dictatorship: Explaining the Paradigm Shift in European Union Policy towards Belarus*. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 50(3), 372–373.
- 26 Bosse, Challenges for EU governance through Neighbourhood Policy and Eastern Partnership, 220.
- 27 Bosse, Challenges for EU governance through Neighbourhood Policy and Eastern Partnership, 217.
- 28 Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Belarus. (n.d.). *European Union*. Retrieved May 18, 2022, from [mfa.gov.by website: https://mfa.gov.by/en/multilateral/organization/list/fl1d2b5ac3e69e36f.html](https://mfa.gov.by/en/multilateral/organization/list/fl1d2b5ac3e69e36f.html)
- 29 Bosse, Challenges for EU governance through Neighbourhood Policy and Eastern Partnership, 223.
- 30 European Commission. (n.d.). *Belarus Factograph* (p. 1). European Commission. Retrieved from European Commission website: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2022-02/Belarus_factograph.pdf

NINE YEARS OF THE RUSSIA'S WAR OF AGGRESSION AGAINST UKRAINE: WHAT UKRAINIANS ARE FIGHTING AGAINST AND WHAT SHOULD BE DONE TO RESTORE PEACE

Russia poses an existential threat to Ukraine. Its root lies in the very foundation of the Russian state concept and state ideology, which cultivates a cult of force and (a)moral right to dominate neighboring nations.

Mykola Zamikula

Expert, Centre for International Security, Kyiv, Ukraine

A year has already passed since the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine. In this regard, the topic of the war and the prospects for its end are currently being actively discussed in the world. The voices of 'doves of peace' advocating the need for a ceasefire at any cost become louder outside of Ukraine. Such statements, however, are the result of a total misunderstanding of the situation, at best, and presented by Russian sympathizers, at worst. The desire to end hostilities as soon as possible is generally in line with humanitarian values. However, those who sustain this view do not take into account the specifics of Russia's war against Ukraine. It is impossible to adequately assess the irrevocable will of Ukrainians to continue fighting until victory without an understanding of the reasons and objectives of the Russian aggression. It is impossible to grasp the gravity of Russia's threat not only to Ukraine but to global security without an objective assessment of the consequences of the Kremlin's actions in Ukraine..

It should be emphasized that Russia's war of aggression continues for more than nine years now. Its beginning was not the onset of the full-scale invasion on February 24, 2022, but the occupation and annexation of the Crimean Peninsula. Even before that, Russia used different methods of hybrid aggression, including energy

blackmail, spread of propaganda and disinformation, provocation of political crises, and destabilization of the society, to interfere in Ukraine's internal affairs. This fact demonstrates that Russia poses an existential threat to Ukraine. Its root lies in the very foundation of the Russian state concept and state ideology, which cultivates a cult of force and (a)moral right to dominate neighboring nations.

The Aim of Russia's War of Aggression against Ukraine

Russia is waging a neo-colonial war against Ukraine.¹ Notwithstanding, it is interesting how the Kremlin is presenting itself as the defender of the countries of the Global South against Western imperialism; in reality, Russia emulates the same imperialistic approach. Moreover, the West, at least in rhetoric, adopts a critical stance on its colonial past. This was never done by Russia, where references to the 'glorious past' (for the legacy of both the Russian Empire and the USSR) remains one of the pillars of the state ideology. Nevertheless, for Russia's neighbors, this past purports to Moscow's expansionism and imperialism that is not different from British or French colonialism. Therefore, the Russian narrative

about the achievements and benefits, which were supposedly brought to the native population on the bayonets of Russian soldiers, is only an attempt to justify Russian colonialism with the 'White Man's Burden' propaganda. The idea of 'imperial greatness' is actively promoted by Russian state propaganda. It uses an old combination of tools and narratives aimed to present Russia as a unique entity. The concept of "the Third Rome" is highly valued, as it gives Russian leaders an argument for Moscow's geopolitical claims and objectives. Imperial ideology is firmly rooted in Russia – both at the level of the elite and in society.

Russian leaders ignore the reality of independent nations, which remained under Moscow's control for centuries. The Russian elite even today thinks in terms of the 19th century. They dream of bringing the former Soviet territories again under Moscow's control. Back in 2005, Putin identified the collapse of the Soviet Union as "the greatest geopolitical catastrophe" of the 20th century in his address to the Federal Assembly.² Now he is making every effort to change the course of history and to 'fix' this so-called 'historical mistake.'

Russia's war against Ukraine is just a step towards this end. Aggression against Georgia already in 2008 proved

Moscow's disrespect for the territorial integrity of its neighbors. However, Ukraine has a special place in Russian imperialism. The 'Russian Empire' cannot exist without controlling Ukraine. For centuries, Russian leaders considered Ukraine as part of the heartland of the Russian state. They cannot imagine a world where Kyiv and Odesa exist, not 'Kiev' and 'Odessa.'³ They could not accept Kyivo-Pechers'ka Lavra outside of Russia's zone of influence.

The full-scale invasion began a year ago under the disguise of the so-called "special military operation." Moscow stated its objectives as "demilitarization and denazification" of Ukraine and stopping NATO's enlargement to the East.⁴ All of this is mere propaganda to justify an unprovoked illegal attack against a sovereign state, the constitution of which, by the way, forbids the use of Nazi symbols⁵ and restricts the presence of foreign military bases on its territory.⁶ The real goal of the Russian invasion is clear: the destruction of Ukraine as an independent state.

The degree of the threat is colossal as it is not just about the land or resources. The Russian leadership denies Ukrainians' right to exist as an independent nation. It considers them part of the wider Russian nation, which,

Russian leaders ignore the reality of independent nations, which remained under Moscow's control for centuries. The Russian elite even today thinks in terms of the 19th century. They dream of bringing the former Soviet territories again under Moscow's control.

according to imperial ideologues, unites the Russians, Belarusians, and Ukrainians.⁷ The Russian regime considers people who identify themselves as part of the Ukrainian political nation as an enemy element, the so-called *banderivtsi*, who have betrayed their Russian roots. The crimes of the Russian military in the temporarily occupied territories demonstrate what fate the Kremlin has prepared for them – ordinary civilians who simply live on their land. Planned repressions against a patriotic population were executed in the outskirts of Kyiv or Kherson.⁸ This was done not because of the incompetence of military commanders or lack of discipline, but as part of the terror campaign aimed at destroying Ukraine and wiping out the idea of the Ukrainian nation.

What Could Russia's Actions Bring to the International Community?

The Kremlin is eager to restore its rule over Ukraine as part of its struggle for the 'restoration of Russia's proper place' in the international arena. By this, Russian leaders understand the return to international relations based on the rule of force in a world divided into great powers' exclusive zones of influence.

Russia imposes a world order where the stronger will rule over the weaker. This has been the fundamental principle of Russian politics for centuries. In this case, the Russian Federation follows the paradigm promoted by the Russian Empire and the USSR in the past. Russia's goal is to restore Moscow's status as a center of power that dominates its neighbors by disregarding their desires, rights, and their independence.

The world order, which was formed within the framework of the Yalta-Potsdam system and reinforced by the Helsinki Act, is under threat. A clear signal of intentions to revise the global balance of power was already there in Putin's famous Munich speech in 2007.⁹ But the real threat emanating from the potential success of Russia's actions is the legitimization of aggression as an acceptable tool in international relations. Russia's actions undermine the world order based on international law. They return the world to the epoch of the rule of force.

Another problem is that Russia's actions are carefully observed by other states that seek to revise the modern world order. For China, the Russian invasion is a model/example that can be used to settle the Taiwan problem.¹⁰ Iran also monitors the war in Ukraine and the reaction of the international community. It is especially important for Tehran, taking into account its claims for nuclear status and dominance in the Middle East. If Russia will succeed in Ukraine, it will untie the hands of other revisionists. This will open the door for the escalation of other conflicts.

In this context, it should be noted that Russia has already struck a blow to the idea of the non-proliferation of nuclear weapons. Using nuclear blackmail, Moscow demonstrates to the world the 'usefulness' of nuclear weapons. Therefore, the idea of mastering appropriate technologies and means is becoming increasingly attractive for other states who have aggressive plans or for those who simply want to strengthen their security.

The United Nations (UN) is authorized to solve such problems, but its role is also undermined by Russian aggression. Frankly speaking, the UN has never been an effective mechanism for resolving interstate conflicts and maintaining peace. The vicious practice of the right of veto given to the permanent members of the Security Council creates inequality among states. However, for

some time the UN managed to uphold international law. Now Russia has defiantly disregarded generally accepted principles, showing disrespect for the fundamental norms underlined in the UN Charter. The illegal annexation of the territories of Ukraine proves its disrespect for this document, and its successful efforts to block the work of the Security Council demonstrate the strong need for reformation of the United Nations system.

If the impositions of Russia will not be rejected, the entire system of international relations based on the principle of the inviolability of borders will collapse. This could lead to very negative consequences in different regions of the world. For example, this will complicate the diplomatic position of Azerbaijan, which struggles to restore its territorial integrity. It is not a big secret that some states did not directly support Armenia's claims over Karabakh only because of the unwillingness to violate generally accepted norms of international law. Connivance to Russian annexation attempts could change this position. This may also be a signal for the activation of other forces that seek to revise the existing state borders – for example, Kurdish separatists.

The existing world order is not ideal. However, it is better than the alternative, which Russia is creating with its aggressive policy. Therefore, the main reason why the international community must support Ukraine is not

moral obligations or sentiments. It is a simple issue of self-preservation. Nobody wants to live in the world of the rule of force and zones of influence, where authoritarian regimes neglect the sovereignty of other states. To prevent this from happening, it is necessary to take proper steps against the Russian aggressor.

Why Russian Plans for Ukraine Failed?

Ukraine is a shield for the world order now, as the war continues. The war is unlikely to end in the nearest future. The situation is hard for Ukrainian defenders despite their successful operation in Kharkiv and Kherson regions last autumn. Nonetheless, Russia's attacks at the frontlines and strikes against critical infrastructure could not change the fact that the Kremlin has already failed in achieving its ambitions. It is even possible to say that the failure came at the moment when Putin decided to begin the full-scale invasion. His aim to restore control over Ukraine is unattainable.

The Kremlin with its own hands wiped out all the possibilities for projecting hegemony on the territory of Ukraine. Previously, Russia possessed a wide range of tools for indirect intervention in the internal affairs of the Ukrainian state. Pro-Russian political forces had a certain influence on Ukrainian society.¹¹ Russian cultural expansion worked to preserve the image of Russia as the center of the so-called post-Soviet space. The religious factor also played not the least role in the Russian arsenal of soft power, especially taking into account the total subordination of the Moscow Patriarchate under Vladimir Gundyayev (Patriarch Kirill) to Russian intelligence.

Of course, Russia could not hope to restore absolute control over Ukraine as it had during the presidency of Victor Yanukovich when Russian citizens held even some prominent positions in public administration or special services.¹² Its image and influence have weakened significantly after 2014 as a consequence of the illegal annexation of Crimea and the occupation of parts of the Donetsk and Luhansk regions. However, the above mentioned tools allowed Russia to influence Ukrainian society and politics. In the long term, they allowed the restoration of certain pro-Russian sentiments among part of the Ukrainian population.

The world order, which was formed within the framework of the Yalta-Potsdam system and reinforced by the Helsinki Act, is under threat. A clear signal of intentions to revise the global balance of power was already there in Putin's famous Munich speech in 2007.

All of this is no longer significant after February 24, 2022, when Russian aviation began striking Ukrainian territory with rockets and bombs, and Russian tank columns marched on Kyiv, Kharkiv, Kherson, Chernihiv, and Sumy. These actions, accompanied by mass atrocities of Russian soldiers, became the best vaccine against sentiments for the so-called Russian world in Ukraine.

Russia made a fundamental mistake by launching a full-scale invasion. It seems that the Kremlin believed its propaganda and built its strategy on this basis, rather than on an objective analysis of the situation and information from intelligence. Firstly, Putin overestimated the strength of the Russian military. Russia actively promoted the might of its armed forces – the self-proclaimed second army of the world. On paper, the Russian military was strong and modern. However, the full-scale invasion of Ukraine showed this was not the case in reality. Russians expanded the occupation zone in Ukraine but failed to achieve the main goals of their offensive. They suffered great losses both in personnel and military equipment. Today, the Russian military relies only on numerical superiority, implementing human-wave attacks similar to the Soviet tactics in the Second World War. It has already lost all its fancy image and reputation in the world.

This was partly a result of a total underestimation of the will and ability of the Ukrainians to resist. The Kremlin probably did not expect substantial armed resistance on the territory of Ukraine. It hoped to carry out an operation like “Operation Danube” (the Soviet invasion of Czechoslovakia in 1968 to suppress the Prague Spring). Russian commanders were ready not for real war, but for ‘police operation.’ Only this can explain the active involvement of the *Rosgvardiya* units in the first echelon of the advancing Russian columns.

Mobilization of Ukrainian society against the aggressor undermined Kremlin’s plans. Not only the Ukrainian army but the ordinary civilians in the newly-formed units of territorial defense, armed only with small arms and Molotov cocktails, were ready to defend their homeland. The role of weapons provided to Ukraine by partners (the Javelin and NLAW anti-tank systems, Bayraktar UCAVs) cannot be overlooked. But, it is the

Unfortunately, successful negotiations on specific topics differ from the wider peace process aimed to stop the war. The former could form a basis for the latter only under specific conditions. In our case, first Russia should be ready to stop its aggression and retreat. Ukraine seeks peace, but not ‘peace at any price.’

will of the Ukrainians that was the main factor that stopped the Russian march on Kharkiv, Odesa, and Kyiv. Moreover, Russian planning was wrong from the very beginning. Putin thought that the capture of the Ukrainian capital would automatically bring him victory. However, Ukrainians were ready to continue resistance even in the worst scenario, too. Russia would not have been able to control the whole of Ukraine as the population was ready for guerilla warfare.

Russia counted on the collapse of the Ukrainian system of public administration. An important element of Russian planning was the expected flight of President Volodymyr Zelenskyy from Kyiv. This could lead to the loss of control over the state and exacerbation of internal contradictions. The Russian agents and propaganda could present that as a sign of loss of legitimacy by the Ukrainian authorities. Nevertheless, President Zelenskyy stayed in Kyiv and this demonstrated the stability of Ukraine’s governmental bodies in the face of a full-scale invasion. It deconstructed all Russian thesis about the ‘outlaw Kyiv regime’ and demonstrated the clear fact that Russia began a war against its sovereign neighbor for no other reason than to take its freedom.

What is the Vision of Ukraine Regarding the End of the War?

Ukraine is waging a war for independence, the stake in which is the preservation of the Ukrainian state and the existence of the Ukrainian people. As President Zelenskyy had stressed on the very eve of the full-scale invasion, “we know for sure that we don’t need the war... but if we’ll be attacked... we will defend ourselves... and when you will be attacking us, you will see our faces, not our backs.”¹³ Ukrainians will continue their battle against the aggressor because they have no other choice. The reason for this is simple: Russia does not renounce its aggressive plans against Ukraine.

Facing failures at the frontlines, the Kremlin continues its disinformation campaign to represent itself as a peace-seeker and Ukraine as a warmonger. This tactic is not new; it has been implemented since 2014. Russia accuses Ukraine of sabotaging the peace process during 2014-2022. But, this is false propaganda. It was Russia that was not ready for a peaceful settlement from the very beginning. It appeals to the Minsk Agreement concluded in September 2014. However, Russia itself violated it already at the beginning of 2015. This is evident from the fact of the offensive actions of Russian troops, as a result of which the city of Debaltseve and the territory of Donetsk airport came under Russian occupation.

For years, Moscow repeatedly accused Ukraine of shelling the civilian infrastructure of Donbas. The allegation of ‘eight years of bombing’ is used by Russian propaganda even now to back the full-scale invasion.

However, the facts show that Russia was behind the escalation of hostilities during these years, whether it was the failed attempt to attack Maryinka in June 2015 or the attack on Avdiivka in early 2017.

Ukraine never wanted war and was ready for diplomatic solutions. This outlook formed the basis of the political program of the human-based approach of President Volodymyr Zelenskyy. During 2019-2021, he consistently looked for ways to resolve the conflict peacefully, despite criticisms inside of Ukraine, where some political forces accused him of selling national interests. Alas, diplomacy did not work because of Russia's unwillingness to give up its imperial ambitions. A full-scale invasion on February 24, 2022, put an end to the negotiation formats that existed before. It is absurd to talk about Minsk Agreement or Normandy format now.

During 2022, much was done to stop the war through diplomacy. Türkiye's efforts in this field are especially noteworthy. Thanks to Ankara's mediation, it was possible to launch the Black Sea Grain Initiative, which helped to overcome the threat of the global food crisis, provoked by Russian aggression. Also, special attention should be paid to the intermediary efforts to release prisoners of war including the command of the garrison of Mariupol and foreign citizens who fought in the Ukrainian units.

Unfortunately, successful negotiations on specific topics differ from the wider peace process aimed to stop the war. The former could form a basis for the latter only under specific conditions. In our case, first Russia should be ready to stop its aggression and retreat. Ukraine seeks peace, but not 'peace at any price.' That is why Ukraine opposes the idea of a temporary ceasefire. Lessons from history show that Russia will use such a ceasefire to replenish its forces and restore its offensive potential. The result will be only a new stage of aggression.

The inarguable condition for the war to end is the withdrawal of all Russian troops from the territory of

Ukraine and the restoration of Ukraine's territorial integrity within internationally recognized borders. It is not an issue of land control, but the security of our people. Ukrainian citizens cannot be left under occupation while knowing that they would be subjected to atrocities the examples of which we have seen in liberated Bucha and Izium.

Ukraine declared its vision of the peace process. It was presented in the Peace Formula of President Volodymyr Zelenskyy, which was released on November 15, 2022, at the Group of Twenty Summit.¹⁴ This ten-point plan is aimed at restoring not only comprehensive, just, and lasting peace for Ukraine, but the security for the whole world. An important signal in support of the Ukrainian vision of the peace process was the adoption of the UN General Assembly resolution on February 23, 2023.¹⁵ The support of 141 states clearly showed that the international community agrees with the principles Ukraine suggests. In the document, the term Peace Formula is not directly used – however, its text fully corresponds to the initiative of President Zelenskyy. The Resolution calls for peace in Ukraine, consistent with the UN Charter, reaffirming commitment to the sovereignty, independence, unity, and territorial integrity of Ukraine within its internationally recognized borders. It clearly demands immediate, complete, and unconditional withdrawal of all Russia's military forces from the territory of Ukraine – which is the focus of point 6 of the Peace Formula. The main points of concern regarding the consequences of Russian aggression on global order (such as radiation and nuclear safety, food, energy, and ecological security) were referred to in this document. It also calls for an immediate cessation of the attacks on the critical infrastructure of Ukraine and any deliberate attacks on civilian objects. One of its points emphasizes the need to ensure accountability for the most serious crimes under international law committed on the territory of Ukraine – which corresponds with point 7 of the Peace Formula (Restoration of Justice).

Today Ukraine continues to work on the implementation of this plan in cooperation with partners. It is the only way to stop Russian aggression and restore respect to the principles of the UN Charter as a whole. That is why Ukraine considers the Peace Formula as an ultimate measure against global revisionism. The world should not accept alternative plans, which undermine fundamental principles of international law.

Conclusion

Russia tries to alter the global order. I also tries to restore its hegemony in the so-called post-Soviet space. However, the Kremlin could not implement its neo-colonial plans and ambitions. It is obvious that Moscow will not be able to control Ukraine no matter how events will develop at the frontlines. Putin's idea of collecting the so-called 'Russian lands' has already failed.

Ukraine exercises its right to self-defense and will continue to do so. Russia left the Ukrainians no other

choice in its war of independence. Ukrainians keep fighting not because they want war, but because Russia does not want peace. The Kremlin continues the illegal occupation of Ukrainian territories, terrorist attacks against critical infrastructure, and repressions against the civilian population, including the Crimean Tatars, the indigenous people of the temporarily occupied Crimea.

Ukraine will not compromise with the aggressor. And, nobody should. Ukrainians will fight until thorough victory, that is, the liberation of all its occupied territories. Only this will end the conflict and bring peace. Moreover, the Ukrainian victory will prove groundlessness the attempts to revise the existing world order by disregarding the norms of international law. That is why Ukraine counts on the support of the international community. The future of the world depends on how Ukrainians will respond to the current threat of global revisionism, a step of which is Russia's war against Ukraine. We should leave a better world for our descendants, not the one where rights are neglected and aggression is tolerated.

Endnotes

- Snyder, T. (2022). The War in Ukraine Is a Colonial War, *The New Yorker*. URL: <https://www.newyorker.com/news/essay/the-war-in-ukraine-is-a-colonial-war>
- Putin, V. (2005). Poslanie Federal'nomu Sobraniju Rossijskoj Federacii (Presidential Address to the Federal Assembly), 25 April 2005, *President of the Russian Federation*. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>
- Kyiv and Odesa are the Ukrainian pronunciations, whereas Kiev and Odessa are the Russian versions of these names.
- Putin, V. (2022). Obrashhenie Prezidenta Rossijskoj Federacii O provedenii spetsial'noy voyennoy operatsii (Statement of the President of the Russian Federation On conducting a special military operation), 24 February 2022, *President of the Russian Federation*. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>
- Zakon Ukrainy Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsytskoho) totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy yikhnoi symboliky (The Law of Ukraine On the condemnation of the Communist and National Socialist (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and the prohibition of propaganda of their symbols), 9 April 2015, *Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
- Constitution of Ukraine, adopted at the Fifth Session of the Verkhovna Rada of Ukraine on 28 June 1996, *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/constitution-of-ukraine/168071f58b>
- Putin, V. (2021). Ob istoricheskom edinstve russkikh i ukraincev (On the historical unity of Russians and Ukrainians), 12 July 2021, *President of the Russian Federation*. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>
- Cotovio, V., Konovalova, O. (2023). Russia planned Kherson torture centers, say international lawyers, *CNN*. URL: <https://edition.cnn.com/2023/03/02/europe/russia-kherson-torture-centers-intl/index.html>
- Putin, V. (2007). Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, 10 February 2007, *President of the Russian Federation*. URL: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>
- Blanchard, B. (2023). Taiwan sees China taking lessons from Russia's Ukraine invasion, *Reuters*, 24 February 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-sees-china-taking-lessons-russias-ukraine-invasion-2023-02-24/>
- Protokol Tsentralnoi Vyborchoi Komisii Pro rezultaty vyboriv narodnykh deputativ Ukrainy u zahalnodержавnomu bahatomandatnomu vyborchomu okruzi (Protocol of the Central Election Commission On the results of the elections of People's Deputies of Ukraine in the nationwide multi-mandate electoral district), 21 July 2019, *The Central Election Commission of Ukraine*. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/protokol_zbvo_03082019.pdf
- Pri Janukoviche RF fakticheski upravljala Ukrainoj – Gordon (Under Yanukovich, Russia actually ruled Ukraine - Gordon), 8 May 2021, *Comments.ua*. URL: <https://society.comments.ua/news/developments/pri-yanukoviche-rf-fakticheski-upravlyala-ukrainoy-gordon-676591.html>
- Russia-Ukraine crisis: Zelensky's address in full, 24 February 2024, *Al-Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/russia-ukraine-crisis-president-zelensky-speech-in-full>
- Zelensky, V. (2022). Ukraine has always been a leader in peacemaking efforts; if Russia wants to end this war, let it prove it with actions - speech by the President of Ukraine at the G20 Summit, 15 November 2022, *President of Ukraine*. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/ukrayina-zavzhdi-bulaliderom-mirotvorchih-zusil-yaksho-rosi-79141>
- Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine: resolution, adopted by the General Assembly on the 23 February 2023, *United Nations*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/4003921>

UKRAYNA-RUSYA DAVASINA ÜÇÜNCÜ DEVLETLERİN MÜDAHİLLİKLERİ: SİYASİ DAYANIŞMA HUKUKUN ÖNÜNE Mİ GEÇİYOR?*

Müdahillik taleplerinin muhtevası ve müdahil olmak isteyen devletlerin siyasi pozisyonları göz önüne alındığında, UAD'nin bu prosedürünün iyiden iyiye Ukrayna'ya destek gösterme amacına hizmet etmek için kullanılmaya başlandığı iddia edilebilir.

Dr. Öğr. Gör. Onur Uraz

Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bölümü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Uluslararası Adalet Divanı (UAD) önünde Ukrayna'nın Rusya'ya karşı yaptığı başvuruya ilişkin olarak geçtiğimiz seneki değerlendirmemizden bu yana davaya dair ortaya çıkan en dikkat çekici gelişme, an itibari ile otuzu aşkın devletin Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün (Statü) 63. maddesi kapsamında yaptıkları davaya müdahillik (İng. *intervention*) talepleri olmuştur. 63. maddeye dayanılarak yapılan müdahillik talepleri UAD yargılamalarında daha önce görülmüş olsa da¹ bu kadar fazla sayıda tarafın müdahillik talebi ilk kez yer almaktadır. Müdahillik taleplerinin muhtevası ve müdahil olmak isteyen devletlerin siyasi pozisyonları göz önüne alındığında, UAD'nin bu prosedürünün iyiden iyiye Ukrayna'ya destek gösterme amacına hizmet etmek için kullanılmaya başlandığı iddia edilebilir. Bu makalenin amacı evleviyetle 63. madde kapsamında yapılan müdahillik taleplerinin hukuki içeriğine; daha sonrasında *Ukrayna v. Rusya* davasına müdahillik talebinde bulunan devletlerin pozisyon ve argümanlarına ve son olarak da müdahillik talepleri ile ilgili mahkemenin olası yaklaşımına ve müdahillikğin menfi ve müspet olası etkilerine dair bir değerlendirme sunmaktır. Ancak bu aşamaya geç-

meden evvel, süreci okuyucuya kısaca hatırlatmakta fayda vardır.

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı "özel askeri operasyon" sonrası süreçte, Ukrayna'nın attığı hukuki adımlardan ilki Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) başvurmak olmuştur. Ukrayna, Rusya'nın 1948 tarihli Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşmenin (Soykırım Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşmesi) yanlıştır yorum ve uygulamasına dayanarak kendisine karşı askeri operasyon başlattığını iddia etmiş ve Divan önünde ilk kez tebarüz eden bir biçimde, ters icabet (İng. *reverse compliance*) başvurusunda bulunmuştur. Daha teknik bir dille ifade etmek gerekirse, Ukrayna'nın başvurusundaki temel iddiası, Rusya'nın, uluslararası teamül hukukunun bir tezahürü olan 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 26. ve 31. maddelerince düzenlenen, antlaşmaların iyi niyet ilkesine riayet ederek yorumlanacağı ve ifa edileceği hükmünü ihlal ederek, Soykırım Sözleşmesinin 1., 2. ve 3. maddelerini yanlıştır yorumlayıp uyguladığı ve kendisine karşı kullandığı gücü meşru göstermeye çalıştığıdır.

* Dr. Öğr. Gör. Onur Uraz'ın bu makalesi *Avrasya Dünyası'nın 10. sayısında* yayımlanan "Rusya'nın Ukrayna'ya Askeri Müdahalesini Hukuken Dayandırdığı Gereçekler ve Uluslararası Adalet Divanı Önündeki Davaya Sürecine Dair Bir İlk Değerlendirme" başlıklı makalesinin bir devamı niteliğindedir. Bundan dolayı, konu hakkında daha kapsamlı bir anlayışa ulaşabilmek için bu iki makalenin bir arada okunmasında fayda olabilecektir. Babsi geçen makaleye <https://avim.org.tr/tr/DergilAvrasya-Dunyasi-Eurasian-World-1/10/pdf> adresinden erişilebilir.

Ters icabet davalarında başvuru, yargı makamından kendisine atfedilen sorumluluğun gereklerine (incelediğimiz olay özelinde soykırım yasağı) uyduğunu tespit etmesini ve ihtilafta olduğu tarafın kendisine bu sorumluluğa uymadığı gerekçesi ile uyguladığı karşı tedbirlerin (incelediğimiz olay özelinde Rusya'nın askeri müdahalesi) hukuka aykırılığının tespit edilerek durdurulmasını istemektedir.² Bu kapsamda Ukrayna, Rusya'nın uluslararası hukuku kötüye kullandığını ileri sürmekte olup, kendisinin soykırım yasağına uyduğunu, Rusya'nın hakkı kötüye kullanımın tespitini ve bu kullanıma dayanarak ortaya çıkan sonuçların hukuksuzluğunun durdurulmasını talep etmektedir. Ukrayna mahkeme önünde bu talepleri aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- 1) Luhansk ve Donetsk'te Soykırım Sözleşmesi'nin 3. maddesi kapsamında bir fiilin işlenmediğinin tespiti;
- 2) Rusya'nın Soykırım Sözleşmesi'ne dayanarak gerçekleştiğini iddia ettiği soykırım suçunu engellemek ve cezalandırmak adına attığı adımların hukuka aykırı olduğunun tespiti;
- 3) Rusya'nın sözde Donetsk ve Luhansk cumhuriyetlerini ve bağımsızlıklarını hatalı soykırım iddiasına dayanarak tanıdığına tespiti;
- 4) 24 Şubat'ta başlayan "özel askeri operasyonun" hatalı soykırım iddiasına dayandığının ve hukuka aykırı olduğunun tespiti;

- 5) Rusya'nın benzer hukuka aykırı fiilleri islemeyeceği yönünde güvence vermesi;
- 6) Doğan zararları için Rusya'nın tazminat ödemesi.³

Esasa ilişkin bu taleplere ek olarak Ukrayna mahkemeden ihtiyati tedbir talebinde bulunmuştur.⁴ Divan, 16 Mart 2022 tarihli kararı ile toplamda dört maddeden oluşan bu taleplerden raporlama talebi hariç tüm talepleri pratikte kabul etmiştir.⁵ Öte yandan mahkemeye yazılı bir beyan gönderen ancak şu ana kadar duruşmalara katılmayan Rusya, askeri müdahalesinin Soykırım Sözleşmesi'ne dayanmadığını ve Birleşmiş Milletler (BM) Şartının 51. maddesinden doğan meşru müdafaa hakkını icra ettiğini belirtmiştir. Divan ise tedbir kararına ilişkin değerlendirmesinde, Başkan Putin'in ve Rus yetkililerin süreç içindeki açıklamalarının Soykırım Sözleşmesi'ne de dayanıldığı yönünde bir *prima facie* izlenim oluşturduğunu ve bunun tedbir aşaması için kâfi olduğunu belirtmiştir. Son tahlilde, bu makaleye son halinin verildiği tarihte (20.03.2023) davaya ilişkin *memorial* (beyan) ve *counter-memorial* (karşı beyan) sürecini müteakip (Rusya davaya katılmayı reddederek karşı beyan göndermediği için süreç önemli bir etki doğurmamıştır), 7 Mart 2023 tarihinde sözlü yargılamaya (İng. *oral proceedings*) geçilmiştir. Ancak Rusya'nın davaya katılmama kararına binaen tüm bu süreç Ukrayna tarafının hukuki argümanlarını detaylandırmasıyla vuku bulmuş olup, Avrasya Dünyası'nın 10. sayısında (Nisan 2022) yaptığımız değerlendirmemizdeki hukuki statüko büyük ölçüde devam etmektedir.⁶

UAD Davalarına Müdahillik Hukuki Muhtevası

UAD davalarına müdahillik hususu, Divan'ın Statüsü'nün 62. ve 63. maddeleri kapsamında belirlenmiştir. 62. madde, bir devletin Divan önünde görülmekte olan bir uyuşmazlıkla alakalı olarak çıkarı söz konusu olduğu hallerde davaya katılmak isteği ile Divan'a başvurabileceğini düzenlemektedir. Bu noktada istemi kabul edip etmemek Divan'ın takdirindedir. Diğer taraftan, 63. maddeye göre, uyuşmazlık konusunu doğuran antlaşma eğer çok taraflı bir antlaşmaysa ve yapılacak olan yargılama faaliyeti bağlamında ilgili antlaşmanın yorumlanması söz konusu ise, bu antlaşmaya taraf diğer devletler kendilerine Divan tarafından yapılacak bildirim binaen davaya müdahil olma talebinde bulunma hakkına sahiptir. Lakin böyle bir katılma halinde, Divan'ın ilgili antlaşma hükümlerine ilişkin yorum ve yaklaşımı (İng. *construction of a convention given by the judgment*) katılan devlet bakımından da bağlayıcı nitelikte olur. Müdahil olan taraf bakımından bu noktada not edilmesi gereken husus Divan kararının müdahil tarafı sadece müdahillik konusunu olan yorum hususu bakımından bağlayıcıdır. Yani Divan'ın uyuşmazlığın esasına dair hükmü müdahil tarafın asıl taraflarla veya üçüncü ülkelerle – varsa – olan uyuşmazlıkları bakımından *res judicata* (kesin hüküm) niteliğine haiz olmayacaktır. Ancak George Barrie'nin de ifade ettiği gibi,⁷ Soykırım Sözleşmesi gibi çok taraflı antlaşmalar bakımından, ilgili yorum pratikte müdahilin ötesinde tüm taraflar için bağlayıcı olacaktır.

Bu maddelerin müdahillikle alakalı farklı iki düzenlemeyi içerdiği aşikârdır. 62. madde kapsamında müdahil olmak isteyen devletin davaya ilişkin hukuki nitelikte bir çıkarının olması ve bu çıkarın davanın sonucunda etkilenme ihtimalinin varlığı gerekmektedir. 63. madde kapsamındaki müdahillik ise herhangi bir direkt etki unsurunu gerektirmeyip, uyuşmazlık konusu antlaşmaya taraf diğer devletlerin, ilgili antlaşmanın nasıl yorumlanacağı konusunda pozisyonlarını resmen Divan'a iletmek adına müdahil olma haklarını güvence altına almaktadır. Bu bağlamda 62. madde *permissive* (izin veren, müsamahakâr) nitelikte olup, talepte bulunan devlet için bir hak teşkil etmez. Ondandır ki Divan bu talebin kabul edilip edilmemesi konusundaki karar merciidir.⁸ Öte yanda 63. madde ilgili antlaşma tarafı devletlere bir hak tanımaktadır. Bununla beraber UAD'nin gerek 62. madde, gerekse – bir hak olarak formüle edilmesine rağmen – 63. madde kapsamındaki müdahillik talepleri ile alakalı kısıtlayıcı bir yaklaşım izlediği görülmektedir.⁹

62. madde kapsamındaki temel sorunlardan biri, maddenin üçüncü devletlerin müdahalesinin gerçek bir arızı prosedür olup olmadığı yönündeki muğlaklığıdır. Üçüncü devletin davaya taraf olmayıp sadece görüşlerini ifade eden bir katılımcı mı olduğu (63. madde de olduğu gibi), yoksa müdahalenin otomatik olarak genişleme -

yani müdahil devletin anlaşmazlığa taraf olması – anlamına gelip gelmediği konusu muğlak bırakılmıştır. Bu bakımdan UAD uyuşmazlığın direkt tarafı olarak katılma talepleri ile taraf olmadan katılma talepleri arasında bir ayırım yapmıştır. UAD önündeki davalarda, bugüne dek hiçbir devlet 62. madde kapsamında direkt taraf olarak katılma talebinde bulunmamıştır. Makalenin sınırlarını ve taraf olarak katılma taleplerinin etraflı inceleme gerektiren farklı hukuki sonuçlar doğurması gerçeğini göz önüne alarak, aşağıdaki açıklamalar sadece taraf olmadan katılma taleplerine ilişkin olarak verilmiştir.

Muhtelif muğlaklıklar ve çekinceler, 62. maddenin UAD tarafından oldukça dar yorumlanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda UAD'nin görüşünü en detaylı şekilde ifade ettiği karar *El Salvador v. Honduras* davasında Nikaragua'nın müdahillik başvurusuna dair değerlendirmesidir. Fonseca Körfezi ile alakalı sınır ve deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlıkta, körfezde hak iddiası olan Nikaragua davaya müdahil olmak istemiştir, El Salvador bu talebe karşı çıkarken Honduras çekimsiz görüş bildirmiştir. Bu görüşlerle bağlı olmayan Divan, kararında Nikaragua'nın sadece körfez sularının hukuki rejimine ilişkin olarak müdahil olabileceğini belirterek, oldukça kısıtlayıcı kriterler belirlemiştir.¹⁰ Buna göre, hukuki çıkarın varlığına dair ispat yükü tamamı ile müdahil olmak istenen taraf üzerine yıkılmış olup, sırf hak kaybı endişesinin kâfi olmadığı Divan'ca belirtilmiştir. Katılanın statüsü ile alakalı olarak ise Divan, katılanın davanın tarafı haline gelmediğini, bu bakımdan da iddia ettiği haklarına dair kesin ve ilgili müdahil devlet bakımından bağlayıcı bir mahkeme hükmünün ortaya çıkamayacağını değerlendirmiştir.

Bu dar yorum çerçevesinde, birkaç istisna haricinde,¹¹ müdahillik başvuruları UAD tarafından sıklıkla reddedilmiştir.¹² Bunun temel sebebi, yukarıda da işaret edildiği üzere, Divan'ın "hukuki çıkarın varlığı" kavramını sıkı standartlara tabi tutmasıdır. Bu bağlamda yapılan daraltıcı yorumlardan biri, maddede sadece "çıkâr" olarak ifade edilen *interest* kelimesini, daraltıcı şekilde hukuki çıkar (İng. *legal interest*) şeklinde yorumlamak olmuştur.¹³ Diğer bir husus ise Divan'ın genel ve hipotetik değil, fakat somut bir hukuki çıkarın varlığını araması olmuştur.¹⁴ Bu

Mahkemeye yazılı bir beyan gönderen ancak şu ana kadar duruşmalara katılmayan Rusya, askeri müdahalesinin Soykırım Sözleşmesi'ne dayanmadığını ve Birleşmiş Milletler (BM) Şartının 51. maddesinden doğan meşru müdafaa hakkını icra ettiğini belirtmiştir.

Birkaç istisna haricinde, müdahillik başvuruları UAD tarafından sıklıkla reddedilmiştir. Bunun temel sebebi, yukarıda da işaret edildiği üzere, Divan'ın "hukuki çıkarın varlığı" kavramını sıkı standartlara tabi tutmasıdır.

durum haliyle iddia eden taraf üzerindeki ispat yükünü ziyadesi ile arttırmıştır. *Tunus v. Libya* davasında ise Divan, müdahillik daha da zorlaştıracak bir standart getirerek, müdahil olmak isteyen tarafın iddia ettiği çıkarın bölgedeki diğer devletlerden farklı, hususi bir çıkar olması gerektiğini belirtmiştir.¹⁵ Yine aynı davada katılan devletin yeni bir uyuşmazlık ileri süremeyeceği de eklenmiştir. Bu bilgiler ışığında 62. maddenin devletler için oldukça yüksek bir çıta koyacak şekilde yorumlandığını belirtmek gerekir. Bu nedenle sıklıkla başvuru olan bir yol olmaktan uzaktır.

Bizim makalemiz bakımından temel önemi teşkil eden ise 63. madde kapsamındaki müdahillik hususu olup, bu madde bir hak şeklinde tanımlanması bakımından kağıt üzerinde daha 'liberal' bir müdahillik yolu teşkil eder görünümündedir. Ancak maddenin ilk okumasının yaratabileceği izlenimin aksine, madde devletlere direkt olarak müdahillik hakkı tanımamaktadır. UAD her bir başvuru özelinde 63. maddede öngörülen şartların sağlanıp sağlanmadığı incelemesini yapacaktır. Günümüze dek sadece üç davada 63. madde kapsamında müdahillik talepleri kabul edilmiştir.¹⁶ 63. madde ile güdülen temel amaç çok taraflı antlaşmalara dair anlayışta yeknesaklık ve daha yüksek oranda hukuki belirlilik sağlamaktır. Madde kapsamında müdahillik için gerekli olan ilk şart ilgili antlaşmanın diğer bir tarafı olmasıdır. Madde'nin 1. fıkrasına göre, Divan Yazı İşleri Müdürü tarafından müdahillik hakkına bu bakımdan sahip olan taraflara "derhal" bildirim yapılmasını gerektirir. Derhal terimi çeşitli şekillerde yorumlanabilmekte olup, UAD bildirim ihtiyatı tedbir işlemleri sırasında veya hemen sonrasında yapılması durumunda şartın yerine getirildiğini kabul etmektedir.¹⁷

UAD, 63. madde kapsamında bir müdahillik talebinin kabul edilebilirliği bakımından dört şarttan bahsetmektedir. Bunlardan ilki talebin çok taraflı bir antlaşmaya dayanması ve müdahillik talebinde bulunan devletin ilgili antlaşmanın bir diğer tarafı olmasıdır. Bu bağlamda müdahillik talebinde bulunabilmek ancak iki devlet arasındaki uyuşmazlığın kaynağı olan bir antlaşmaya taraf olan bir diğer devlet için mümkündür. İkinci olarak ilgili antlaşma mahkeme önündeki uyuşmazlığın temel süjesi olmalıdır. Yani uyuşmazlığın temel konusu, müdahillik hakkını yaratan antlaşmanın bir veya birden fazla maddesinin uygulama veya

yorumundan kaynaklı olmalıdır. Eğer uyuşmazlığın temelini başka bir antlaşma hükmü veya uluslararası hukuk kuralı oluşturuyor, ancak bir diğer antlaşma bu uyuşmazlığın yan veya destekleyici unsuru olarak dava sürecinde mevzu bahis oluyorsa, bu durumda ikincil olarak başvuru antlaşmanın yorumuna ilişkin müdahillik talepleri reddedilecektir. Üçüncü şart ise müdahillik sınırlarının sadece ilgili antlaşmanın yorumlanmasına ilişkin görüş belirtmekle sınırlı tutulmuş olması ve gönderilecek olan yorumun yapılmasında makul bir kolektif hukuki faydanın varlığının şart koşulmasıdır. Öyle ki müdahil olan devlet devam eden anlaşmazlığın esasına dair görüş bildirmeyecek olup, bildireceği görüşün içeriği sadece ilgili antlaşma maddeleri ile alakalı anlayışını sunmaktan ibaret olmalıdır. Yine bildirilen anlayışın sırf bir akademik merakın ürünü olmaması gereklidir. Aksine ilgili hükmün nasıl yorumlanacağına dair belirliliğinin sağlanmasında somut bir hukuki fayda görülmeli – yani yoruma getirilecek berraklık gelecekteki benzer uyuşmazlıklar için ışık tutacak nitelikte olmalıdır. Son olarak da 63. madde müdahillik için davanın asli tarafları ile müdahil arasında yargı yetkisini oluşturacak bir ilişiklik şartı aranmamaktadır. Bu anlayış 63. maddenin mantığına da uygundur, zira 62. maddede müdahil uyuşmazlığın tarafı olurken ve bu bakımdan davanın taraflarına karşı uyuşmazlığı UAD önüne hangi yargı yetkisi hükmü bağlamında getirdiğini ortaya koyması gerekirken, 63. madde müdahillik antlaşmanın tarafı olmaktan doğan ve müdahili uyuşmazlığa taraf yapmayan bir müdahillik biçimidir.¹⁸ Öte taraftan müdahillik ne zaman yapılabileceğine ilişkin sınırlama Divan'ın kural kitabının (İng. *Rules of Court*) 82. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre müdahil olmak isteyen taraf kendisine yapılan

bildirime binaen mümkün olan en kısa sürede talepte bulunmalıdır ve olağanüstü durumlar haricinde bu talep mahkemenin sözlü yargılama sürecinin açılışından önce mahkemeye ulaştırılmalıdır. *Ukrayna v. Rusya* davasında sözlü yargılama sürecine 7 Mart 2023 tarihinde geçilmiş olup, normal şartlarda buradan sonra müdahillik talepleri ancak olağanüstü bir durumun varlığı halinde vaki olabilecektir. Ancak bu noktada Rusya'nın dava sürecine katılmaması bir hukuki boşluk yaratmakta olup, birzadan daha detaylı olarak açıklanacağı üzere, mahkemenin yargı yetkisine dair kararı bu şartlar altında son kararı ile birleşeceğinden ve yargı yetkisine dair karar alınmadan yapılan müdahillik başvuruları daha önceki dava hukukunda kabul edilemez olarak nitelendiğinden kanımızca müdahillik talepleri halen yapılabilir durumdadır.

Hâlihazırda belirtildiği üzere, tarihsel olarak bakıldığında bu iki maddeye (62. ve 63. maddeler) dayanarak yapılan başvurulara ilişkin şartlar Divan'ca sıkı tutulsa da,¹⁹ müdahillik başvuruları rutin şekilde yapılmaktadır.²⁰ Ancak *Ukrayna v. Rusya* davası, 63. madde kapsamında daha önce görülmemiş bir yoğunlukta tezahür eden müdahillik başvurularıyla rutin dışına çıkmıştır. An itibarı ile 30'u aşkın - 'Batı Bloğu' mensubu - devlet 63. madde kapsamında müdahillik talebinde bulunmuştur. Bu devletler davanın uyumsuzluk konusunu teşkil eden ve tarafı oldukları Soykırım Sözleşmesi'nin yorumunun kendilerini de alakadar ettiği cihetle, Sözleşme'nin bazı ilgili maddelerinin yorumuna dair kendi pozisyon ve görüşlerini ihtiva eden müdahillik deklarasyonlarını Divan'a sunmuşlardır. Müteakip kısımda bu taleplerin muhtevasına dair genel resim okuyucuyla paylaşılacaktır.

Ukrayna v. Rusya Davasına Müdahillik Talepleri

Her ne kadar 63. madde kapsamındaki müdahillikler bir tarafın lehine veya aleyhine yapılmamaktaysa da, *Ukrayna v. Rusya* davasında iletilen tüm müdahil görüşleri içerik bakımından Ukrayna argümanlarını destekler niteliktedir.²¹ Not etmemiz gereken bir husus, bu denli fazla sayıda talebin ve bağlı devlet deklarasyonlarının detayını bu makalenin sınırları içerisinde inceleme mümkün olmadığından, bu kısımda başvurulara dair bir genelleme yapılacak ve öne çıkan ortak argümanlar aktarılarak tartışılacaktır. Müdahillik deklarasyonlarının içeriğine ilişkin not edilmesi gereken ilk husus müdahillik talebinde bulunan birçok devletin - özellikle ilk talep gönderenlerin - hem Divan'ın yargı yetkisine ilişkin, hem de esasa ilişkin görüşlerini detaylandırmıştır. Bu vurgumuzun önemi önümüzdeki kısımda açıklanacak olup, Divan'ın önceki kararlarında, Divan'ın davada yargı yetkisi olduğuna dair bir karara varmadan önce sunulan müdahillik taleplerinin zaman bakımından kabul edilemez (erken) olduğu kanısının hakim olduğunu belirtmek şimdilik yeterlidir. Bu bakımdan yargı yetkisine ilişkin görüşler yenilik taşımakta ve Divan'ın yerleşik görüşünü değiştirmesini talep etmektedir.

Müdahillğin zamanlaması bakımından bir engel olmadığı ve hatta müdahillerin Divan'ın yargı yetkisine ilişkin olarak da görüş belirtebileceği düşüncesinde olan devletler, ikinci olarak, UAD önünde ilk kez görülmesi istenen 'ters icabet' davasına dair mahkemenin konu bakımından yetkisi olup olmadığı hususuna yoğunlaşmıştır. Daha önceki makalemizde detaylandırdığımız üzere,²² akademik düzeyde UAD'nin böyle bir dava görüp göremeyeceği tartışmalıdır, zira bir davanın konu bakımından UAD önünde görülebilmesi, tarafların bir uluslararası hukuk normunun uygulanması, yorumu veya ifasına ilişkin 'samimi' bir uyumsuzluk içinde olması ve bu uyumsuzluğun başvuran taraf aleyhine bir hak ihlali yaratması halinde mümkün olmaktadır. Yani davacı devletin uluslararası hukuk bağlamında sahip olduğu bir hakkı açıkça tanımlaması ve bu hakka davalı tarafından hâle getirildiğini öne sürmesi gerekmektedir. Ukrayna, UAD'ye yaptığı başvuruyu Soykırım Sözleşmesinin IX. maddesine dayandırmaktadır. İlgili maddeye göre Soykırım Sözleşmesinin tarafı olan devletler, ilgili Sözleşmenin yorum, uygulama veya ifasından doğan uyumsuzluklarını UAD önüne taşıyabileceklerdir. Bu noktada Ukrayna için ortaya çıkan sorun sözleşmenin yanlış yorum ve uygulamasından dolayı yine Sözleşme çerçevesinde güvence altına alınan bir hakkın ihlal edilmesi noktasıdır. Peki Ukrayna'nın Soykırım Sözleşmesi'nden doğan hangi hakkı ihlal edilmiştir?

Ukrayna, Rusya'nın Donbas bölgesindeki Rus azınlığa karşı Ukrayna'nın soykırım suçunu işlediğini iddia ettiğini; bu mesnetsiz iddiaya dayanarak ve Soykırım Sözleşmesinin I. maddesinde hüküm altına alınan taraf devletlerin soykırım suçunu engellemek ve cezalandırmak

yükümlülüğünü bahane ederek Donbas bölgesine askeri operasyon düzenlediğini belirtmiştir.²³ Ukrayna bu noktada ihlal edilen hakkının ‘mesnetsiz soykırım iddialarına dayanarak askeri operasyona maruz kalmama’ hakkı olduğunu ileri sürmüştür.²⁴ Lakin Soykırım Sözleşmesinden böyle bir ‘hakkın’ doğup doğamayacağı önemli bir soru işaretidir. Öyle ki, alıntılanan nitelikteki bir hakkın var olabilmesi için Sözleşmenin öncelikle Soykırım Suçunun işlenmesini askeri operasyon için meşru bir hak olarak tanımlaması gerekmektedir. Ancak Soykırım Sözleşmesi böyle bir hakkı zaten tanımlamamaktadır. Öyleyse var olmayan bir hak nasıl kötüye kullanılabilir? Nitekim her ne kadar ihtiyati tedbir aşamasında Ukrayna’nın bu hakkın varlığına dair argümanı *prima facie* kabul görse de, Rusya tarafı askeri müdahalesinin Soykırım Sözleşmesine dayanmadığını, ortada soykırım sözleşmesinden doğan bir ihtilaf yahut hak ihlali olmadığını belirterek UAD’nin konu yönünden yargı yetkisine haiz olmadığını belirtmiştir.²⁵ Bu noktada Rusya da, kanımızca, pekâlâ Soykırım Sözleşmesi’nin böyle bir hakkı kendisine vermediğini bilmekte ve bu Sözleşme ile alakalı bir ihtilafın bu cihetle mümkün olamayacağını vurgulamaktadır.

Dava bakımından en belirleyici hukuki ihtilaf noktalarından olan bu husus ile alakalı olarak, müdahillik görüşlerindeki ortak argüman, öncelikle ‘ihtilaf’ (İng. *dispute*) tabirinin uluslararası hukukta yerleştiğini iddia ettikleri genişletici görüş çerçevesinde yorumlanması gerekliliğidir. Bu kapsamda, örneğin Birleşik Krallık görüşü, ihtiyati tedbir kararında konuya dair çekincelerini belirten üç UAD yargıcının (Gevorgian, Xue, Bennouna), “IX. Maddenin sadece Sözleşmeye uyulduğunun tespiti için kullanılıp kullanılmayacağı” konusundaki mülahazalarına özellikle cevap vermiştir.²⁶ Birleşik Krallık’a göre Rusya ve Ukrayna’nın, (i) Ukrayna’nın soykırım suçu işleyip işlemediğine, (ii) I. madde kapsamında meşru askeri müdahale yapıp yapılmayacağına dair açık görüş ayrılıkları vardır. (iii) Soykırım Sözleşmesi’nin Rusya tarafından yorumunda iyi niyetli yorum ilkesinin ihlal edilip edilmediğine dair açık ihtilaf mevcuttur.²⁷

Bu noktada not edilmesi gerekir ki özellikle üçüncü maddede belirtilen vurgu dava bakımından ziyadesiyle önemlidir, zira Rusya’nın karşı argümanlarından biri

Kanımız, müdahillik taleplerinin zaten hâlihazırda hukuki çıkar boyutundan çok, bu gibi bir siyasi ve hukuki baskı sağlamayı amaçladığıdır. Divan’ın bu şekilde aşırı politize olması ve Ukrayna’ya destek platformu haline gelmesi sırf hukuki bir bakış açısından rahatsız edicidir.

Ukrayna’nın davasının esasının Soykırım Sözleşmesi değil, kuvvet kullanma yasağına ilişkin olduğu ve bu bağlamda konu bakımından reddinin gerektiğidir.²⁸ Buna karşılık müdahil devletler, UAD’nin ihtiyati tedbir kararındaki çoğunluk görüşünü detaylandırarak, Rusya’nın tek taraflı beyanıyla yaptığı nitelemeden ziyade hukuki ilişkinin objektif olarak belirlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı şekilde, Putin’in operasyon başında ‘Donbas’taki soykırımı durdurmak’ ifadesi ve son yıllarda sıklıkla soykırım kavramının ortaya atılmasının, Rusya’nın Soykırım Sözleşmesi kapsamında soykırımı önleme yükümlülüğünü askeri müdahalesi için hukuki gerekçe olarak gösterdiğine delalet ettiğini belirtmişlerdir. Rusya ise bu ifadelerin Soykırım Sözleşmesi kapsamında değil, uluslararası teamül hukuku ve politik manada kullanıldığını belirtmiştir.

Ancak tüm bu argümanların doğruluğunu kabul etsek dahi, bu görüşler halen Soykırım Sözleşmesinden doğmayan bir hakkın nasıl kötüye kullanılabileceğini açıklamamaktadır. Son kertede ölü doğmuş bir hukuki işlemle alakalı en fazla tespit davası açmak mümkündür. Ancak davayı bu şekilde yorumlamak da manasız olacaktır, zira hâlihazırda Rusya bu tespiti kendi yaparak Soykırım Sözleşmesinden böyle müdahale hakkı doğmadığını ve kendisinin de bu iddiada olmadığını ikrar etmiştir. Öyleyse ihtilaf kavramının ne kadar geniş yorumlanacağından önce hakkın var olup olmadığını tartışmak daha önemlidir. Müdahillik talepleri her ne kadar bu hususa değinse de Rusya’nın karşı argümanlarını veya yukarıda belirtilen ‘karşı oy’ gerekçelerini çürütememiştir. Taraflar arasında ihtilafın (İng. *dispute*) Soykırım Sözleşmesi’nin yorum ve uygulanmasından kaynaklı olduğunu söylemek bizce zor görünmektedir. Tedbir kararında bu hususa ilişkin karşı görüşler kanımızca muteberdir. Yargıç Bennouna’nın da belirttiği üzere güç kullanımı ile Soykırım Sözleşmesi arasında bir hukuki bağ yoktur.²⁹ Soykırım Sözleşmesi hiçbir devlete güç kullanma hakkı vermemektedir. Nitekim UAD ihtiyati tedbir kararında Ukrayna’nın hangi yönden hak ihlaline uğradığına dair maddi bağı Soykırım Sözleşmesine dayandıramamıştır.

Yine kanaatimizce, gerek UAD’nin çoğunluk görüşü, gerek müdahil devletlerin objektif bağ konusundaki yaklaşımı ziyadesiyle zorlama bir yorum oluşturmaktadır. Her şeyden önce Rusya’nın askeri operasyonu – uluslararası hukuktaki *jus cogens* normlardan olan kuvvet kullanma yasağına açıkça aykırı olsa da –bu operasyonun dayandığı ilişki objektif olarak meşru müdafaa iddiası üzerine kurulmuş görünmektedir. Zira Rusya müdahalesinin sadece Donbas bölgesine değil, bütün Ukrayna’ya yönelmesi buna işaret etmektedir. Bir an için operasyonun kısmen Soykırım Sözleşmesi’ne dayandığı düşünülse dahi, bu kısım Donbas ile sınırlı kalacaktır. Oysa UAD aldığı ihtiyati tedbir kararında Rusya’nın tüm operasyonunu durdurması gerektiğine hükmetmiştir. Konu olarak Soykırım Sözleşmesinden doğan bir başvuruda, bu karar yetki aşımı olarak nitelenebilecektir.

Ancak, eğer Divan yargı yetkisine ilişkin yapacağı değerlendirmede Rusya ve karşı oy argümanlarını bir şekilde çürüterek, Ukrayna ve müdahil devletlerin argümanlarına üstünlük tanır ve esasa dair değerlendirmeye geçerse, Ukrayna'nın davanın galibi olacağını söylemek müneccimlik olmayacaktır. Bunun bilincinde olan müdahil olma talebinde bulunan devletler, esasa ilişkin olarak, Soykırım Sözleşmesinin I, II, III, IV, V, VI ve VIII maddeleri kapsamında yorumlarını sunmuşlardır. Bu noktada Soykırım Sözleşmesi'nin kötüye kullanılamayacağı ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin uluslararası hukukun temel prensiplerini ihlal hakkı doğuramayacağı (I. ve VII. maddelerin yorumlanması); soykırım suçunun oluşması için II. maddede belirlenmiş şartların olayda vaki olmadığı ve/veya Rusya tarafından II. Maddenin yanlış yorumlandığı; IV., V. ve VI. maddedeki hükümlerin uluslararası hukukun genel prensipleri ile çelişecek şekilde ve tek taraflı şekilde kullanılamayacağı yönünde görüş ve yorumlar sunulmuştur. Esasa dair tüm bu müdahil yorumları son keredede hukuken isabetli olacaktır. Ancak defaatle söylediğimiz üzere, sorun yargı yetkisi bakımından uyumsuzluğun Soykırım Sözleşmesi kapsamına girip girmediği ve sözleşme kapsamında 'ters icabet' başvurusunun olup olmayacağı noktasında kitlenmektedir. Bu iki sorun da Ukrayna lehine çözüldüğünde 'usul kapısı' açılacak ve esasa dair tüm bu iddialar – haklı olarak – Ukrayna lehine sonuçlanacaktır. Ancak kanımızca 'usul kapısı' ancak zorlama yorumlarla açılabilir.

Sonuç: Müdahillik Taleplerinin Olası Etkileri, Karşılaşacağı Sorunlar ve UAD'nin Yaklaşımı

Verdiğimiz açıklamalar ışığında şu açıktır ki eğer Divan yargı yetkisine dair çekincelere katılmaz ve yetkisini tespit edip, uyumsuzluğu Soykırım Sözleşmesi kapsamında değerlendirebileceğine kani olursa, esasa ilişkin değerlendirmesi – isabetli olarak – Ukrayna lehine olacaktır. Ancak kanımızca ilgili başvurunun açıklanan çekincelerle yargı yetkisi (İng. jurisdiction) bakımından reddedilmesi sırf hukuki bir bakış açısı ile azımsanamayacak bir ihtimaldir. Öte yandan müdahillik talepleri ile alakalı olarak iki muhtemel hukuki sorun belirlemektedir. Bunlardan ilki, müdahil olmak isteyen tarafların müdahilliklerinde hukuki fayda bulunması gerekliliğinin sağlanmasıdır. Kanımızca bu görece kolay aşılacak olan engeli teşkil etmektedir. ABD başta olmak üzere, bir çok müdahillik talebinde belirtildiği üzere Soykırım Sözleşmesinin hükümleri *erga omnes* sorumluluk niteliğindedir ve tüm tarafların doğru yorum ve ifade çıkarı vardır.³⁰ Bu bakımdan kolektif fayda şartı sağlanmaktadır.³¹

Aşılması daha karmaşık görünen sorun ise müdahillik taleplerinin zamanlaması sorunu olacaktır. Rusya'nın davaya katılmayı reddetmesi ve sadece mahkemenin yetkisizliğine dair bir deklarasyon – resmi itiraz değil – göndermesi neticesinde, ilk itiraz duruşması yapılmamıştır.

O halde Divan'ın yargı yetkisine ilişkin kararı ile – olursa – esasa ilişkin değerlendirmesi aynı anda yapılacaktır. Lakin mahkemenin daha önceki kararlarından olan *Nikaragua* davası kararında, El Salvador'un müdahillik talebinin yetkiye (İng. jurisdiction) ilişkin karar vermeden kabul edilemeyeceği ve ancak Divan yetkiye ilişkin ilk itirazları değerlendirip, yetkili olduğuna karar verdikten sonra müdahillik taleplerinin kabul edebileceğine karar verilmiştir.³² Bu gibi bir kararın önünü almak adına konumuz olan davaya müdahil olmak isteyen devletler bu meseleye özellikle eğilmiştir. İletilen görüşler Divan'ın *Nikaragua* kararındaki değerlendirmesinin UAD Statüsünün 63. maddesi kapsamında lafzi veya gayi bir dayanağı olmadığını belirtmektedir. Örneğin Litvanya, 63. maddede herhangi bir özel nitelik veya süreç vurgusu olmadığını, Birleşik Krallık ise aynı maddenin yargı yetkisine dair müdahillik noktasında bir engel teşkil etmediğini belirtmiştir. Kanaatimizce müdahil devletlerin bu itiraz ve değerlendirmeleri yerindedir. UAD, *Nikaragua* kararı ile 63. maddeye ilişkin ziyadesi ile daraltıcı bir yaklaşımda bulunmuş olup, böyle bir yaklaşımın lafzi veya amaçsal dayanağını görmek zordur. Dahası, Divan eğer eski kararında ısrar ederse, ya tüm müdahillik taleplerini reddedecek, ya kendi kararının etrafından dolaşarak kararını açıklarken müdahillikleri hiç dikkate almadan yetkiye ilişkin kararı verecek, müdahilliklere ilişkin kabulü ise esasa ilişkin kısımla sınırlayacaktır. Bu noktada bir başka mesele ise eğer yargı yetkisine ilişkin karar, müdahillik için bir mihenk taşı ise müdahillik talepleri ancak bu kararı müteakip yapılabilecektir. Öyleyse, Divan Kurallarının 82. maddesi anlamını yitirecektir, çünkü bu davada nihai karara kadar müdahillik kapısının, mefhumu muhalif bir yoruma dayanarak, açık kalmaya devam ettiği iddia edilebilecektir.³³

Mudahillikler ile alakalı başka bir sorun da müdahilliklerin yargılama süresini ziyadesi ile uzatma riskidir. Nitekim Divan'ın yerleşik işleyişi ve kuralları her bir müdahile kendini ifade hakkı tanımakta olup, bu kadar fazla müdahilin varlığı dava süresine etki edecektir.³⁴ Bir başka sorun ise silahların eşitliği ilkesinden kaynaklanacak olup, Rusya – eğer sürece katılırsa – kendini 30'u aşkın devlet ile karşı karşıya bulacaktır. Kanımızca, müdahillik taleplerinin zaten hâlihazırda hukuki çıkar boyutundan çok, bu gibi bir siyasi ve hukuki baskı sağlamayı amaçladığıdır. Divan'ın bu şekilde aşırı politize olması ve Ukrayna'ya destek platformu haline gelmesi sırf hukuki bir bakış açısından rahatsız edicidir. Kanımızca Divan'ın gitmesi gereken yol – Rusya'nın haksız müdahalesine ve bundan kaynaklı yaşanan insanlık dramlarına ve hukuksuzluklara rağmen – hukukun lafzını uygulayarak başvuruyu konu ve yetki yönünden reddetmektir. Ancak bu kadar yoğun müdahillik talebi, politik ve hukuki baskılar ve içinde bulunduğumuz iklim, böyle bir kararı – en azından yakın gelecekte – düşük bir ihtimal olarak değerlendirmemize sebebiyet vermektedir.

Sonnottlar

- 1 Béatrice Bonafé, 'The collective dimension of bilateral litigation: The Ukraine v Russia case before the ICJ', QIL, Zoom-out 96 (2022), p. 27.
- 2 Onur Uraz, 'Rusya'nın Ukrayna'ya Askeri Müdahalesini Hukuken Dayandırdığı Gerekçeler ve Uluslararası Adalet Divanı Önündeki Dava Sürecine Dair Bir İlk Değerlendirme', 10 *Avrasya Dünyası* (2022), s.32; Bkz. Deepak Raju, 'Ukraine v Russia: A "Reverse Compliance" case on Genocide', EJIL:Talk!, 15.03.2022, at <https://www.ejiltalk.org/ukraine-v-russia-a-reverse-compliance-case-on-genocide/>.
- 3 ICJ, Ukraine v. Russia, 'Application instituting proceedings', 27.02.2022, at <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220227-APP-01-00-EN.pdf>.
- 4 'Ukrayna Divanı'dan (1) hatalı soykırım iddiasına dayanarak ve bu sözde soykırımın önlenmesi ve cezalandırılması için başlatılan tüm operasyonların durdurulmasını, (2) Rus ordusuna mensup askeri personelin ve zimnen veya açıkça desteklenen düzensiz güçlerin sözde soykırımı önlemek amacıyla yürüttükleri operasyonlarını ilerletecek her türlü adımı atmaktan kaçınmalarının Rusya tarafınca sağlanmasını, (3) Rusya'nın bu yönde güvence vermesini, (4) Rusya'nın mahkemeye düzenli olarak rapor sunmasını, talep etmiştir.' ICJ, Ukraine v. Russia, 'Request for the indication of provisional measures', 27.02.2022, at <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220227-WRI-01-00-EN.pdf>
- 5 ICJ, Ukraine v. Russia, 'Order on Request for the indication of provisional measures', 16.03.2022, pp. 36-46 at <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf>
- 6 Uraz, 'Rusya'nın Ukrayna'ya Askeri Müdahalesini Hukuken Dayandırdığı Gerekçeler ve Uluslararası Adalet Divanı Önündeki Dava Sürecine Dair Bir İlk Değerlendirme', 10 *Avrasya Dünyası* (2022).
- 7 George N. Barrie, Third-Party State Intervention in Disputes before the International Court of Justice: A Reassessment of Articles 62 and 63 of the ICJ Statute, 53 COMP. & INT'L L.J. S. AFR. 1 (2020).
- 8 George N. Barrie, Third-Party State Intervention in Disputes before the International Court of Justice: A Reassessment of Articles 62 and 63 of the ICJ Statute, 53 COMP. & INT'L L.J. S. AFR. 1 (2020).
- 9 Béatrice Bonafé, 'The collective dimension of bilateral litigation: The Ukraine v Russia case before the ICJ', QIL, Zoom-out 96 (2022).
- 10 Land, Island and Maritime Frontier Dispute, El Salvador and Nicaragua (intervening) v Honduras, Judgment, Merits, ICJ GL No 75, [1992] ICJ Rep 351, ICGJ 100 (ICJ 1992), 11th September 1992, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ].
- 11 Örneğin *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v Italy)* davasına Yuannistan'ın kabul edilen müdahillik başvurusu.
- 12 Örneğin [1982] ICJ Rep 18; [1985] ICJ Rep 113; [1995] ICJ Rep 288; [2011] ICJ Rep 206. Detaylı açıklama için bkz. George N. Barrie, Third-Party State Intervention in Disputes before the International Court of Justice: A Reassessment of Articles 62 and 63 of the ICJ Statute, 53 COMP. & INT'L L.J. S. AFR. 1 (2020).
- 13 Yoshifumi Tanaka, *The Peaceful Settlement of International Disputes* (Cambridge University Press, 2018) 206.
- 14 Robert Kolb, *The International Court of Justice* (Hart Publishing 2013) 706.
- 15 Continental Shelf, Tunisia v Libyan Arab Jamahiriya, Merits, Judgment, [1982] ICJ Rep 18, ICGJ 126 (ICJ 1982), 24th February 1982, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ], para 15.
- 16 *SS Wimbledon* (Katılan Polonya) (Judgment of 28 June 1923) (1923) PCIJ Rep Series A 11; *Haya de la Torre* (katılan Cuba) (Judgment of 13 June 1951) [1951] ICJ Rep 74-77; the *Whaling in the Antarctic* (katılan Yeni Zelanda) (Order of 6 February 2013) [2013] ICJ Rep 3.
- 17 Pakistan Prisoners of War [1998] ICJ Rep 253; Case of Lockerbie [1992] ICJ Rep 8.
- 18 Béatrice Bonafé, 'The collective dimension of bilateral litigation: The Ukraine v Russia case before the ICJ', QIL, Zoom-out 96 (2022), s. 30-32.
- 19 Brian McGarry, 'Mass Intervention?: The Joint Statement of 41 States on Ukraine v. Russia', EJIL Talk (May 30, 2022), <https://www.ejiltalk.org/mass-intervention-the-joint-statement-of-41-states-on-ukraine-v-russia/>
- 20 George N. Barrie, Third-Party State Intervention in Disputes before the International Court of Justice: A Reassessment of Articles 62 and 63 of the ICJ Statute, 53 COMP. & INT'L L.J. S. AFR. 1 (2020).
- 21 Juliette McIntyre, 'Less a Wave Than a Tsunami: Procedural Implications for the ICJ of the Article 63 Interventions in Ukraine v. Russia', *Völkerrechtsblog* (11.10.2022), <https://voelkerrechtsblog.org/less-a-wave-than-a-tsunami/>
- 22 Bkz. Uraz, 'Rusya'nın Ukrayna'ya Askeri Müdahalesini Hukuken Dayandırdığı Gerekçeler ve Uluslararası Adalet Divanı Önündeki Dava Sürecine Dair Bir İlk Değerlendirme', 10 *Avrasya Dünyası* (2022).
- 23 ICJ, Ukraine v. Russia, 'Application instituting proceedings', 27.02.2022, at <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220227-APP-01-00-EN.pdf>
- 24 Ibid.
- 25 ICJ, Ukraine v. Russia, Declaration of Russian Federation (Accompanied text), 07.03.2022, at <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>
- 26 See *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*, Provisional Measures Order of 16 March 2022, Declaration of Judge Gevorgian, para. 8 ve Declaration of Judge Bennouna, para. 2.
- 27 Declaration of the United Kingdom (sayfa 12-17). ICJ, *the case concerning Allegations of genocide under the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Ukraine v. Russia)*.
- 28 ICJ, Ukraine v. Russia, Declaration of Russian Federation (Accompanied text), 07.03.2022, at <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220307-OTH-01-00-EN.pdf>
- 29 *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*, Provisional Measures Order of 16 March 2022, ve Declaration of Judge Bennouna, para. 2.
- 30 Declaration of the United States of America (para 9). ICJ, *the case concerning Allegations of genocide under the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Ukraine v. Russia)*.
- 31 Béatrice Bonafé, 'The collective dimension of bilateral litigation: The Ukraine v Russia case before the ICJ', QIL, Zoom-out 96 (2022), s. 33
- 32 CJ GL No 70, [1984] ICJ Rep 392, ICGJ 111 (ICJ 1984), 26th November 1984, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ].
- 33 Juliette McIntyre, 'Less a Wave Than a Tsunami: Procedural Implications for the ICJ of the Article 63 Interventions in Ukraine v. Russia', *Völkerrechtsblog* (11.10.2022), <https://voelkerrechtsblog.org/less-a-wave-than-a-tsunami/>
- 34 Ibid.

THE WEIMAR RUSSIA: HOW EASTERN AND WESTERN EUROPE SEE THE POST-WAR MOSCOW

Differences between Eastern and Western Europe about how to deal with Russia during the Ukraine war and after are numerous. It would not be of any use to enumerate them or plunge into a discussion about the exact classification of all tactical disparities between the two groups of states. One criterion is crucial to determine the difference in the attitude of both groups towards Russia: the historical one, that is, the experience of Russian/Soviet direct influence in the past.

Dr. Jakub Korejba

Independent Researcher, Lublin, Poland

The ongoing war in Ukraine started a year ago as a regional conflict with the future of Ukraine at stake. Yet, after a year, it became a continental one with the future of Russia being at the center. Europe, by the simple fact of geographical proximity, is affected by what happens in Ukraine and influences the situation on the ground. The expected outcome of the war already raises dissonances between Western Europe and Eastern Europe which have incompatible visions as to the future geopolitical shape of Russia and its role in the European system after the war and how to achieve this goal. The great discussion about the newly arisen 'Russian question' goes on and thus it seems intellectually (if not politically) useful to reveal its main discrepancies.

Differences between Eastern and Western Europe about how to deal with Russia during the Ukraine war and after are numerous. It would not be of any use to enumerate them or plunge into a discussion about the exact classification of all tactical disparities between the two groups of states. One criterion is crucial to determine the difference in the attitude of both groups towards Russia: the historical one, that is, the experience of Russian/Soviet direct influence in the past. This conflict once again recalled the fact that thirty years after the fall of the Iron Curtain, Europe is still politically and mentally divided by the river Elbe and that physical proximity to Russia is still a key factor in thinking and making of international politics in Europe. Geography takes its revenge indeed, as Robert Kaplan would say.¹

Since the beginning of the war, the net division between Eastern and Western Europe is visible²: while the East condemns Russia³, calls to sanction⁴, contain and punish it, encourages full support for Ukraine and its fastest possible integration into EU⁵ and NATO⁶, the West seems nostalgic about the good old times before the 24th of February⁷ and evidently afraid about the new order which may appear as a result of the war.⁸ What makes people as distinct as Chancellor Scholz⁹ and Pope Francis¹⁰ so unanimous in calling to understand the reasons of both sides and not to humiliate Russia? What makes countries as different as Estonia and Bulgaria speak with one voice and unconditionally support Ukraine? Apparently, the driving force of both processes is a vision of isolated, weak, poor, and chaotic post-War Russia. This vision seems more realistic with every month of the war. It will find its formalization in a to-be ceasefire conditions and later on in a future peace treaty. The problem for the West is that the whole process and its possible outcome seem to be a deeply disturbing problem, while for the East, it is an optimistic vision that comes true easier and faster than any analyst expected in the pre-war prognoses.

A Hungarian Disclaimer – An Exception that Proves the Rule

One may say that there is a weak point in this classification which is the attitude of Hungary. Historically, it was invaded and occupied by both Tsarist Russia and

The isolation of Russia from the political, economic, and cultural life of Europe changes the parameters not only of regional but continental and most probably global order.

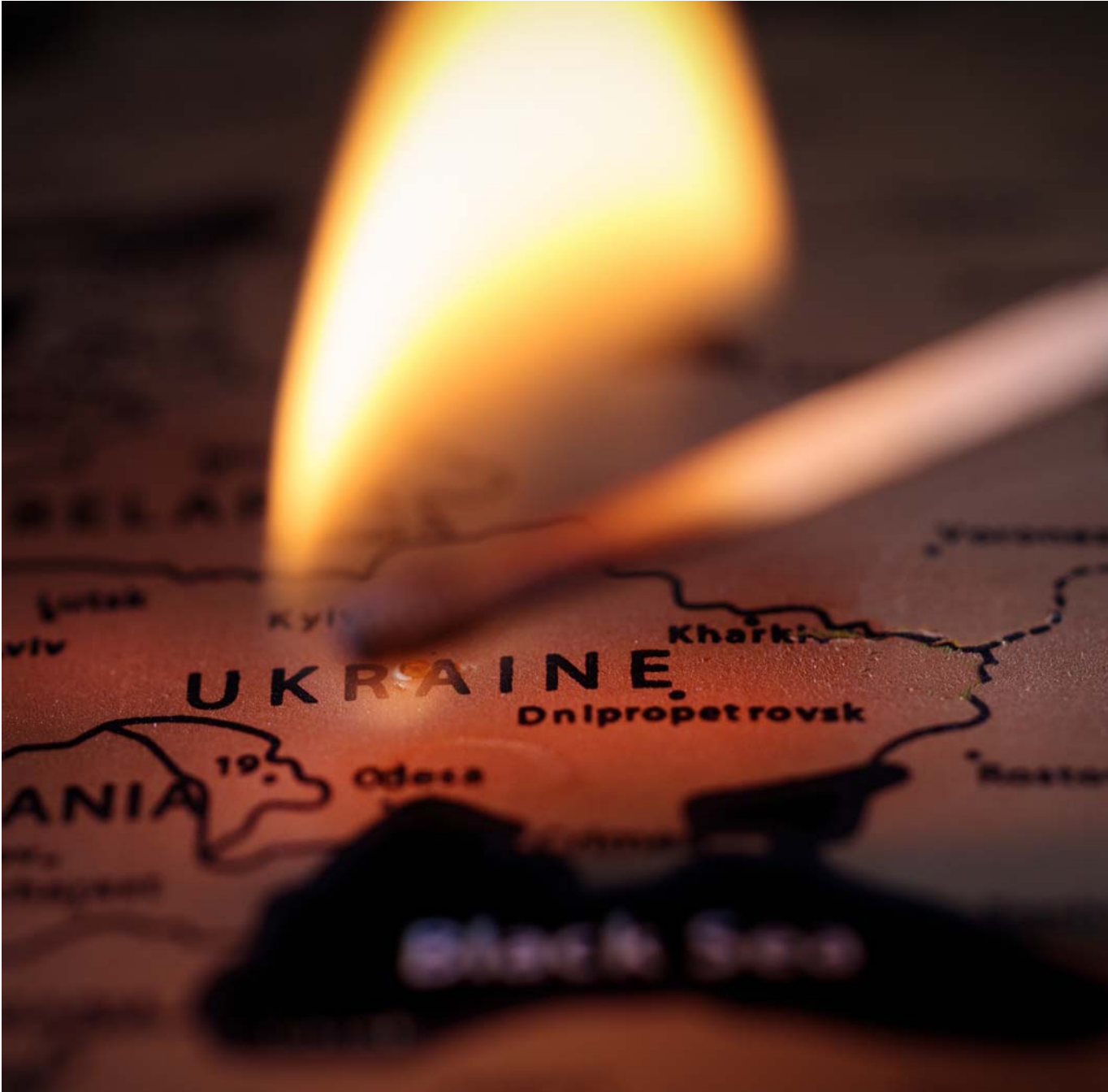
the Soviet Union, yet nowadays, it consistently remains more pro-Russian than any of the supposed *Putinversteher*s in the West. The explanation of the Hungarian stance towards the war results from a confluence of internal and external factors. Budapest's choice comes at a time when the personalistic illiberal regime reaches its climax. In this kind of political structure, it is possible to pursue a foreign policy that contradicts the opinion of approximately half of the population and a major part of the intellectual and political elite starting with the one of President Katalin Novák. Hungary is ruled according to the tactical reflexes of its personalist leadership, with very few institutional, moral, or intellectual inhibitors. At the same time, the regime runs out of instruments of popular mobilization other than loutish nationalism and xenophobic revisionism. Combined with a very special personal relationship with Vladimir Putin, it results exactly in a kind of diplomacy that is actually performed by Viktor Orbán.

Isolation – In or Out to Better Keep Down

Leaving the Hungarian exception aside, the isolation of Russia from the political, economic, and cultural life of Europe changes the parameters not only of regional but continental and most probably global order. An order that was created by great powers to serve their interests and thus the one in which every one of them shared a part of the responsibility – horizontally (to keep the basic principles working on which all of them agreed) and vertically (to keep order in respective regions that were assigned to the supposed zones of influence). From the point of view of France and Germany, Russian presence in Europe was a pivotal element and guarantee of order and stability. The peaceful coexistence of German (or Franco-German) and Russian zones of influence in Europe was conditioned by the existence of a buffer zone of which Ukraine was a key element. And this regional order existed until 2014 when the popular rise against the pro-Russian president Viktor Yanukovich moved Ukraine closer to the West. What Kyiv is doing since then is not only an attempt to avoid the Russian protectorate but to get rid of its 'buffer' status and to join the West as its legitimate member, in other words, to jump on the brighter, richer and happier side of the new Iron Curtain (as Poland did thirty years ago resulting in a contrast between Warsaw and Kyiv that is so demoralizing from Moscow's point of view). If it turns possible that a key element of what Russia perceives as its

informal empire refuses to obey the metropolis and simply exits today, the same may theoretically happen to Paris or Berlin (or Washington if we see above the horizon of this text) tomorrow. It is important to acknowledge that by calling to maintain dialogue with Moscow, the West does not protect President Putin or even Russia as such, but an element of an order of which they are stakeholders altogether. If post-war Russia is too weak, it will be in no condition to guarantee peace and stability eastwards, the actual EU and NATO borders. In that case, France and Germany will have no choice but to take responsibility for all the post-Soviet states in Europe, possibly including parts of Russia itself. This will require engaging great forces and means and thus deeply and durably weaken Western Europe's potential in respect to other actual or aspiring great powers. For Paris or Berlin, it is evident, that if Russia is defeated and downgraded to a regional force incapable of stabilizing Europe together with them, the new, truly multipolar order will emerge. This will put them in front of a necessity to deal with numerous problematic partners instead of one, that was far from ideal, but ideologically familiar (internationally, not internally) and institutionally understandable (everyone in the West knew who will answer the phone in Moscow in a difficult moment and that he will do).

What is more is the divergence between Eastern and Western Europe with Russia becoming a non-factor in Europe contains an interesting cumulative effect. Benjamin Franklin famously said, "money makes money and the money that money makes, makes more money." The same principle applies to political capital: if the Russian part of the European order is dismantled and the Russian threat is no more actual for Eastern Europe, it is only a question of time when countries of the region will change their optics. They will realize that remaining in the West's periphery makes little sense. As a result, they will sooner or later exit the legal and institutional framework of Western hegemony and start to integrate themselves creating a reality - firstly economic, then political, military, and institutional - that will act as a competitor to the Western structures. As an example, Warsaw imprudently proclaimed achieving this objective as an official strategy of the country's foreign strategy called The Three Seas Initiative overtly recalling the times when Moscow and Berlin were not dominant powers between the Baltic, Adriatic, and Black Seas and expects the Ukrainian victory over Russia as a starting point of the process. The instruments applied by great powers to deal with states perceived as junior partners remain traditional. They are rarely sophisticated or innovative and repeat historically tested patterns adapted to the local specificity. From the point of view of the West, Russian imperialism is one of those instruments. It is very useful to influence the policy of Eastern Europe according to Western interests. And to be able to use it, the West needs Russia to exist.

Weakness – Regionally Profitable and Globally Malicious

Russian weakness is also something that is perceived differently in the East and the West of Europe. Until it lately demonstrated its real logistic and combat capabilities in Ukraine, the Russian army was perceived as the only real force between Europe and Asia, ready for protecting it from both state, i.e., China and non-state dangers produced by the chaotic Asian neighborhood, as well

as from Russia itself in case its internal situation degenerates into risks such as terrorism and illegal migration. Seeing Russia as an external protective power that keeps Europe safe by the simple fact of protecting its national interests and always ready for a pragmatic trade-off enabled European states to keep military budgets low and was seen in terms of useful security outsourcing. If the Russian army is defeated in Ukraine and durably downgraded in terms of quantity and quality, European states will find themselves in front of a need to completely re-

Seeing Russia as an external protective power that keeps Europe safe by the simple fact of protecting its national interests and always ready for a pragmatic trade-off enabled European states to keep military budgets low and was seen in terms of useful security outsourcing. If the Russian army is defeated in Ukraine and durably downgraded in terms of quantity and quality, European states will find themselves in front of a need to completely remodel the structure of their state budgets. More guns and less butter will surely, at least for some time, hamper the European social model.

model the structure of their state budgets. More guns and less butter will surely, at least for some time, hamper the European social model. In a long term, this will most probably shatter the civil contract that constitutes the fundament of European stability, and the civilizational attractiveness of Europe and makes the integration possible and workable. Western European citizens, especially those who do not feel (and in many cases, objectively are not) endangered by the Russian imperial Reconquista will hardly vote for politicians ready to cut funds for schools, hospitals, and roads in favor of tanks, missiles, and fighters designed for defending abstractive countries located on a far periphery of Europe. On the other hand, those same voters fear global threats such as terrorism and migration, which were up to now kept under control by the simple fact that Russia was strong enough to deal with them alone. Here again, the partner is far from being an ideal example of a Fukuyamian democracy-in-the-making, but still better than nothing, that is to say, a power vacuum from Brest-Litovsk to the Pacific Ocean.

Eastern European countries for their part see the collapse of the Russian military in Ukraine with the hope that it will be total and ultimate. Russian forces have always been seen as a direct threat to their sovereignty, territorial integrity, economic progress, and cultural autonomy. Those fears were indeed periodically confirmed by Russia. As a result, from their point of view, the less numerous and worse equipped the Russian military is, the more optimistically they see their own prospects. Both in terms of investment attractiveness and the parameters of military expenditure. The calculation is based on the following reasons: Firstly, in a short perspective –the states located at Europe’s periphery need a relatively high military expenditure to convince the inter-

national capital to invest in a place located at the firing distance of a canon standing in Belarus or Kaliningrad. Secondly, from a mid-term perspective - if Russia loses the war - there is at least a theoretical chance that Ukraine and Belarus will join the Western structures and the actual Eastern Flank of the EU and NATO will lose its ‘frontal’ nature and thus be able to spend less on defense. And thirdly, in the long term, all the Eastern European countries do not feel endangered by the global threats that affect the West. None of the countries in Eastern Europe was ever affected by any terrorist attacks. None of them was as well affected by the migration crises *sensu stricto*. Even if illegal migrants physically appeared on their borders, the Eastern European states were perceived as a transit territory on their way to the West. Ironically enough, from the point of view of Eastern Europeans, the threat was coming not from the Middle Eastern and Central Asian citizens heading to Western Europe but from the European Commission which reacted to the situation in a classically bureaucratic manner by trying to settle them down in the countries in which they did not want to live according to the obligatory quotas. What is more, in the case of Poland and the Baltic States, those crises were widely perceived as organized and managed by Russia and its Belorussian ally as a prelude to the war in Ukraine. They were conceived as a part of Russia’s hybrid war, a stress test of Europe’s unity and solidarity. If the migration issue was commented on in terms of a long-term problem (which indeed happened in Hungary and Poland), it was evidently instrumentalized by the governments trying to mobilize the public opinion around the flag.

Poverty – Between Mercy and Justice

The economic aspect of dealing with post-war Russia has a few aspects of which financial, moral, cultural, and political ones may be synthetically enumerated. The general difference in approach to the sanctions between the two parts of Europe has a conceptual nature. The West perceives the actual sanctions regime as exceptional and temporary. A sort of maximum harm that can be done to a major partner who suddenly and irrationally turned into an opponent. The East on its part, sees it as a regular and durable basis of European relations with Moscow who is perceived as an enemy; a minimum is required to effectively contain Russia.

From a purely economic perspective, the West seems to be willing to only sanction Russia for its exact actions with an intention to soften the restrictions as soon as the Kremlin abstains from doing this or that. In Western Europe, Russia is perceived as a major, attractive market as well as a source of relatively cheap, accessible, and virtually unlimited raw materials. A country that should be maximally open to European goods, services, and exploitation. From the point of view of Western producers, making money in Russia is neither less moral nor more

dangerous than doing it anywhere else and sanctioning it means a self-deprivation that should stop as soon as the war is over and the actions considered as formal reasons halt. The Eastern Europeans, on the other hand, perceive trade relations with Russia through securitized lenses. From their point of view, economic cooperation with the Kremlin sponsors the immanently expansionist regime and thus fuels aggression. From this perspective, any step towards lifting the actual sanctions regime should be linked not only to the fact of stopping its formal cause but to material guarantees, that in a foreseen future Russia would not be able to reach a potential to restart. Eastern Europeans also make money from trading with Russia, but the cost of making Russia stronger and letting it free to spread its influence inside Europe is perceived as unacceptable, in relation to profits.

Keeping Russia intentionally and permanently underdeveloped by the West would require to officially admit Moscow to be an exception from the rules of the global economy. This approach would deny the universal quality of Western capitalism. And treating Russia as an exception is one of Eastern Europe's strategic objectives. From this perspective, mutually profitable trade relations should be accessible only to those countries who respect the common rules and abstain from using the benefits to threaten not only the core of the West, but the weaker and poorer peripheric components of the international system as well. Since the beginning of the war, Eastern Europeans more than once expressed their sour disappointment at the fact that Germany and France treat Russia better than their junior and farther 'family members.' From the point of view of Eastern Europe, if Moscow intends not to respect the common rules of cohabitation, it should take responsibility and the West should consistently let it assume the implications of the choice made. Keeping trade relations normal would mean rewarding the misconduct. However, this would potentially lead not only to another postimperial conduct when Russia is in a state to rebuild its offensive potential but also to a demoralization and possible deterioration of relations inside the rest of Eastern Europe. Changing one of the borders by force would potentially put all other past and present border disputes on the agenda.

Economic cooperation with Russia also contains a cultural and psychological aspect. The West shares the idea that economic growth leads to strategic convergence.¹¹ The economic growth in Russia should theoretically enlarge the middle class, and as a result, weaken the authoritarian tendencies, ultimately making dictatorship a less preferred social choice. Eastern Europeans think exactly the opposite. Taking into consideration the structure of Russian society, the mechanics of wealth distribution and a mentality based on historical experience makes the capital accumulated by Russia work on the petrification of the regime. In Russia, wealth does not induce democratization, the development of civil society, the rule of law,

the accountability of government, and electoral representation.

Finally, the discussion on how deep and how long should the sanctions regime be maintained has a political aspect rooted in Europe's historical experience. By trying to maintain the balance of power, Western Europe intends to avoid a 'new Versailles dictate' and thus creating a radically revisionist state fuelled by national humiliation resembling the Weimar Germany after WWI. Sanctions will lead to poverty and poverty will lead to frustration, which will in time produce another 'führer,' possibly more aggressive and unconstructive than the one actually occupying the Kremlin. The West fears that too-hard peace conditions (for example the linkage between lifting the sanctions with reparations, nuclear disarmament or the reform of the UN Security Council) will give such a populist leader authentic arguments capable of mobilizing Russian society towards revisionism. In such a case, a new war will not only be possible but inevitable. Peace conditions will fuel the moral readiness for revenge and the moral force will fuel material preparations. Eastern Europe is persuaded that Russian revisionism will sooner or later happen anyway. That's why the constant need for preventive containment should stay at the Western agenda in the long term. And that is why the peace conditions should make Russian potential weaker. From their perspective, the task of the future regional order established by the peace treaty is to create a guarantee that Russia will be in no condition to pursue expansionist politics.

Fragmentation – Blessing or Headache?

All these lead to one last point of contention, which divides the East and the West of Europe. There exists a risk that all measures adopted to stop the war shatter the Russian regime, trigger internal chaos and catalyze divisions that may result in a breakdown. That is, optimistically in a form of a Soviet-style implosion, pessimistically as an explosion of a continental dimension. In Warsaw, Kyiv or Vilnius, this is seen as a potentially profitable scenario. In Paris or Berlin – a strategic problem to be avoided at all costs, let it be Crimea, Donbas or any other

Eastern European countries for their part see the collapse of the Russian military in Ukraine with the hope that it will be total and ultimate. Russian forces have always been seen as a direct threat to their sovereignty, territorial integrity, economic progress, and cultural autonomy. Those fears were indeed periodically confirmed by Russia.

If Russia fails to maintain its territorial integrity and traditional balancing role, the geopolitical prize will go to USA and China making them too strong to let Brussels even dream of entering any competition on a global level.

territorial cession that Kyiv will be forced to accept in the name of peace, stability and profit of the continental order dominated by Western Europe.

This problem contains an internal and an external dimension. If as a result of military defeat, Russia splits up, it will produce a geopolitical mess of size and duration that will most probably require a deep and long-term involvement of the European Union, the close and most endangered neighbor. Subsequently, if all available political, military, and economic effort of Europe is directed to manage the post-Russian space, there will be no more

potential left to realize the process of federalization officially proclaimed by the German Chancellor as a strategic objective of Europe conceived as a structural basis for the years to come. If the EU has to deal with possible new members (as a result of war, Ukraine is already an official candidate giving example to all other post-Soviet states) with some amount of Kosovo-like quasi-state organisms dropping off the failing construction of Russian Federation, no consensus on strengthening the integration inside the actual institutional and legal framework may be imaginable.

Same thing with the relative strength of the EU on the international scene: if Russia fails to maintain its territorial integrity and its traditional balancing role, the geopolitical prize will go to USA and China making them too strong to let Brussels even dream of entering any competition on a global level. The bipolar order (in the exact shape that President Xi described in his program speech during the Party Congress last October) will effectively be established on the Russian cadaver, and this will durably exclude Europe as a pretender to an independent pole of power. And this global failure will be complicated

by the abovementioned accession to the scene of several regional players, which will surely try to move the margin of their autonomy by assembling regional blocs (directed by them, not by Brussels, Paris or Berlin).

Conclusion: Waiting for Russian Verdun, avoiding a Russian Compiègne

All those conceptual differences between Eastern and Western Europe concerning Russia existed before. But, the war moved them from academic divagations to the most urgent points of political agenda. The West wants to save as much from the previous international order as possible of which Russia was a major and influential part, and thus wants to keep Moscow interested in maintaining this order in a renewed version. The East sees the future architecture formalized by the peace treaty between Russia and Ukraine not only as a chance to get rid of the Russian danger but as an opportunity for a general emancipation. The West wants to avoid turning Russia into a highly militarized but dysfunctional country. European discussions about sanctioning Russia as well as about a conception of future peace parameters illustrate deep divisions between the two parts of the continent that may be compared to how Britain and France disputed the treaty imposed on Germany after the Great War. The question 'what kind of Russia should this war produce' and 'what roles should the future peace agreement give to it' are the open ones and, paradoxically enough, the answer – in case it is elaborated – will for the most part condition the shape of the peace itself.

The East sees the future architecture formalized by the peace treaty between Russia and Ukraine not only as a chance to get rid of the Russian danger but as an opportunity for a general emancipation. The West wants to avoid turning Russia into a highly militarized but dysfunctional country.

So far Russia showed no ability to reach to any of the declared aims of the war and taking into consideration its internal situation combined with external pressure, it is hard to imagine the outcome of this conflict in terms of any acceptable 'victory' for Moscow. Although, I personally had a great opportunity to witness that Russian propaganda is in its full capacity to produce the most extravagant explanations of reality, it will be extremely challenging to call the white black in this instance, not even a symbolic sign is available to prove it. And the core of the discussion between Eastern and Western Europe is how much, if any of it, should be granted to avoid transforming Russia into a Weimar-style German revisionist troublemaker.

Endnotes

- 1 Robert D. Kaplan, *The Revenge of Geography*, Random House, Inc., 2012.
- 2 <https://foreignpolicy.com/2023/03/29/ukraine-russia-war-eastern-europe-european-leadership/>
- 3 <https://www.politico.eu/article/nine-nato-countries-condemn-russia-annexations-in-ukraine/>
- 4 <https://www.politico.eu/article/eastern-europeans-conjure-up-plans-to-raise-new-penalties-pressure-on-vladimir-putin-russia/>
- 5 <https://www.reuters.com/world/europe/presidents-8-eu-states-call-immediate-talks-ukrainian-membership-2022-02-28/>
- 6 <https://www.rferl.org/a/ukraine-nato-support-bid/32061923.html>
- 7 <https://www.politico.eu/article/western-europe-listen-to-the-baltic-countries-that-know-russia-best-ukraine-poland/>
- 8 <https://foreignpolicy.com/2023/02/21/west-united-states-europe-ukraine-war-afraid-revolution/>
- 9 <https://www.gisreportsonline.com/r/germany-russia-zeiten-wende/>
- 10 <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/14/pope-francis-ukraine-war-provoked-russian-troops>
- 11 <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/policy-convergence>

KÜRESEL DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE UKRAYNA-RUSYA KRİZİ'NİN LATİN AMERİKA VE KARAYİPLER'DEKİ ETKİLERİ*

Ukrayna'daki savaş, küresel tedarik zincirinin kesintiye uğraması, enerji-gıda fiyatlarının yükselmesi ve iklim krizi küreselleşmenin istikrarına yönelik tehditler olarak görülmektedir.

Doç. Dr. Kubilayhan Erman

Serbest Araştırmacı, İzmir, Türkiye

2023 yılına girildiğinde Ukrayna-Rusya krizinin çözümlenmesinde diplomasinin egemen olacağı ve silahlı mücadelenin sona ereceğine dair umut verici bir emare ortaya çıkmamıştı. Ukrayna Devlet Başkanı Zelensky'nin barış zirvesi teklifi çatışmanın birinci yıldönümünde Birleşmiş Milletler 'de ele alınmak üzere geri çekilmiş,¹ Şubat 2023 sonunda Çin tarafından önerilen barış planı ise ABD ve AB tarafından reddedilmiştir.² Bununla birlikte, ABD yönetimince krizin uzun süreceği konusunda ilk aylardan itibaren açıklamalar yapılmış,³ Ukrayna'ya daha fazla ülkenin destek vermesi ve gönderilen askerî malzemenin çeşitlendirilmesine yönelik diplomasi yoğunlaşmıştır. Ukrayna'ya destek meselesi son Münih Güvenlik Konferansı'nın da esas gündemini oluşturmuştur. Ayrıca, Rusların 2023 yılında Ukrayna'dan çıkarılmasının çok zor olduğu, ABD'nin uzun süreli olarak Ukrayna'da bulunduğu ve diplomasi olgunlaştığında müzakere masasına oturulabileceği hakkında yakın zamanda yapılan açıklamalar,⁴ Washington yönetiminin stratejik yaklaşımında bir değişiklik olmadığını ortaya koymuş, NATO ise aynı doğrultudaki açıklamasıyla muhtemel süreci teyit etmiştir.⁵

Batı medyasının neredeyse aynı manşetlerle yayımladığı haberlerde Rusya'nın uzun bir savaşa hazırlandığı öne çıkartılırken,⁶ Foreign Affairs dergisinde

Ukrayna-Rusya krizine atfen, Batı'nın uzun süreli bir çatışma için plan yapması gerektiği tartışılmıştır.⁷ Bütün bu değerlendirmeler, müttefikler ve kamuoyunun çatışmaya yönelik dikkatini seçilmiş stratejide muhafaza etmeye hizmet ederken aynı zamanda ABD'nin Ukrayna'da uza(tıl)mış bir çatışmaya yönelik hazırlığına ve çatışma sonrası tasarıları olduğuna da işaret etmektedir. Zira küresel güçlerin küresel hedefleri vardır ve uluslararası sistem yeni bir düzene evrilmektedir.

Küresel Dönüşüm: 'Slowbalizasyon, Deglobalizasyon, Reglobalizasyon'

Dünyanın bir dönüm noktasında (Alm. *Zeitenwende*) olduğunu düşünen Almanya Şansöyesi Olaf Scholz'a göre Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askerî harekâtının tetiklemesiyle bir dönemin sonuna gelinmiştir: Günümüzde deneyimlenen durum, Kuzey Amerika ve Avrupa'nın istikrarlı ekonomik büyüme, yüksek istihdam, düşük enflasyonla geçirdiği ve ABD'nin dünyada belirleyici güç olduğu son otuz yılı kapsayan küreselleşmenin istisnai aşamasının sona ermesi ile ilgilidir. Yeni güçlerin ortaya çıktığı ve/veya yeniden yükseldiği bu çok kutuplu dünyada farklı ülkeler ve yönetim modelleri güç ve nüfuz için rekabet etmektedirler. Kimilerinin öngördüğünün aksine tarihin sonunun gelmediğini ve tekrerr etmediğini düşünen

* Doç. Dr. Kubilayhan Erman'ın bu çalışması, *Avrasya Dünyası'nın Ekim 2022 sayısında yayımlanan "Ukrayna Rusya Krizi: Latin Amerika'daki Tepkiler"* başlıklı makalesinin bir devamı niteliğindedir ve bu iki çalışmanın birlikte okunması faydalı olabilecektir. Okurlarımız bu makaleye, <https://avim.org.tr/en/Dergi/Avrasya-Dunyasi-Eurasian-World-1/11/pdf> adresinden ulaşabilirler.

Scholz, uluslararası düzenin iki kutupluluğun eşliğinde olduğuna dair görüşlere de katılmamaktadır.⁸ Scholz, dünyanın çok kutuplu bir düzene doğru değişim gösterdiğini, böylesi bir durumun uluslararası dayanışmayı azaltacağı, nihayetinde yeniden bloklaşmaya ve deglobalizasyona yol açacağı konusunda endişelerini dile getirmiştir.⁹

Yakın geçmişte yaşanan küresel salgın ve Ukrayna-Rusya çatışmasının etkileriyle küreselleşmenin son safhasının nihayete erdiği, küreselleşme sürecinin gerilediği (deglobalizasyon) ya da küreselleşmenin yavaşladığına (slowbalizasyon) dair değerlendirmeler son dönemde yaygınlaşmıştır.¹⁰ Küreselleşmenin en önemli göstergesinin dünya ticaret hacmindeki artış olmasından yola çıkılarak¹¹ deglobalizasyon çerçevesinde ifade edilen görüşler, Dünya Bankası'nın yaptığı bazı tespitlerle örtüşmektedir. Zira bu tespitler, küresel mal ve hizmet ihracatının dünyadaki toplam GSYİH'ya oranının 2008 yılında en yüksek değerine ulaşmasının ardından düşüş eğilimini sürdürdüğüne ve doğrudan yabancı yatırımların dünya GSYİH'sına oranı 2007 yılında yüzde 5,3 iken 2020 yılına kadar yüzde 1,3'e düştüğüne işaret etmektedir.¹² Dünya ticaretindeki potansiyel artışın sona ermesi genel olarak Britanya'nın 2016 yılında Brexit süreciyle Avrupa Birliği'nden ayrılması, ABD Başkanı Trump'ın 2017 yılında ticaret politikasını uygulamaya koyması, 2018'de milliyetçiliğin küresel ölçekte

yükselmesi, 2020 ve sonrasında etkisini gösteren Covid-19 salgını ve 2022 yılında Ukrayna-Rusya krizinin başlamasıyla irtibatlandırılmakla birlikte deglobalizasyon tartışmalarının politik niteliği olduğu da ileri sürülmektedir.¹³

Ukrayna'daki savaş, küresel tedarik zincirinin kesintiye uğraması, enerji-gıda fiyatlarının yükselmesi ve iklim krizi küreselleşmenin istikrarına yönelik tehditler olarak görülmektedir. Küreselleşmenin geleceğine odaklanılan 2022 yılındaki Davos zirvesinde, iş dünyası ve ekonomilerin emtia, hizmetler, finans, veri ve insanların küresel dolaşımını yeniden şekillendirecek 'daha seçici ve stratejik' bir yaklaşımın egemen olacağı yeniden küreselleşme (re-globalization) dönemine girdiği görüşü dikkat çekmiştir.¹⁴ Öte yandan Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) yayımladığı bir dokümanda küreselleşmenin geleneksel itici güçlerinin kritik bir kavşakta olduğu ön kabulünden yola çıkılarak ekonomik küreselleşmenin geleceğine dair Küreselleşme 5.0-Yeniden Bağlanma; Analog Ağlar-Sanal Milliyetçilik; Dijital Hakimiyet-Çevik Platformlar; ve Otarişik Dünya-Sistemik Parçalanma olmak üzere dört senaryo geliştirilmiştir. Aynı çalışmada küreselleşmenin geleceğine dair öne çıkan düşünce ise dört senaryonun karmaşık kombinasyonunun farklı alanlar ve piyasalara egemen olmasıdır. Buna göre bazı piyasalar ve politika alanları küresel, bazıları bölgesel ve bir kısmı da mahalli olacaktır.¹⁵ Deglobalizasyona dair

Küresel ekonominin geleceğine dair geliştirilen düşünce ve senaryolar, bilhassa Ukrayna-Rusya çatışması sonrasında belirginleşen jeopolitik kırılma ile ekonomik ve toplumsal sıkışmaya yönelik çözüm arayışlarının tezahürleridir.

IMF tarafından yapılan bir çalışmada ise dünya ekonomisinin entegrasyonundaki istikrarlı artışın sınıra dayandığı ve öngörülen yeni sistem olan jeoekonomik parçalanmanın olumsuz etkilerinin pek çok alanda hissedileceği vurgu yapılmaktadır.¹⁶

Küresel ekonominin geleceğine dair geliştirilen düşünce ve senaryolar, bilhassa Ukrayna-Rusya çatışması sonrasında belirginleşen jeopolitik kırılma ile ekonomik ve toplumsal sıkışmaya yönelik çözüm arayışlarının tezahürleridir. Ayrıca bu çabalar dalgalanma ve belirsizlikle seyreden küresel ekonominin işleyiş kurallarının yeniden belirlenmesiyle de ilgilidir. WEF'in dokümanında dikkat çeken "geleceği belirleme" çıkışı, küreselleşmenin tamamıyla kendiliğinden işleyen bir süreç olmadığı, devletler ve onların güdümündeki uluslararası kurumlarca açılan stratejik kanallar vasıtasıyla küreselleşmenin başat aktörleri olan ulus aşırı şirketlerin küresel faaliyet alanı bulduğu ve bu çerçevede 'küreselleşmenin yönetildiğine' işaret etmektedir. Guido Bertucci ve Adriana Alberti tarafından ekonomik küreselleşmenin kör bir güç olmadığı, zira bu süreçte önemli roller üstlenen ulusal hükümetlerin küresel ekonomi için politikalar ve kurallar belirlediğine yapılan vurgu da bu argümanı desteklemektedir. Öte yandan Bertucci ve Alberti kuralları hangi ülkelerin koyduğu ve bu kuralların hangi ülkelerin yararına olduğu konusuna açıklık getirirken 'güç' unsurunu öne çıkarmaktadırlar.¹⁷

'Güç'ün belirleyici olma niteliğine rağmen, Americas Society/Council of the Americas'ın başkanı Susan Segal'ın küreselleşmenin bugünkü safhasıyla ilgili, "hiç kimse (1980'lerde) uluslararası tedarik zincirini kesintiye uğrattık ve küresel entegrasyonun hassasiyetlerini ortaya koyacak küresel bir salgını öngöremezdi"¹⁸ değerlendirmesi dikkat çekicidir. 2018 ve 2019'da ABD ve Çin arasında ticaret savaşları alevlendiğinde küresel tedarik zincirinde 'öngörülemeyen' kopmalar başlamış, Covid-19 salgını esnasında bireylerin, devletlerin, ulusüstü kurumların ve uluslararası sistemin bu krizlere ne kadar hazırlıksız olduğu verile(meye)n tepkilerde ortaya çıkmıştır. Ukrayna-Rusya çatışması ise deneyimlenen ekonomik ve jeopolitik kaosa yeni boyutlar ilave etmiştir.¹⁹

Ukrayna'daki krizin ilk aylarında bu sürecin esas olarak uluslararası ödemeler sistemine, rezerv paraların

kullanımına, uluslararası ekonomik-mali kuruluşlara ve enerji-emtia fiyatları üzerinden uluslararası ekonomik sisteme önemli etkilerinin olacağı konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.²⁰ Kriz, finansal piyasalarda kargaşayı tetiklemiş ve Covid-19 ile sarsılan küresel ekonominin toparlanmasına yönelik belirsizlik ciddi derecede artış göstermiştir. Zira dünyadaki petrol, doğal gaz, çelik, alüminyum ve nikel gibi önemli kaynakların üreticisi olan Rusya'nın küresel etki kapasitesi askeri harekâtın başlamasıyla finansal piyasalarda ani düşüşe neden olmuş, petrol, doğal gaz ve bazı madenler ile gıda fiyatlarında dalgalanmaya yol açmıştır. Emtia fiyatlarının yüksek seyretmesi küresel anlamda uzun süreli yüksek enflasyon için tehdit oluşturmuştur. Bu durum ise ekonomik durgunluk ve yüksek enflasyonun bir arada yaşandığı açmaz (stagflasyon) ile gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde toplumsal çalkantılar için risk teşkil etmektedir. Özellikle otomotiv, ulaştırma ve kimya endüstrileri fiyatı artan ya da tedarik edilemeyen hammaddeler nedeniyle ciddi derecede etkilenen sektörler olmuşlardır.²¹ Dünya Bankası'nın bir araştırmasında da "çatışmanın ekonomik çıktısının küresel nitelik taşıdığı ve dünyadaki ticaret ve yatırımlara doğrudan etkilerinin olduğu" tespiti yapılmıştır. Bu çerçevede küresel ticaretin ve özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki refahın nasıl etkileneceğine odaklanılırken özellikle gıda ve enerji olmak üzere emtia piyasaları, lojistik ağlar, tedarik zincirleri, doğrudan yabancı yatırım ve bazı sektörlerin kesintilerden etkilenebileceği öngörülmüştür.²²

Bu yeni durum devletleri, ulusüstü ve uluslararası kuruluşları çözüme yönelik tedbirlere sevk etmiştir. Örneğin Ukrayna ve Rusya'dan sonra krizden en çok etkilenen Avrupa ülkeleri için jeopolitik riskin 2022 yılı boyunca yüksek seyredeceğinin öngörülmesi ve bu durumun başta otomotiv olmak üzere diğer sanayi sektörlerinde kendini göstermesi²³ Rusya'ya yaptırım uygulayan AB'nin öncelikle enerji meselesine odaklanmasına yol açmıştır. Mart 2022'de AB liderleri Rusya'ya fosil yakıtlardan kaynaklanan bağımlılığı aşamalı olarak sona erdirmeye konusunda anlaşmışlar, Aralık 2022'deki toplantıda da ise Birlik içerisinde enerji dayanışması, yenilenebilir enerjinin daha süratli dağıtımı ve doğal gaz fiyatlarında piyasa düzeltme mekanizması kurulmasına odaklanılmıştır. Gıda krizine yönelik bazı tedbirler de uygulamaya konurken özellikle tedarik konusunda küresel ortaklarla iş birliği öne çıkmıştır.²⁴

ABD'de ise liman altyapıları, karayolları ve köprülerin iyileştirilmesi, veri paylaşımı ve yük planlamasının geliştirilmesi, Los Angeles limanının 7/24 faaliyete geçmesi, ülke içerisinde batarya ve yarı iletken üretiminin teşvik edilmesi gibi projelere kaynak tahsisi yapılmıştır. Ayrıca tedarik zincirlerinin Çin'den uzaklaştırılması başta olmak üzere diğer tedbirler de gündeme gelmiştir.²⁵ Ağustos 2022'de çıkarılan Enflasyonun Azaltılması Yasası ile enflasyonla mücadele, ülke içi enerji üretimi ve imalata yatırım yapılması,

karbon emisyonlarının 2030 yılına kadar yüzde kırk azaltılması amaçlanmıştır. Yasa içeriğinde tarihsel bütçe açığının azaltılması, düşük gelir grupları için vergi kolaylıkları getirilmesi, tıbbi tedavi destekleri ve diğer teşviklerin yanı sıra dev şirketlerin ve ultra-zenginlerin adil vergi paylarını ödemelerinin sağlanması²⁶ gibi tedbirlerin yer alması devletin ekonomik ve toplumsal hayatı düzenlemede yeniden etkili olabileceğinin işaretlerini taşımaktadır.

Devletleri bu noktaya getiren krizler ve küresel tedarik zincirinin kesintilere uğraması Washington Uzlaşması'nın²⁷ tarihsel yükselişinde öngörülemez yegâne meseleler değildi. Bu bağlamda Batı dışı bir güç olarak Çin, neoliberal temelli küreselleşme şartlarında öngörülenden daha kısa sürede büyük bir ekonomik güce dönüşürken sistemin kurucusu Batı'nın ekonomik ve finansal krizler serisine maruz kalması da beklenmemiş olmalıydı. Neoliberal küreselleşme önce çevreyi ve uzun yıllar sonra da bir bumerang gibi merkezi vurmuş görünüyordu.

Ukrayna-Rusya Krizinin Latin Amerika ve Karayipler'deki Etkileri

Hükümet politikası olarak neoliberal ekonomi modelinin dünyadaki ilk uygulamalarından biri ABD'de eğitim görmüş bazı ekonomistlerin danışmanlığında Şili'de başlatılmıştı. Zamanla neoliberalizm kervanına katılan diğer iktidar sahipleri ülkelerine onarılması güç zararlar verirken bölge neoliberalizmin test alanına dönüşmüş ve bu modeli uygulayan hükümetlerin Washington ekseninde tutulması kolaylaşmıştı. Monroe Doktrini'nin ilanından sonra geçen iki asra rağmen -dönemsel gelgitler dışında - ABD'nin Latin Amerika perspektifi özünde değişmemişti. Bölgeye yönelik barışçı mesajlar veren Obama döneminde dahi Washington'un politikası James Petras'ın ifadesiyle "Latin Amerika'yı tekrar ABD talanına açık otoriter serbest-piyasacılığın bir arka avlusuna dönüştürmek"²⁸ olmuştu. Yakın zamanda, ABD Güney Kuvvetleri Komutanı'nın yükselen Çin, Rusya, fosil yakıtlar, Lityum Üçgeni (Arjantin, Bolivya, Şili) ve diğer nadir elementlerden dolayı ülkesinin ulusal güvenliği için Latin Amerika ve Karayipler'in (LAK) önem taşıdığını vurgulaması ve petrol, bakır, altın madenleri bağlamında Venezuela'yı da telaffuz etmesi,²⁹ Güney'e yönelik politika istikrarına işaret ediyordu.

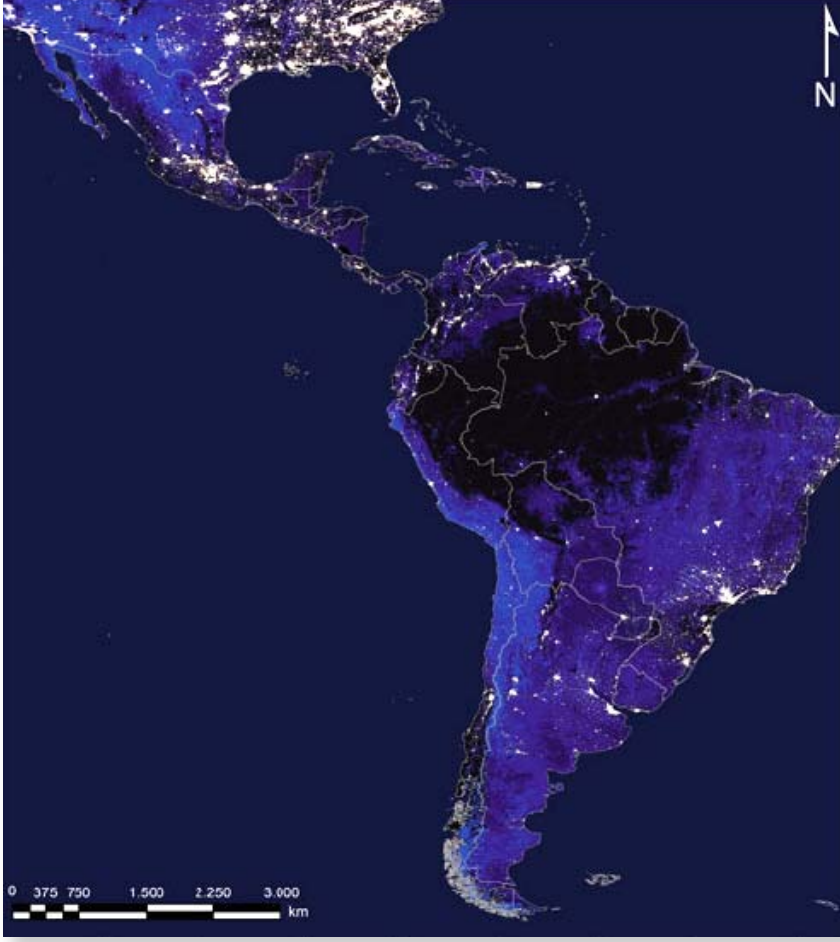
Dolayısıyla ABD'nin küresel krizden kaynaklanan sorunlara çözüm arayışlarında tedarik kaynağı olarak Venezuela gündeme gelmiş ve Nicolas Maduro yönetimi ile yeniden diplomatik ilişki kurulmuştur. Bu çerçevede bir ABD heyeti 5 Mart 2022'de Caraca'ta Devlet Başkanı Maduro ile enerji güvenliği konusunun öne çıktığı bir görüşme yapmış ve dört ay sonra heyetler Caraca'ta yeniden bir araya gelmişlerdir.³⁰ Venezuela, Ukrayna-Rusya çatışmasının dönüştürdüğü konjonktürün

ekonomik ve jeopolitik kazanımı olmakla birlikte LAK geneli açısından durum daha karmaşık görünmektedir. Bu bağlamda öne çıkan ilk husus Latin Amerika ve Karayip ülkelerinin eşit ölçüde doğal kaynaklara sahip olmamalarıdır ve mevcut kriz ortamında küresel tedarik zincirlerindeki kesintiler ile enerji ve gıda fiyatlarının yükselmesinden her ülke farklı etkilenmektedir.³¹

Yaklaşık son yirmi yılda Latin Amerika ve Karayipler'de maruz kalınan dış şokların (2008-2009 finansal krizi; ABD-AB ve ABD-Çin arasındaki ticari, teknolojik ve ekonomik gerilimler; küresel salgın) sebebiyet verdiği sürekli ve artış eğilimli belirsizlik, yatırım ve üretim şartlarının kötüleşmesine yol açmıştır. Ardışık şokların LAK ülkelerinde farklı tezahürleri olmakla birlikte Ukrayna-Rusya krizinin bölgedeki etkileri bu birikmişlik çerçevesinde ele alınmaktadır.³² Birden fazla krize bağlı dinamiklerin üst üste geldiği bu özel konjonktür dış borçların ağır bir yüke dönüşmesi, bazı ülkelerde mali krizin derinleşmesi, eşitsizliğin artması ve zenginliğin her zamankinden daha belirgin olarak nüfusun çok küçük bir kesiminin elinde toplanması gibi temel çıktuları kapsamaktadır. Bu kötü tabloda geniş halk kesimlerinin ve işçilerin fakirleşmesi, küresel piyasalar için doğal kaynak istismarının artması, doğal kaynak çıkarmaya ve ihracatına dayanan 'ekstraktivizm' anlayışının mega-madencilik boyutlarına ulaşması da yer almaktadır.³³

Küreselleşmenin dönüşüm geçirdiği günümüzde Çin merkezli ticaret akışı, ihracat ve ithalat artış gösterirken LAK ülkelerinde de emtia üretimi artmıştır. Emtia ihracatı GSYİH'da önemli bir yer tutmakta ve büyümeye etki etmektedir. Dahası, Çin ve LAK arasında ilkinin "Dünyanın fabrikası" ikincisinin de emtia üreticisi olması nedeniyle doğal bir bağ kurulmuştur.³⁴ Bununla birlikte LAK sadece Çin açısından değil küresel tedarikçi olmasıyla da önem arz etmektedir. Venezuela, Brezilya, Meksika ve Kolombiya bölgedeki başlıca ham petrol üreticileriyken Bolivya, Arjantin ve yine Meksika doğal gaz üretiminde öne çıkmaktadırlar. Bölgede üretilen

2018 ve 2019'da ABD ve Çin arasında ticaret savaşları alevlendiğinde küresel tedarik zincirinde 'öngörülemeyen' kopmalar başlamış, Covid-19 salgını esnasında bireylerin, devletlerin, ulus-üstü kurumların ve uluslararası sistemin bu krizlere ne kadar hazırlıksız olduğu verile(meye)n tepkilerde ortaya çıkmıştır. Ukrayna-Rusya çatışması ise deneyimlenen ekonomik ve jeopolitik kaosa yeni boyutlar ilave etmiştir.

gümüş, lityum, bakır, çinko ve demir cevheri de ihracat konusu hammaddeler arasındadır. Öte yandan Brezilya ve Arjantin buğday, soya fasulyesi, et ve mısır üretimiyle küresel gıda zincirinde önemli yerlere sahiptirler.³⁵

Bu çerçevede, ardışık krizler nedeniyle enerji fiyatlarının artması ve hammadde ihtiyacı LAK'ın ihracatçı ülkelere fayda sağlama potansiyeli taşımaktadır. Öte yandan, petrol fiyatlarının yükselmesi ihracatçı ülkeler açısından olumlu bir etki yapmakla birlikte enflasyon, alt yapı sorunları ve politik belirsizlikler bu potansiyelden kazanç sağlamanın önünde engel oluşturmaktadır. Dahası, petrol ya da diğer hammaddelere sahip olmayan ve ithalatçı durumundaki ülkeler için farklı etkilerden söz etmek mümkündür. Ayrıca petroldeki yüksek fiyatın uzun vadede Latin Amerika'nın kalkınmasında engel teşkil etmesi³⁶ ve enerji üretimi için gereken maliyetlerin yükselmesi de net ihracatçılar için ticaret koşullarının bozulması riskini beraberinde getirmiştir.³⁷

Tarım sektörü açısından bakıldığında da bazı LAK ülkeleri için Ukrayna-Rusya krizinin bir fırsat olarak değerlendirilebileceği söylenebilir. Afrika ve bir kısım

Orta Doğu ülkelerinin Rusya ve Ukrayna tahılına bağımlı olması, ancak mevcut durumda ihtiyacın yeteri ölçüde karşılanamaması LAK ülkelerini alternatif tedarikçi olarak öne çıkarmıştır. Öte yandan, bölgedeki tahıl ihracatçısı ülkelerin tarımsal gübre ithalatında büyük oranda Rusya'ya bağımlı olmaları nedeniyle risk de artmıştır. Zira enerji ve gübre maliyetlerinin yükselmesi ihracat kalemlerinde fiyat artırımla telafi edilemeyecek zor bir durum ortaya çıkarmaktadır. Dahası tahıl fiyatlarının yükselmesiyle Latin Amerikalı tüketiciler de olumsuz etkilenmektedir.³⁸

Bu bağlamda Ukrayna'daki kriz Latin Amerika'nın kronik sorunlarından biri olan fakirliğin artışına katkı yapmıştır. CEPAL (Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu) tarafından yapılan bir araştırma da fakirlik ve aşırı fakirliğin arttığına dair tespitleri doğrulamaktadır. Özellikle enflasyon Haziran'da bir önceki yıla göre Venezuelada yüzde

170, Arjantin'de yüzde 64 seviyelerine çıkmıştır. Yine Haziran'da Brezilya, Kolombiya, Paraguay, Peru, Şili ve Uruguay'da bir önceki yıla göre enflasyon oranlarında yüzde sekiz ile on iki arasında artış görülmüştür.³⁹ Gıda ve enerji fiyatlarındaki yükseliş çoğu LAK ülkesi açısından ciddi bir sorun olan enflasyonist baskıları belirginleştirirken sübvansiyonların kaçınılmaz artışı da milli bütçelere ek yük getirmiştir. Bütçe açıklarının dış kaynaklı kredilerle karşılanması ise yükselen faiz oranları nedeniyle daha sorunlu bir seçenek haline gelmiştir. Öte yandan enflasyonist baskılar merkez bankalarını politika faiz oranlarında artış yapmaya sevk etmiş, böylelikle özel tüketim başta olmak üzere toplam talebin düşüş eğilimine girmesinin yolu açılmıştır.⁴⁰

Dolayısıyla 2022 ve sonrası için bölgede daha mütevazı büyüme oranları beklenmektedir.⁴¹ Nitekim küresel salgının ardından 2021'de yüzde 6,3 büyümeyle toparlanma görüntüsü veren LAK ekonomisi için CEPAL tarafından 2022 büyüme oranı yüzde 2,1 olarak öngörülmüştür.⁴² Büyüme beklentisi daha sonra 2022 için 3,7'ye yükseltmekle birlikte 2023 için yüzde 1,3 ile daha kötümser bir tablo çizilmiştir.⁴³ Öte yandan küresel

ekonomideki belirsizlik sermaye akışının yönünü değiştirerek daha güvenli varlıklara kaçışa neden olmakta ve döviz kurları üzerinde baskı oluşturarak LAK ekonomisini etkilemektedir.⁴⁴

Ukrayna-Rusya krizi sonrasında yaşanan ekonomik gelişmelerin yanı sıra LAK bölgesinde jeopolitik değişim de belirginleşmiş görünmektedir. Devletler arası çatışmaların nadir yaşanması nedeniyle - iç kargaşaların yaygınlığı ve kriminal vakaların dehşet boyutlara çıkabilmesine rağmen - "Barış Alanı" olarak adlandırılan Latin Amerika'da uluslararası güvenlik meseleleri sıklıkla gündem oluşturmaz. Ancak büyük güç çekişmeleri bu coğrafyada politik ve ekonomik dalgalanmalara neden olurken güvenlik riskleri de üretmekte, dolayısıyla bölgesel istikrarı etkilemektedir.⁴⁵ Latin Amerika'da jeopolitik çerçeve üç küresel aktörün nüfuz çekişmeleriyle 21. yüzyılda yeniden şekillenmektedir. Tarihsel hegemonyası zayıflayan ABD, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ideoloji yerine pragmatizmle geri dönen Rusya ve nüfuzunu gittikçe artıran Çin'in varlığıyla LAK bölgesel bazda çok kutupluluğu deneyimlemektedir. Bu tabloda Avrupa Birliği ile -girişimleri sınırlı kalmasına rağmen- petrol üreticisi ve nükleer yetenekli İran da yer almaktadır.

Ukrayna'daki çatışma geçmişte yaşanan nüfuz alanları üzerindeki mücadelenin geri dönüşü gibi jeopolitik bir değişime neden olmuştur.⁴⁶ Bu bağlamda Rusya'nın LAK bölgesindeki politik-askerî varlığına dair araştırma ve değerlendirmelerin son dönemde artması büyük ölçüde Kuzey Amerika'da yükselen tehdit algısından kaynaklanmaktadır. Rusya'nın harp malzemesi ihracatı ve askerî iş birliği anlaşmaları çerçevesinde başta Venezuela olmak üzere bazı LAK ülkelerinde silah, askerî malzeme, dönemsal bazda ve sınırlı sayıda askerî personeli-özel askerî şirket mensupları bulunmaktadır. Ayrıca, BRICS yapısı çerçevesinde bölgeyle irtibatı olan Rusya'nın stratejik ortakları, artma eğilimindeki ticari ilişkileri, nükleer enerji ve sağlık alanlarında yatırımları mevcuttur. Bununla birlikte, Rusya'nın LAK'a yönelik yeni politikalar çerçevesinde ABD odaklı 'sembolik mütekabiliyet' yaklaşımının ötesine geçerek yakın ilişkiler kurduğu ülkelerde askerî personel ve gelişmiş silah sistemleri konuşlandırma olasılığı bölge açısından da genel bir sistemik tehdit olarak değerlendirilmektedir.⁴⁷ Felaketle sonuçlanmamakla birlikte 1962 Küba Füze Krizi bu bağlamda tarihsel canlılığını muhafaza etmektedir.

Öte yandan NATO'nun Avrupa dışında genişletilmesi ya da Çin'e karşı askerî iş birliğinin artması LAK'ı etkileme potansiyeli taşımakta ve diğer bir sistemik tehdit olarak görülmektedir. Etkiye karşı tepkinin ortaya çıkabileceği ve bu çerçevede Bolıvy, Nikaragua, Küba ve Venezuela'nın Latin Amerika'daki mevcudiyetleri konusunda Rusya ya da Çin'e destek olabilecekleri değerlendirilmektedir. LAK açısından diğer bir risk ise nükleer tehdit algılamasıyla ilgilidir. Bu durum büyük

Afrika ve bir kısım Orta Doğu ülkelerinin Rusya ve Ukrayna tahılına bağımlı olması, ancak mevcut durumda ihtiyacın yeteri ölçüde karşılanamaması LAK ülkelerini alternatif tedarikçi olarak öne çıkarmıştır. Öte yandan, bölgedeki tahıl ihracatçısı ülkelerin tarımsal gübre ithalatında büyük oranda Rusya'ya bağımlı olmaları nedeniyle risk de artmıştır.

ölçüde Nükleer Silahların Yayılmasının Önlemesi Antlaşması (NPT)'nin Ağustos 2022'de yapılan son konferansındaki nükleer tehdidin Soğuk Savaş dönemindeki seviyelere yükseldiği değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. LAK 1967 Tlatelolco -Latin Amerika ve Karayiplerde Nükleer Silahların Yasaklanması Antlaşması çerçevesinde nükleer silahlardan arındırılmış bölge olmakla birlikte ABD'nin rekabet ettiği devletler tarafından Brezilya ve Arjantin'in antlaşmaya olan sadakatlerinin nükleer teknoloji aktarma girişimleriyle sınırlanabileceği değerlendirilmektedir.⁴⁸

Ukrayna'daki kriz nedeniyle daha çok Rusya öne çıkmakla birlikte ABD'nin çıkarları açısından Latin Amerika'daki genel tehdit algısı öncelikle Çin'e yöneliktir.⁴⁹ Bu çerçevede LAK ülkelerinin büyük güç çatışması bağlamında aktif bağlantısızlık, aktif tarafsızlık, stratejik özerklik ve taraf olma politikalarından seçenек belirleyebileceği öngörülmektedir.⁵⁰ Bu politikaların ilki çatışan güçlere eşit mesafede durarak bölgesel entegrasyonu geliştirmeye ve Güney yarıkürede aktif diplomasiye işaret etmektedir. Aktif tarafsızlık, neoliberal, açık ve bölgeci yaklaşımla ABD-ÇHC rekabetinden ekonomik çıkar sağlamayı öngörmektedir. Stratejik özerklik (ekonomik ve politik tutumları) çeşitlendirme, bölgeselcilik, demokrasinin teşvik edilmesi ve yumuşak güç esaslı politikaları öne çıkarmaktadır. Son olarak rekabet eden güçlerden birinin tarafında yer alma da bir politika seçeneğidir.⁵¹ Ancak LAK ülkelerinin politik bölünmüşlük nedeniyle bütün olarak aynı yaklaşımı benimsemeyecekleri, olası seçeneğin konjonktürel faktörler tarafından belirleneceği söylenebilir.

ABD'nin Latin Amerika ve Karayiplere yönelik politikası, geleneksel havuç-sopa yaklaşımı ve örtülü faaliyetler çerçevesinde geliştirilen farklı kombinasyonlarla oldukça çeşitlenmiş görünmektedir. Son aylarda Peru'da Pedro Castillo'nun devlet başkanlığından düşürülmesi, Brezilya'da Lula da Silva'nın yeniden iktidara gelmesinin ardından yaşanan Bolsonaro'cu kalkışma, Arjantin Devlet Başkanı Yardımcısı Cristina Fernández de Kirchner aleyhinde başlatılan *laufare* süreci ve sol eğilimli diğer bazı

devlet başkanlarının benzer tehdit algılamalarının aynı döneme tesadüf etmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte ABD, Ukrayna-Rusya çatışmasının ardından oluşan konjonktürde, uzun süredir Juan Guaido liderliğindeki geçiş hükümeti ile muhatap aldığı Venezuela'ya yönelik politikasını değiştirmek zorunda kalmıştır. Washington yönetiminin bu tutum değişikliği devletler bazında ve küresel sistem açısından önem arz etmektedir. Zira sıradan bir dış politika değişikliğinden ziyade ABD'nin, üzerinde hegemonya kurduğu LAK ile aslında pozitif bağımlılık ilişkisi içerisinde olduğuna ve konjonktürel nedenlerden dolayı bu bölgeden kaynaklanan hassasiyetinin artacağına işaret etmektedir.

ABD doğal kaynaklar, ticari ilişkiler ve jeopolitik nedenlerden dolayı LAK ülkelerinin Rusya ve/veya Çin ekseninden uzaklaşarak kendi politikalarına uygun hareket etmelerini arzu etmektedir. Bu tutum Ukrayna krizi esnasında yeniden belirginleşmiştir. Ukrayna'ya yapılan askerî destekler bağlamında başta ABD olmak üzere Batı bloğunun harp silah ve araç stoklarının eridiği, Batı savunma sanayilerinin yeterli silah ve mühimmatı üretmediği haberlerinin 2022 yılının son çeyreğinde Batı medyasında yer almasının⁵² ardından ABD'nin bazı Latin Amerika ülkelerine, ellerinde bulunan Rus silah ve askerî malzemesinin Ukrayna'ya aktarılması karşılığında Amerikan silahları vermeyi teklif ettiği ortaya çıkmıştır.⁵³

Öte yandan enerji ve gıda krizi, ABD ile birlikte hareket eden Avrupa Birliği'nin de Latin Amerika'ya ilgisini artırmıştır. 27 Ekim 2022'de yapılan AB-CELAC dış işleri bakanları toplantısında "2022-2023 İki Bölge Yolu Haritası" belirlenmiş, yoğun gündemde enerji işbirliği, gıda ve diğer üretim zincirlerinin entegrasyonu ile dijital ittifak projesi öne çıkmıştır.⁵⁴ AB Konseyi Başkanı Charles Michel 25 Ocak 2023'te Buenos Aires'te yapılan VII. CELAC Zirvesi'ne katılmış ve yaptığı konuşmada gıda güvenliği, yenilenebilir enerji, ticaret, yatırımlar, lityum kaynakları, elektrikli araç üretiminde AB tarafından değer zincirinin desteklenmesi, Ukrayna'daki savaş ve Zelensky'nin barış formülüne destek verilmesine değinmiştir.⁵⁵ Bu süreçte ayrıca AB-CELAC zirvesinin 17-18 Temmuz 2023'te Brüksel'de yapılacağı da duyurulmuştur.⁵⁶

CELAC zirvesinden birkaç gün sonra Almanya Şansölyesi Scholz'un gerçekleştirdiği Arjantin, Brezilya ve Şili ziyaretlerinde ise Ukrayna'ya destek meselesi, MERCOSUR (Mercado Común del Sur- Güney Ortak Pazarı) ile AB arasında yaklaşık yirmi yıl önce görüşülmeye başlanan serbest ticaret anlaşması, Alman otomotiv sanayi için (Çin yerine) Arjantin ve Şili'den lityum temini öne çıkmıştır.⁵⁷ Ayrıca Scholz, Washington yönetiminin Ukrayna için LAK'dan silah-mühimmat temini projesi paralelinde girişimlerde bulunmuştur. Bu doğrultudaki müşterek ısrara Fransa'nın da katılmasına

rağmen LAK'ın önde gelen ülkelerinde Rus silahlarının ya da tank ve top mühimmatlarının Ukrayna'ya gönderilmemesi konusunda fikir birliği ortaya çıkmıştır.⁵⁸ ABD politikaları aleyhindeki bu gelişmeye başka bir hegemonya karşıtı girişim de eklenmiş ve Brezilya ile Arjantin ticari ilişkilerinde dolar yerine kullanılmak üzere ortak bir para birimi projesi üzerinde yeniden çalışmaya başladıklarını duyurmuşlardır.⁵⁹

Sonuç

Birbiri ardına gelen krizlerin bileşik etkileri bertaraf edilemeden yaşanan Ukrayna-Rusya krizi küresel sistemin dönüşümüne ciddi katkılar yaparken küresel jeoekonomik arayışları da belirginleştirmiştir. WEF'in bir raporunda 2023 yılına dair öngörülen ilk on küresel risk arasında hayat pahalılığı krizi, doğal afetler-hava koşullarıyla ilgili büyük çaplı olaylar ve jeoekonomik çatışma yer almıştır. Dahası, gelecek on yılın temel niteliğinin jeopolitik ve ekonomik eğilimlerden kaynaklanan çevresel ve toplumsal krizler olacağı öngörülmüştür.⁶⁰ Öte yandan "Parçalanmış Dünyada İşbirliği" temasıyla toplanan 2023 Davos zirvesinin

gündem konuları arasında küresel enerji ve gıda krizleri, resesyon riski, küreselleşmiş dünyada jeopolitik riskler yer almıştır.⁶¹

Birkaç istisna dışında Latin Amerika ve Karayipler ardışık krizlerden - dünyanın diğer bölgelerine benzer şekilde - olumsuz etkilenmiştir. Dış ticaret politikası esas olarak emtia üretimine dayanan bölge açısından özellikle Ukrayna-Rusya krizinin başlamasıyla yeni fırsatların yanı sıra aşılması güç zorluklar da ortaya çıkmıştır. Hayat pahalılığına bağlı olarak toplumsal hoşnutsuzluğun artmasından ekonomik büyümenin yavaşlamasına kadar mikro ve makro ekonomik şartlar genel olarak aleyhte gelişmiştir. Yine WEF raporuna göre, fiyatların gidişatı ve enflasyon açısından zor bir yıl geçirmesi beklenen Latin Amerika ve Karayipler'in küresel jeoekonomik mücadele alanlarından biri olacağı öngörüsü de yapılmıştır.⁶² LAK'da jeopolitik risk seviyesi yükselmiş durumdadır ve küresel aktörlerin müdahil olduğu güncel gelişmeler de jeopolitik ve jeoekonomik sürtüşmenin işaretlerini vermektedir. Dünyanın küresel ölçekte yeniden inşa sürecinde olduğu bu dönemde Latin Amerika ve Karayipler'in uluslararası sistemdeki konumu iç ve dış dinamiklerce yeniden belirlenmektedir.

Sonnotlar

- Dulcie Leimbach, *Ukraine Drops Its 'Peace Formula Summit' Plan to Be Held at the UN in February*, passblue.com, 15.01.2023; reuters.com, *Russia's Lavrov rejects Zelenskiy's 'peace formula'* -RIA, 29.12.2022
- Robert Delaney, Orange Wang, Khushboo Razdan, *US joins EU in rejecting Beijing's peace proposal, sanctions more Chinese firms*, scmp.com, 25.02.2023
- Missy Ryan, Annabelle Timsit, *U.S. wants Russian military 'weakened' from Ukraine invasion, Austin says*, washingtonpost.com, 25.04.2022; whitehouse.gov, *Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki and National Security Advisor Jake Sullivan*, 04.04.2022
- M.K. Bhadrakumar, *Why Time Isn't Ripe for Ukraine Talks*, ewsclick.in, 19.12.2022; Thierry Meyssan, *The war in Ukraine to maintain the European Union under tutelage*, voltairenet.org, 24.01.2023; euronews.com, *Ukraine war almost a year old and top of the agenda at Munich Security Conference*, 20.02.2023
- pbs.org, *NATO warns of extended war in Ukraine, vows to be ready*, 18.01.2023
- Alexander Motyl, *Putin is preparing for a long war*, atlanticcouncil.org, 3.01.2023
- Ivo H. Daalder, James Goldgeier, *The Long War in Ukraine*, foreignaffairs.com, 09.01.2023
- Olaf Scholz, *The Global Zeitenwende: How to Avoid a New Cold War in a Multipolar Era*, foreignaffairs.com, January/February 2023
- Oliver Noyan, *Scholz warns of 'deglobalisation' following Ukraine war*, euroactiv.com, 10.06.2022, Deglobalizasyon
- Bunlar arasında bkz. <https://www.ispionline.it/en/publication/deglobalization-new-normal-32758>; <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/global-economy-watch/predictions-2020.html>
- Hayri Kozanoğlu, *Küresel Kriz, Emperyalizm ve Direniş*, Monthly Review, Ocak 2017/1 (73-84) s.74
- Raghuram G. Rajan, *The Gospel of Deglobalization: What's the Cost of a Fractured World Economy?* foreignaffairs.com, January/February 2023
- Jeffrey Kleintop, *Deglobalization Is Political, Not Economic*, schwab.com, 11.04.2022; Financial Times yazarı Gideon Rachman küresel ölçekte milliyetçiliğin canlandırılmasına Donald Trump'ın öncülük ettiğini değerlendirdiği makalesinde ABD'nin yanı sıra Avrupa'ya hatta Hindistan özelinde Batı dış gelişmelere işaret etmektedir. Bkz. Gideon Rachman, *Donald Trump leads a global revival of nationalism*, ft.com, 25.06.2018; Küresel ölçekte yükselen milliyetçiliğin izleri Donald Trump'ın 'Make America Great Again' sloganıyla başkanlığa seçilmesi ve 'milliyetçi' olduğunu deklare etmesi, 2016-2020 döneminde gerçekleşen BREXIT süreci ve Fransa'da Marine Le Pen'in 'On est chez nous' (Evdeyiz) sloganlarında kendini göstermektedir. Bkz. University of Pennsylvania, *Explaining the New Age of Nationalism*, global.upenn.edu, April 2018; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 9 Kasım 2018'deki toplantısında Küresel Milliyetçiliğin yükselişi ve uluslararası sistemde çok taraflılık için

- oluşturduğu tehdit tartışılmıştır. Bkz. UN Security Council, securitycouncilreport.org, S/1995/95, 09.11.2018
- 14 Gayle Markovitz, Amy White, *Is there a future for globalization? Business leaders discuss at Davos 2022*, weforum.org, 23.05.2022
- 15 weforum.org, *Four Futures for Economic Globalization: Scenarios and Their Implications*, White Paper, May 2022, s.4,10.
- 16 Aiyar, Shekhar, Ilyina, Anna & others (2023), *Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism*, Staff Discussion Note SDN/2023/001, IMF, Washington, DC. s.4.
- 17 Bertucci, Guido & Adriana Alberti, *Globalization and the Role of the State: Challenges and Perspectives*, Reinventing Government for the Twenty-First Century, State Capacity in a Globalizing Society, Kumarian Press Inc, Rondinelli DA, Cheema G. Shabbir (editors), Westport, Connecticut, 17-31, 2003
- 18 Susan Segal, *Susan Segal: Deglobalization Means Fresh Challenges for Latin America*, americasquarterly.org,
- 19 Beth Stackpole, *Ripple effects from Russia-Ukraine war test global economies*, mitsloan.mit.edu, 28.06.2022
- 20 Enrique Feás, Federico Steinberg, *Efectos económicos y geopolíticos de la invasión de Ucrania*, media.realinstitutoelcano.org, 11.05.2022
- 21 Coface Economic Research team, *Economic consequences of the Russia-Ukraine conflict: Stagflation ahead*, coface.com, March 2022, s.1.
- 22 World Bank Group, *The Impact of the War in Ukraine on Global Trade and Investment*, Edited by Michele Ruta, Washington DC, 2022, s.6.
- 23 Dario Caldara, Sarah Conlisk, Matteo Iacoviello, ve Maddie Penn, *The Effect of the War in Ukraine on Global Activity and Inflation*, federalreserve.gov, 27.05.2022
- 24 <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/#market>, E.T. 17.01.2023
- 25 Anshu Siripurapu, *What Happened to Supply Chains in 2021?* cfr.org, 13.12.2021
- 26 democrats.senate.gov, *Summary: The Inflation Reduction Act of 2022*
- 27 Washington Uzlaşması-Washington Uzlaşısı (Washington Consensus), ABD'nin (ve gelişmiş Batı ülkelerinin) güdümünde hareket eden Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret örgütü gibi uluslararası karar mekanizmaları tarafından 1980'lerden itibaren empoze edilen ve ekonomik alanda devletin küçültülmesi, piyasaya müdahalesinin en aza indirilmesi, özel sermaye teşebbüslerinin öne çıkartılması, kamu varlıklarının özelleştirilmesi, küreselleşme, serbest ticaret ve benzeri politika uygulamalarının eşlik ettiği neoliberal ekonomik anlayışı ifade etmektedir.
- 28 James Petras, *The Politics of Empire* (New York, Clarity Press, 2014)'ten aktaran Hayri Kozanoğlu, *Küresel Kriz, Emperyalizm ve Direniş*, Monthly Review, Ocak 2017/1 (73-84) s.77
- 29 atlanticcouncil.org, *A conversation with General Laura J. Richardson on security across the Americas*, 19.01.2023
- 30 Sabela Bello, *Las claves de la reunión Venezuela-EE.UU., al descubierto siete meses después*, swissinfo.ch, 01.10.2022
- 31 Ariel González Levaggi, *Latin America and the Russo-Ukrainian war: Too much to lose, too little to gain*, trendsresearch.org, 16.10.2022
- 32 cepal.org, *Repercusiones en América Latina y el Caribe de la guerra en Ucrania: ¿cómo enfrentar esta nueva crisis?* 6.6.2022, s.1.
- 33 Juan Acacio, *América Latina en la vorágine de la crisis: extractivismo y alternativas*, cronicon.net, 27.12.2022
- 34 BALAS 2020 Conference Proceedings, *Effects of Deglobalization and Competitiveness on Trade Relations Latin America-China*, balas.org, 2020, s.1,12.
- 35 Ariel González Levaggi, *a.g.m.*
- 36 Tarah Lynn Ramthun, *América Latina: ¿gana o pierde con la guerra en Ucrania?* dialogopolitico.org, 29.07.2022
- 37 Cepal.org, *a.g.m.* s.9.
- 38 Cepal.org, *a.g.m.* s.9; Tarah Lynn Ramthun, *a.g.m.*
- 39 cronica.com.mx, *El conflicto bélico en Ucrania incrementa la pobreza en América Latina*, 01.11.2022; Cepal.org, *a.g.m.* s.12,15; Manuel Fernandes, *El conflicto entre Rusia y Ucrania y su impacto en los precios de la energía*, KPMG Business Insights América del Sur, Edición N°30, Septiembre, 2022
- 40 Mauricio Cárdenas, Alejandra Hernández, *The Economic Impact of the War in Ukraine on Latin America and the Caribbean*, UNDP LAC PDS N°. 29, undp.org, 2022, s.1,15
- 41 Mauricio Cárdenas, Alejandra Hernández, *a.g.m.*, 2022; Ariel González Levaggi, *a.g.m.*
- 42 Ximena Roncal Vattuone, *La guerra de Ucrania y la economía en América Latina*, confidencial.digital, 21.10.2022
- 43 Gisela Salomon, *CEPAL advierte sobre nueva década perdida en Latinoamérica*, latimes.com, 15.12.2022
- 44 omfif.org, *The impact of war on Latin America and the Caribbean*, Autumn 2022
- 45 Ariel González Levaggi, *a.g.m.*
- 46 Emma Ashford, *The Persistence of Great-Power Politics*, foreignaffairs.com, 20.02.2023
- 47 Bkz. Augusto César Dall'Agnol, Boris Perius Zabolotsky, Fabiano Mielniczuk, *The Return of the Bear? Russian Military Engagement in Latin America*, Military Review, Vol.99, No.2, March-April 2019, (128-139); Ariel González Levaggi, *a.g.m.*
- 48 Ariel González Levaggi, *a.g.m.*
- 49 Kimberly Marten, *Russian Military and Economic Interests and Influence in Latin America and the Caribbean: Threats, Limits, and U.S. Policy Recommendations*, docs.house.gov, 20.07.2022
- 50 José Antonio Sanahuja, Pablo Stefanoni, Francisco J. Verdes-Montenegro, *América Latina frente al 24-F ucraniano: entre la tradición diplomática y las tensiones políticas*, Fundación Carolina, *Documentos de Trabajo*, 62 /2022 (2ª época), fundacioncarolina.es, s.17,18.
- 51 Ariel González Levaggi, *a.g.m.*
- 52 Bkz. Jim Sciutto et.al., *US is running low on some weapons and ammunition to transfer to Ukraine*, edition.cnn.com, 17.11.2022
- 53 atlanticcouncil.org, *a.g.m.* 19.01.2023
- 54 ceas.europa.eu, *CELAC-UE Bi-Regional Roadmap 2022-2023*, October 2022
- 55 consilium.europa.eu, *Speech by President Charles Michel at the CELAC summit in Buenos Aires (Argentina)*, 25.01.2023
- 56 lmdiaro.com.ar, *La Cumbre entre la Celac y la Unión Europea será el próximo 17 y 18 de julio*, 25.01.2023
- 57 elobservador.com.uy, *Qué dejó la gira de 48 horas de Olaf Scholz por Argentina, Chile y Brasil*, 31.01.2023
- 58 ciudadccs.info, *América Latina rechaza enviar armamento a Ucrania*, 30.01.2023; diariodecuba.com, *Lula da Silva rechaza enviar munición a Alemania para los tanques que se entregarán a Ucrania*, 27.01.2023
- 59 Perfil.com, *Todos los detalles de "Sur", la moneda común entre Argentina y Brasil*, 23.01.2023
- 60 WEF, *The Global Risks Report 2023*, 18th Edition, weforum.org, January 2023, s.14.
- 61 Alessa Dever, *World Economic Forum: 'Cooperation in a fragmented world' the focus of Davos 2023*, visionofhumanity.org
- 62 WEF, *a.g.r.* s.17,19.

FRANSA'NIN GÜNEY KAFKASYA SİYASETİNDE ERMENİSTAN'IN YERİ

2020 Karabağ savaşı sırasında ve sonrasında da Fransa'nın Güney Kafkasya'da aktif bir politika izlemeye çalıştığı görülmektedir. Ancak Fransa'nın politikalarının Ermenistan'ın yanında açıkça yer aldığı kadar vardırdığı da dikkat çekicidir.

Tutku Dilaver

Analist, Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)

Fransız dış politikasında son yıllarda meydana gelen inişler ve çıkışlar, dış politika üzerine çalışan akademisyenlerin ve araştırmacıların ilgisini çeken bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Fransa, Güney Kafkasya bölgesine olan ilgisini Gürcistan ve Ermenistan gibi ülkeler üzerinden göstermektedir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Minsk grubu eş başkanı olarak bölgedeki sorunlardan biri olan Karabağ meselesinde doğrudan bir aktör olarak yer alan Fransa, 2008 Güney Osetya savaşına da AB Dönem Başkanlığı vesilesiyle müdahil olmuştur. 2020 Karabağ savaşı sırasında ve sonrasında da Fransa'nın Güney Kafkasya'da aktif bir politika izlemeye çalıştığı görülmektedir. Ancak Fransa'nın politikalarının Ermenistan'ın yanında açıkça yer aldığı kadar vardırdığı da dikkat çekicidir. Her ne kadar Fransa'nın Güney Kafkasya bölgesindeki aktif siyasetine neden olarak farklı gerekçeler gösterilebilmekte ise de bu gerekçelerin doğru şekilde anlaşılabilmesi için, Fransız dış politikasının bütününe yayılan ilkelerine ve dış politika dinamiklerine bakmak doğru olacaktır.

Fransa Dış Politikasının Temelleri ve Güney Kafkasya'nın Bu Politikadaki Yeri

Fransa dış politikasının üzerine oturduğu geleneksel çizgi, 1600'lü yılların ortalarından 1700'lerin başına kadar hüküm süren ve Güneş Kralı olarak da bilinen 14. Louis'nin Fransa'nın üstünlüğü ve güç dengesi anlayışına kadar dayandırılabilir.¹ 14. Louis, Fransa önderliğinde büyük Avrupa İmparatorluğunu kurma

hedefi uğruna hem İngiltere ile hem de Almanya ile ciddi çatışmalar yaşamıştır.² Benzer bir hedefi 14. Louis'den yaklaşık 200 yıl sonra Fransa'nın liderliğini yapan 5. Cumhuriyetin önderi Charles de Gaulle'nün de benimsediği görülmektedir.³ De Gaulle, 14. Louis'nin vizyonundan etkilenerek güçlü Fransa hedefine, *Grandeur* (ihtişam) olarak adlandırılan stratejiyi uygulayarak ulaşmaya çalışmıştır. Bu strateji de Gaulle'den sonra gelen politikacıları ve Fransız politik yaşamını da etkilediğinden Fransız dış politikasının en temel ilkelerinden biri haline dönüşmüştür.

Grandeur, temelde realist uluslararası ilişkiler anlayışına dayanan bir politikadır. Birinci Dünya Savaşı sırasında bir asker olan ve İkinci Dünya Savaşı'nda da Fransa'nın Almanya işgalinden kurtarılması için 'Özgür Fransa' hareketini kuran de Gaulle, Beşinci Cumhuriyet'in ilk başkanı olarak politikalarını Fransa'nın tekrar büyük askeri bir güç olarak yükselmesi, askeri ve nükleer bağımsızlık gibi temeller üzerine kurmuştur. Ancak bu şekilde Fransa doğuda ve batıda prestijini ve etkinliğini artırabilme hedefine ulaşabilecektir.⁴

Grandeur un temelinde de Gaulle'nin kişiliği ve kişisel tecrübelerinin büyük etkisi bulunmaktadır. De Gaulle, işgal dönemi sırasında ABD ve İngiltere'nin Fransa'nın işgaline göz yumdukları düşüncesindedir.⁵ Anglosakson işbirliğine karşı güçlü Avrupalı müttefikler bulmanın, bir Avrupa ittifakı kurmanın Fransa'yı da güçlü yapacağı kanaatinde olmuştur.⁶ Fransa tarihi boyunca da önderlik mücadelesi verdiğinden, Anglosakson dünya ile ciddi çekişmeler ve savaşlar yaşamıştır. Bu çekişmeler

Dolayısıyla Fransız siyasetçilerin söylemlerinde de Gaulle'nin Fransız üstüncü yaklaşımının yerini Batı medeniyetinin üstünlüğü kavramının almaya başladığı görülmektedir. Fransa'nın bu anlayışı benimsemesi de Gaulle sonrası değişen dünyanın bir ürünü olarak görülebilir.

sonucunda söz konusu ülkelerle ilişkilerinin temelinde yatan en önemli unsurun güvensizlik olduğu iddia edilebilir. Nitekim, Fransa'nın de Gaulle sonrası politikacılarının izlediği politikalara bakıldığında söz konusu güvensizlik duygusunun devam etmekte olduğu da anlaşılmaktadır.

Ancak de Gaulle sonrası Gaullist anlayış özellikle Nicolas Sarkozy dönemiyle birlikte değişmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak örneğin de Gaulle döneminde benimsenen ve Fransa'nın NATO'ya dönüşüne kadar sürdürülen ABD'ye güvenmeme ya da rekabet etme anlayışının Fransa'nın çıkarlarına ters düştüğü ileri sürülmeye başlanmıştır.⁷ Bu savın arkasında yatan en önemli neden silahlanma yarışında ABD ile rekabet edilmesinin çok masraflı hale gelmesi ve Almanya gibi Avrupalı müttefiklerin ABD yanlısı politikalar izlemeleridir. Fransa'da gitgide yaygınlaşan bu görüş neticesinde Fransa'nın hedeflerini gerçekleştirebilmek için çok taraflılık üzerinden hareket edilmesi üzerine bir anlayış gelişmeye başlamıştır. ABD'nin güdümü altına girmeden BM, AGİT, NATO gibi kuruluşlar çerçevesinde, müttefikleriyle eşit bir Fransa olarak işbirliği yapmanın daha az maliyetli bir politika olduğu ileriye sürülmüştür.⁸

Dolayısıyla Fransız siyasetçilerin söylemlerinde de Gaulle'nin Fransız üstüncü yaklaşımının yerini Batı medeniyetinin üstünlüğü kavramının almaya başladığı görülmektedir. Fransa'nın bu anlayışı benimsemesi de Gaulle sonrası değişen dünyanın bir ürünü olarak görülebilir. Keza uluslararası ilişkilerde realizm yerini zamanla İngiliz Okulu adı verilen görüşe bırakmaya başlamıştır. İdealizm ile yakın ilişkili olan bu okulun anlayışına göre uluslararası kurumlar ve uluslararası hukuk kalıcı barışın sağlanması için mihenk taşları görevi görmektedir.⁹ Döneminin hâkim görüşü ile uyumlu olarak Sarkozy ve daha sonrasında gelen Fransız liderlerin de uluslararası ilişkilerde değişen bu anlayış çerçevesinde uluslararası kurumları, değerleri ve hukuku daha ön plana çıkartmaya başladıkları dikkat çekmektedir. Bugün Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un da uluslararası hukukun üstünlüğü söylemini kullandığı hatta bu söyleme ulusal strateji belgelerinde yer verdiği görülmektedir.

Ancak bu durum *Grandeur* hedeflerinin tamamen terk edildiği anlamına da gelmemektedir. Cumhurbaşkanı Macron da Fransa'yı tekrar ihtişamlı yapmak amacına uygun olacak şekilde Fransa'yı küresel bir güç haline getirme hedefinde olduğunu dile getirmektedir.¹⁰ Ancak de Gaulle döneminde olduğu gibi doğrudan nükleer bir güç olmak ya da en güçlü orduya sahip olmak üzerinden değil farklı araçlarla bu amaca ulaşılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda AB ve Frankofoni Teşkilatı gibi uluslararası kuruluşların Fransa için özel bir yer tuttuğu ileri sürülebilir. Fransa AB aracılığıyla, ABD ile karşı karşıya gelmeden ABD'yi dengeleyebilecek ve ABD'nin aktif olarak faaliyet gösterdiği yerlerde tepki çekmeden varlık gösterebilecektir.¹¹

Fransa'nın AB politikalarına ek olarak Frankofoni Teşkilatını da canlı tutmaya ve aktif olarak kullanmaya çalıştığı görülmektedir. Fransızca konuşan ya da Fransız kültürüne belli bir bağlı olan ülkelerden oluşan, tam adıyla

Uluslararası Frankofoni Teşkilatı, Fransa'nın sömürgecilik sonrası dönemde eski sömürge ülkeleriyle bağını koparmamak ve yeni bağlantılar kurmak için kullandığı önemli araçlardan biridir.¹² Fransa, Frankofoni Teşkilatı aracılığıyla yumuşak gücünü ve ticaretini artırmayı hedeflemektedir.

Fransız dış politikasının dayandığı bu temeller Fransa'nın bugün Kafkasya'da göstermeye çalıştığı varlığı ve uyguladığı politikaları anlamak açısından önemlidir. Güney Kafkasya bölgesi Fransa için Afrika kıtasındaki eski sömürge ülkeleri kadar hayati öneme sahip olmasa da stratejik konumu nedeniyle Fransa imparatorluk döneminden bu yana bölgeyle yakından ilgilenmiş, buradaki ülkelerle yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. Bu bölgenin en eski petrol bölgelerinden biri olması ve Asya ile Avrupa arasındaki önemli geçiş güzergahlarından biri olması Fransa'nın bölgedeki etkinliğini artırmak istemesindeki önemli nedenler arasındadır.

Ancak bölgede Rusya, İran, Türkiye gibi farklı aktörlerin bulunması ve özellikle 20.yy'ın başlarından itibaren İngiltere ve ABD'nin bölgeye gösterdikleri ilgi de Fransa'nın Güney Kafkasya bölgesine gösterdiği ilginin artmasına neden olmuştur. 1991 yılında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, Güney Kafkasya Rusya Federasyonu'nun etki alanı içinde bir bölge olarak görüldüyse de 1995 Çeçenistan Savaşı sonrası ABD'nin bölgeye ilgi göstermeye başlaması, Fransa'nın da ilgisinin buraya yönelmesine neden olmuştur. Karabağ'da Azerbaycan ile Ermenistan arasında ortaya çıkan sorunun çözümü için kurulan AGİT Minsk grubunda Fransa da aktif olarak bulunmuş ve nihayetinde Minsk grubuna 1997 yılında eşbaşkanlık sistemi getirildiğinde Fransa'da ABD ve Rusya'nın yanında Avrupa'nın temsilcisi konumunda bir üçüncü aktör olarak yer almayı başarmıştır.¹³

Öte yandan ABD Başkanı Bill Clinton yönetiminin Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattının yapılmasına ön ayak olmasıyla¹⁴, AB ve Fransa için Güney Kafkasya bölgesi bir çekim merkezi haline gelmiştir. Fransız dış politikasının rekabetçi temeller üzerine kurulmasının yanı sıra bölgenin kaynakları konusunda ortaya çıkan fırsatların da değerlendirildiği görülmektedir. Nitekim Fransız Total şirketi BTC boru hattına yüzde 5 ortak olmuştur.¹⁵ Ancak ABD'nin 2001 sonrasında izlemeye başladığı politikalar ve El Kaide ile mücadele söylemi üzerinden bölgeye askeri danışman ve ekipmanlar göndermeye başlaması Fransa'yı daha dikkatli olmaya itmiştir.¹⁶

Fransa, 2008 yılı öncesinde AB içerisinde Güney Kafkasya ülkelerinin de dahil olduğu bir "Doğu Ortaklığı'nı" desteklemese de, ki bu dönemde kendisi açısından daha stratejik gördüğü Doğu Akdeniz'de işbirliği kapasitesini artırmayı hedefleyen "Akdeniz için Birlik" sinerjisini desteklemiştir. Bilahare, Doğu Ortaklığını aktif olarak benimseyen ülkelerden biri olmuştur.¹⁷ Fransa'nın bu politika değişikliğinde AB'nin beşinci genişleme dalgasıyla birlikte Kafkasya ve Orta Asya'dan yönelebilecek tehditlere karşı daha kırılğan bir hale gelmesi ve Rusya ile Gürcistan arasında Güney Osetya savaşının yaşanması etkili rol oynamıştır. AB dönem başkanı olan Fransa'nın Cumhurbaşkanı Sarkozy Gürcistan'a giderek o zamana kadar herhangi bir sorun karşısında aktif bir tutum izlemekten imtina eden AB'nin arabuluculuk kapasitesi ile dış politikada aktif tutum sergileyebilecek bir aktör olduğunu göstermek istemiştir.¹⁸ Böylelikle Fransa, AB aracılığıyla bölgeye müdahil olma pratiğini de test edebilecek bir alan bulmuştur.

2014 yılında Kırım'ın ilhak edilmesi sonrasında Fransa'nın ABD ve NATO ile rekabetçi yapısı bir kez daha tezahür etmiş, Fransa, Rusya karşısında Ukrayna'ya birtakım vaatlerde bulunmuştur.¹⁹ Buna paralel olarak Doğu Ortaklığının önemi de Fransa ve dolayısıyla AB için daha da artmıştır. Nitekim Batı bloku ile Rusya arasındaki

gerilimin sürekli olarak artması Güney Kafkasya bölgesinin önemini de genel olarak artırmış, farklı aktörlerin ilgisi bölgeye yönelmeye başlamıştır. 2022 Şubat'ı itibarıyla Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı operasyonlar sonrasında Güney Kafkasya'nın bir güç çekişmesi alanı haline geldiği ve bölgedeki dengelerin değişmekte olduğu göze çarpmaktadır. Ancak burada en dikkat çekici değişim Ermenistan ile Batı arasındaki ilişkilerdir.

Fransa'nın Ermenistan'a gösterdiği ilginin temelinde başka ülkelerin bulunduğu görülmektedir. Bunlardan biri bölgesel aktörlerden olan Türkiye, diğerleri ise daha önce bahsedildiği gibi Rusya ve ABD'dir. Türkiye'nin bölgede yükselen bir bölgesel güç olarak ortaya çıkması Fransa'nın doğu Akdeniz'deki çıkarlarını tehdit altında hissetmesine neden olmuştur.

Peki Fransa'nın Güney Kafkasya'daki En Yakın Müttefiki Nasıl Ermenistan Oldu?

Rusya'nın Kolektif Güvenlik Örgütü çerçevesinde müttefiki olan ve Avrasya Ekonomik Birliği'nde ortağı olarak yer alan Ermenistan'da 2017 yılında meydana gelen "kadife devrim" Ermenistan açısından değişimin başlangıç noktası olarak gösterilebilir. Nitekim Rusya ile ilişkilere sıcak bakmayan Nikol Paşinyan hükümetinin Rusya ile arası iktidara geldiği ilk günden bu yana pek iyi olamamıştır. 2020 yılında Azerbaycan karşısında alınan yenilgide Rusya'dan beklenen yardımın görülememesi Ermenistan'ı tarihinde olmadığı kadar Rusya'dan uzak bir noktaya sürüklemiş görünmektedir. Bu konjonktürde Ermenistan Batı kampına daha da yakınlaşmaktadır. ABD'nin yanı sıra Ermenistan'ın Batı blokunda muhatap aldığı bir diğer aktörün Fransa olduğu göze çarpmaktadır. Ancak BTC boru hattında hisse sahibi ve Avrupa'nın enerji güvenliği açısından Azerbaycan ve Gürcistan ile daha yakın ilişkide bulunması normal olan Fransa'nın Ermenistan ile çok daha yakın ilişkiler geliştirdiği görülmektedir. Söz konusu yakın ilişkilerin ardında ilk akla gelen nedenlerden biri Fransada bulunan Ermeni diasporası olmakla birlikte, Fransız dış politikasının

üzerine bina edildiği rekabetçilik ve *Grandeur* politikalarının da yer aldığı iddia edilebilir.

Fransa'nın Ermenistan'a gösterdiği ilginin temelinde başka ülkelerin bulunduğu görülmektedir. Bunlardan biri bölgesel aktörlerden olan Türkiye, diğerleri ise daha önce bahsedildiği gibi Rusya ve ABD'dir. Türkiye'nin bölgede yükselen bir bölgesel güç olarak ortaya çıkması Fransa'nın doğu Akdeniz'deki çıkarlarını tehdit altında hissetmesine neden olmuştur. "Akdeniz için Birlik" örgütünün kuruluşu esnasında söz konusu çekişme açık şekilde görülmüş²⁰, Fransa ile Türkiye ilişkileri her geçen gün daha da gerginleşmiştir. İki ülke arasında başlayan rekabet Fransa'nın Türkiye'nin ortak projeleri bulunduğu Kafkasya ülkelerine verdiği önemi daha da artırmıştır. Örneğin, 2011 yılında Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy büyük Güney Kafkasya turu düzenlemiş ve bu kapsamda üç Güney Kafkasya ülkesine de ziyarette bulunmuştur.²¹ Sarkozy'nin bu ziyaret sırasında yaptığı açıklamalar bölgesel denklemde Fransa'nın da yer alma arzusuna dair bir gösterge olmuştur. Gürcistan ziyareti esnasında Sarkozy yaptığı açıklamalarda Sovyetler Birliği'nin artık var olmadığını vurgulamıştır. Gürcistan'ın ardından kısa süreliğine Bakü'ye geçerek burada da 1915 olayları konusunda Türkiye karıştı yorumlarda bulunmuştur. Ermenistan'da ise Karabağ konusunda Ermenistan'ın hassasiyetini Fransa'dan iyi kimsenin anlayamayacağını ifade etmiştir.²² Bu ziyaret Fransa'nın Türkiye ve Rusya ile rekabetine, Azerbaycan'la Türkiye ilişkilerini bozma çabasına ve Fransa'nın Ermenistan'ı müttefik olarak gördüğüne yorulmuştur.²³

İlerleyen süreçte de Fransa Cumhurbaşkanı'nın Türkiye algılamaları değişmemiş, bu duruma bir de Rusya ile başlayan gerginlik eklenmiştir. 2017 yılında Cumhurbaşkanı seçilen Macron, seleflerinin aksine Rusya ile diyalogun geliştirilmesine öncelik vereceğini söylese de Orta Doğu ve Afrika'da giderek çıkmaza giren restleşmeler ve 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'yla girdiği savaş, Fransa ile Rusya'yı karşı karşıya getirmiştir.²⁴ Süreç Rusya gazına bağımlı Avrupa için enerji güvenliği açısından son derece sıkıntılı bir hal almıştır. İşte bu durumda Azerbaycan'ın doğalgazı önem kazanmaktadır. Ancak Fransa Rusya gazına komşularından daha az bağımlıdır. Diğer Avrupa ülkelerinde ise ciddi gaz sıkıntısı yaşanması durumu ortaya çıkmıştır. AB bu durumda Azerbaycan ile doğalgaz anlaşması imzalamaya yoluna giderek enerji çeşitliliği sağlamaya çalışmıştır. Ancak Macron bu anlaşmaya karşı "Avrupa değerlerinin, gaz ya da petrole satın alınamayacağını" beyan etmiştir.²⁵ Macron'un bu tutumunun arkasında birkaç neden olduğu varsayılabilir. Bunlardan ilki Ekim 2022'de Prag'da düzenlenen Avrupa Siyasi Toplantısı zirvesinde de dile getirildiği gibi Avrupa'ya Azerbaycan gazının Türkiye'nin Azerbaycan'la ortaklaşa yürüttüğü TANAP hattı üzerinden gidecek olmasıdır. Fransa için böyle bir durum Avrupa'nın Türkiye'ye bağımlı bir hale gelmesi anlamına gelmektedir.

Fransa, Doğu Akdeniz'de ve Afrika'da kendi karşısında ciddi bir oyuncu olarak varlığını gösteren Türkiye'nin bu yükselişinden memnun değildir.²⁶ 2020 yılında Karabağ'da Azerbaycan'ın Ermeni ayrılıkçılara karşı düzenlediği operasyonlarla Karabağ'ı kurtarması yeni bir dönüm noktası yaratmıştır. 30 yıldır sorunu çözemeyen veya çözmek için herhangi bir hevesi olmayan AGİT eş başkanları da böylece Kafkasya'daki bu sürecin dışında kalmışlardır. Bu durum başta ABD olmak üzere Fransa için kabul edilemez olarak görülmüştür. AGİT Minsk'in tek arabulucu misyonu olduğu söylemi tekrarlanırsa da Rusya bölgeye uzun zamandır teklif ettiği üzere barış gücü olarak yerleşmiş, Türkiye de ortak gözlem misyonu adı altında asker göndermiştir. Bu gelişmeler Kafkasya'da kontrolü elinde tutmak isteyen ABD ve Fransa için rahatsız edici gelişmeler olmuştur.²⁷ Özellikle Ermenistan'da uzun süreden sonra Rusya yanlısı olmayan bir hükümetin renkli devrim yaparak iktidara gelmiş olması Fransa ve ABD'nin bölgede etkinliğini artırması için önemli bir fırsat yaratmışken, bu yeni durum, Rusya'nın bundan rahatsız olarak Kafkasya'da kontrolü ABD veya Fransa'ya bırakmayacağını göstermesi olarak yorumlanmıştır.²⁸ Frankofoni zirvesi aracılığıyla yeni yatırım fırsatlarının geliştirilmeye çalışıldığı, Doğu Ortaklıklarıyla Avrupa standartlarında ticaretin yapılmasının istendiği bir dönemde söz konusu gelişmelerin yaşanmış olmasının Fransa'nın uzun vadeli planları açısından rahatsızlık verici olarak değerlendirildiği söylenebilir. Nitekim Macron, Avrupa siyasi topluluğu toplantısında Azerbaycan-Ermenistan-AB görüşmesine katıldığı gibi Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan arasındaki gayri resmî toplantıya da uğrayarak gelişmelerin dışında kalmayacağını göstermeye çalışmıştır²⁹.

Macron'un açıklamasının ardından yatan ikinci ve daha önemli neden bahsedildiği gibi Rusya'dır. Ancak Ukrayna savaşı sonrasında Fransa'nın Rusya ile arasındaki tehdit ilişkisinin değiştiği görülmektedir. Rusya'nın Ukrayna'da başlattığı savaş Macron'un 2022 strateji belgesinde de geniş yer tutmaktadır. Fransa'nın savaşa hazır olması gerektiği belirtilen belgeden, Fransa Rusya'yı tehdit olarak gördüğü anlaşılmaktadır. 2014'te Rusya Kırım'ı ilhak ettiğinde Fransa, Rusya ile diyalogu kesmeyi tercih etmemişken, 2022 yılında Ukrayna savaşıyla birlikte Fransa Rusya'yı Avrupa uyumuna tehdit olarak görmeye başlamıştır. Macron'un 2022 strateji belgesi Fransa'nın tekrar Gaullist çizgiye kaydığını göstermektedir³⁰.

2020 yılında Karabağ savaşı sonrası Rusya bölgeye yerleştiğinde Fransa için Rusya'ya karşı dikkatli olunması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Böyle bir Rusya karşısında Kafkasya'da güç boşluğu bırakmak Fransa'nın büyük güç olma iddiasına zarar verecektir. Bu nedenle Frankofoni zirvesi aracılığıyla yakınlaştığı Ermenistan'a daha da yakınlaşmaya başlamıştır. İki ülke arasında savunma alanında işbirliği gibi bir takım görüşmeler yapıldığı görülmüştür³¹. Hatta Fransa Silahlı Kuvvetler Bakanlığı

Fransa, Rusya ve ABD gibi aktörlerin karşısında kendisine bağımsız bir dış politika sahası yaratma gayreti içerisindedir. Bu nedenle belki de tarihinde ilk kez olarak Kafkasya'da ortaya çıkan bölgeyi Rusya'sız dizayn etme fırsatını değerlendirmek istemektedir.

yetkilileri ile Ermenistan yetkilileri arasında karşılıklı askeri işbirliğini daha fazla nasıl derinleştirebilecekleri üzerine görüşmeler yapılmış, Fransa Ermenistan'a kalıcı bir askeri ateşe ataması yapmıştır.³²

Tüm bu gelişmelere ek olarak Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un, Laçın koridorunda Azerbaycanlı aktivistlerin yaptığı gösteriler neticesinde ortaya çıkan gerilime dahil olması ve Azerbaycan'ı sorumlu tutması, Azerbaycan lideri İlham Aliyev'in tepkisini çekmiştir.³³ Azerbaycan'ın Fransa'nın içinde bulunduğu bir formata katılmayacağı açıklanmıştır. Bu durumun AB'nin müzakere sürecine de olumsuz yansımaları bulunmaktadır.

Sonuç

Fransa'nın ihtişamlı bir Fransa yaratma hedefi ve Fransız dış politikasının rekabetçi yapısı Fransa'yı diğer büyük güçlerin bulunduğu bölgelerde aktif bir tutum izlemeye yöneltmektedir. Her ne kadar Gualleci bu çizgi Sarkozy dönemi sonrasında popülaritesini yitirmiş gibi görülsede, bu çizgi Fransız dış politikasının genel dinamiklerini belirlemektedir. Nitekim Macron'un tekrar bu çizgiye doğru kayan söylemleri olduğu da görülmektedir. Fransa, Rusya ve ABD gibi aktörlerin karşısında kendisine bağımsız bir dış politika sahası yaratma gayreti içerisindedir. Bu nedenle belki de tarihinde ilk kez olarak Kafkasya'yı Rusya'sız olarak dizayn etme fırsatını değerlendirmek istemektedir. Ayrıca, Avrupa'ya bu kadar yakın olan bir bölgeyi de tamamen ABD kontrolüne bırakmak istememektedir. Bu nedenle, söz konusu faaliyetlerini Frankofoni teşkilatı ve AB çerçevesine alarak hem daha az dikkat çekmeye çalışmakta, hem de aktif dış politikanın kendisine yüklediği maliyetlerden kaçınmaya çalışmaktadır.

Bu noktada çelişkili olan kısım ise Fransa'nın Ermenistan ile kurduğu yakın ilişkilerden ileri gelmektedir. Fransa'nın hedeflediği Avrupa güvenliği için Azerbaycan'ın kaynakları ve Türkiye ile kurduğu ortak

projeler stratejik olarak hâlihazırda daha önemli bir yere sahip görünmektedir. Ancak Azerbaycan karşılığına varan ve dengeyi kaybeden söylemler içine girmesi Fransa'nın çıkarlarına ters düşmekte ve bölgenin enerji açısından en zengin ülkesi olan Azerbaycan'ın tepkisini

çekmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak, Fransa'nın Kafkasya için beslediği büyük hayaller ile Ermenistan'la kurduğu yakın ilişkilerin birlikte var olması mümkün görülmemekte, er veya geç, çetin bir tercihte bulunmak zorunda kalacağı anlaşılmaktadır.

Sonnotlar

- 1 Thierry Balzacq, Peter Dombrowski, Simon Reich, *Comperative Grand Strategy* (Londra: Oxford University Press, 2019): 101.
- 2 Oral Sander(b), *Siyasi Tarih: 1918-1994* (Ankara: İmge Kitabevi, 2009): 16.
- 3 Balzacq, *Comperative Grand Strategy*, 101.
- 4 Balzacq, *Comperative Grand Strategy*, 101.
- 5 Özlem Demirkıran, "Fransa'nın Güvenlik Politikası: De Gaulle Dönemi (1958-1969)," *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (5), 2007, 85.
- 6 Demirkıran, 85.
- 7 Balzacq, *Comperative Grand Strategy*, 101.
- 8 Balzacq, *Comperative Grand Strategy*, 114.
- 9 Güner Özkan ve Elif Şimşek Özkan, "İngiliz Okulu'nun Uluslararası İlişkilerdeki Kuramsal Konumu: Marksist Bir Eleştirel Okuma" *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 57, (2020): 180.
- 10 Philippe Gélie, "Emmanuel Macron sur Fox News : I'll make France great again!" *Le Figaro*, 22 Nisan 2018, <https://www.lefigaro.fr/international/2018/04/22/01003-20180422ARTFIG00230-emmanuel-macron-sur-fox-news-i-ll-make-france-great-again.php>.
- 11 Eglantine Staunton, "'France is back': Macron's European policy to rescue 'European civilisation' and the liberal international order," *Third World Quarterly*, 43(1), 2022, 19.
- 12 Melisa Doğan, "50. Yılına Kutlayan Uluslararası Frankofoni Örgütü'nün Yapısı" *Afrika Araştırmacıları Derneği*, 23 Ocak 2020, <https://afam.org.tr/50-yilini-kutlayan-uluslararasi-frankofoni-orgutunun-yapisi/>.
- 13 Ali Hikmet ALP, "Co-Chairmanship System Of The Minsk Group," *Review of Armenian Studies*, 197-201.
- 14 Halil Yurdakul Yiğitgüden, *Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattının Yaşanan Tarihi* (Ankara: Terazi, 2023): 23.
- 15 Ülviyye Aydın, Röşan Şahbazov, "Değişen Bölgesel Dinamikler Işığında Azerbaycan – Avrupa Birliği Ticari İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme," *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, 10(20), 564.
- 16 Nazim Caferov ve Araz Aslanlı, "ABD ve Güney Kafkasya: Ağustos 2008 Öncesinde ve Sonrasında," *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8 (4) 2016, 5.
- 17 Turgut Kerem Tuncel, "Avrupa Birliği'nin 'Doğu,' 'Doğu'nun Avrupa Birliği Serüveni: 'Doğu Ortaklığı'nın On Bir Yılı," *AVİM*, 1 Temmuz 2020, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/AVRUPA-BIRLIGI-NIN-DOGU-DOGU-NUN-AVRUPA-BIRLIGI-SERUVENI-DOGU-ORTAKLIGI-NIN-ON-BIR-YILI>.
- 18 "France gives upbeat of EU-Caucasus mission," *Kuwait News Agency*, 9 Eylül 2008, <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=1936802&lang=eng#>.
- 19 Soso Chachanidze, "French interests in Central and Eastern Europe," 21 Ocak 2022, <https://neweasterneurope.eu/2022/01/21/french-interests-in-central-and-eastern-europe-conclusions-from-the-macron-orban-meeting/>.
- 20 Tuncel, "Avrupa Birliği'nin 'Doğu,' 'Doğu'nun Avrupa Birliği Serüveni: 'Doğu Ortaklığı'nın On Bir Yılı."
- 21 Elxan Şahinoğlu, "Sarkozi Cənubi Qafqaza hansı təkliflə gəlir?," *Makroblog*, 3 Ekim 2011, <https://www.makroblog.az/a/24347362.html>.
- 22 "Peacemaker Nicolas Sarkozy admonishes Russia and Turkey," *Times of Malta*, 8 Ekim 2011, <https://timesofmalta.com/articles/view/Peacemaker-Nicolas-Sarkozy-admonishes-Russia-and-Turkey.388233>.
- 23 "Peacemaker Nicolas Sarkozy admonishes Russia and Turkey," *Times of Malta*.
- 24 Balzacq, *Comperative Grand Strategy*, 114.
- 25 "Macron refused from Azerbaijani oil and gas, supporting Armenia," *Abc.az*, 13 Ekim 2022, <https://abc.az/en/news/105385>.
- 26 Macron 2017 yılında verdiği bir mülakatta her 10 günde bir Türkiye ile görüşmek zorunda kalmasından şikayet etmiştir. Bu beyanat bile Fransa'nın Türkiye 'yi eşiti olarak görmekten huzursuz olduğunu göstermektedir. (bkz. "10 günde bir Erdoğan ile konuşmak zorunda olan benim" *Mediascope*, <https://medyascope.tv/2022/09/02/besibiryerde-129-firtinali-iliski-erdogan-ile-macron-arasindaki-bes-polemik/>).
- 27 "Fearing Turkish role, France wants international supervision in Nagorno-Karabakh," *Reuters*, 20 Kasım 2020, <https://www.reuters.com/article/uk-armenia-azerbaijan-france-idINKBN27Z3AY>.
- 28 Yelda Ongun, Mehmet Fatih Ceylan, "Rusya-Ukrayna Savaşı kışkacında Güney Kafkasya," *Fikir Turu*, 11 Nisan 2022, <https://fikirturu.com/jeo-strateji/rusya-ukrayna-savasi-kiskacinda-guney-kafkasya/>.
- 29 "Kafkasya zirvesi: Avrupa'da anahtar ülkeyiz," *Yeni Şafak*, 7 Ekim 2022, <https://www.yenisafak.com/dunya/kafkasya-zirvesi-avrupada-anahtar-ulkeyiz-3862796>.
- 30 Jeanette Süb "France's New Security Strategy," *Frederich-Naumann foundation*, 29 Kasım 2022, <https://www.freiheit.org/european-union/frances-new-security-strategy>.
- 31 "Armenia, France discuss cooperation in defense field," *ArmenPress*, 14 Haziran 2022, <https://www.armenpress.am/eng/news/1085892.html>.
- 32 "French Military Officials Visit Armenia," *Azatutyun*, 28 Ekim 2022, <https://www.azatutyun.am/a/32105766.html>.
- 33 "Azerbaijan cancels Armenia talks, says Macron cannot take part," *Reuters*, 25 Kasım 2022, <https://www.reuters.com/world/planned-brussels-meeting-between-armenia-azerbaijan-leaders-scrapped-internal-2022-11-25/>.

CHINA AND NORTH KOREA: THE UNEASY PARTNERSHIP

A new phase of strained relationship surfaced when Pyongyang tested a nuclear device in October 2006 forcing Beijing to back the U.N. Security Council Resolution 1718 that imposed sanctions on North Korea. Undeterred by its apparent concurrence with the international punitive measures aimed at North Korea, China for the large part remained opposed to imposition of harsh international sanctions on Pyongyang.

Hossein Ebrahim Khani

Research Fellow, Institute for Political and International Studies (IPIS), Tehran, Iran

China and North Korea share a long period of relatively close and friendly relations centered around a common ideology in their contemporary history. Korean communists offered safe heaven and support for their Chinese comrades in their power struggle leading to the establishment of the People's Republic of China in 1949. Not long later, China reciprocated with large-scale military intervention in the Korean War of 1950–1953 and saved the Korea under Kim Il-Sung regime from total collapse in the face of American-led United Nations forces pushing back the North Korean assault in pursuit of unification of the Korean Peninsula. It marked the beginning of the new era of strategic Beijing-Pyongyang ties later referred to as “close as lips and teeth.”

In 1961 China and North Korea concluded the Sino-North Korean “Treaty on Friendship, Cooperation, and Mutual Assistance,” which obliged China to intervene against any “unprovoked aggression” directed at North Korea. The 20-year validity of the Sino-North Korean pact was renewed twice in 1981, 2001 but the formal and conventional arrangements for the third renewal in 2021 is long overdue, giving rise to speculations regarding China's cautious approach in its ties with Pyongyang in view of the fast-changing international politics. Worth mentioning is that a few days ahead of entering into alliance with China in 1961, Kim Il-Sung had signed a similar ideology-inspired treaty with his Soviet counterpart Nikita Khrushchev as he was wisely inclined to exploit the Sino-Soviet split to his benefit.

A year later another initiative that cemented further the bilateral relations, Beijing agreed to resolve a dispute over the demarcation of shared border with North Korea on terms said to be more favorable to Pyongyang. Notwithstanding all the apparent mutual warmth and goodwill displayed by the two neighbors, China and North Korea rarely got along fully, and through the Cold War, the Soviet Union, bypassing China, acted as the principal supporter of North Korea.

Despite being regarded initially as ideological allies, China and North Korea gradually parted ways and portrayed a fading image of what was known as “closer than lips and teeth” partners. In 1980, Beijing criticized the planned hereditary transfer of power in North Korea from Kim Il-Sung to Kim Jong-Il and branded it as “vestige of feudalism.” Beijing also lost much of its ideological influence over Pyongyang due to adjustments in its revolutionary state in favor of economic development while North Korea remained committed to the non-flexible zealous communist ideology. Moreover, Pyongyang viewed China's establishment of diplomatic relations with South Korea in 1992 as a dreadful betrayal. Having eroded the base of its ideological leverage, Beijing had no alternative but to rely heavily on its economic influence over Pyongyang.

In 1993, Beijing altered the terms of its bilateral trade with North Korea from concessional arrangements and bartering to a cash-based market approach, which - coupled with the aftermath of the disintegration of the Soviet Union and the suspension of aids coming from

Moscow - pushed the North Korean economy to the brink of collapse. At the same time, the birth of the Russian Federation took the ideology factor off the Moscow-Pyongyang alliance and the new Russian government subsequently downgraded its ties with North Korea and in 1995 decided not to renew the 1961 treaty.

In the mid-1990s Beijing agreed to more flexible terms for its food and fuel exports to North Korea even as bilateral trade plummeted and political relations remained tense. During the 1990s when North Korea began its nuclear breakout, Beijing tried, and succeeded in bringing Pyongyang to the negotiating table for what became known as the Six Party Talks, with Russia and Japan participating alongside the two Koreas, China, and the United States of America.

A new phase of strained relationship surfaced when Pyongyang tested a nuclear device in October 2006 forcing Beijing to back the U.N. Security Council Resolution 1718 that imposed sanctions on North Korea. Undeterred by its apparent concurrence with the international punitive measures aimed at North Korea, China for the large part remained opposed to imposition of harsh international sanctions on Pyongyang. Beijing for a decade took a minimal approach to interpretation and full enforcement of the 2006 Security Council resolution in anticipation of strong possibility of regime collapse and among others, refugee influx across its 1400-km long border with North Korea. Further on and against all the odds, China remained committed to deepening economic and political ties with North Korea

despite the collapse of the Six Party Talks, North Korea's second nuclear test in 2009, and Pyongyang's provocative military conduct against South Korea the following year.

The demise of Kim Jung-Il and Kim Jong-Un's succession in 2011 did not immediately contribute to more smooth Beijing-Pyongyang relations. Instead, early in his tenure Kim decided to assert his independence from Chinese wishes by launching a satellite in late 2012 in defiance of Chinese President Xi Jinping's request not to do so, followed by yet another nuclear test. The Chinese leader clearly rebuked Kim's actions by publicly stating no one should be allowed to throw a region and even the whole world into chaos for selfish gain. The relations took another negative turn in 2017 as Pyongyang's face-off with the United States appeared to be pushing the Korean Peninsula to the verge of armed conflict. Beijing reacted with sharp warnings and pledged support for tougher UN Security Council sanctions against North Korea. Following Pyongyang's test-firing a missile into the Sea of Japan in February 2017, China announced that it would suspend all coal imports from North Korea for the remainder of that year. In response, Pyongyang stirred anti-China sentiment within its own population and the state media issued unusually direct and harsh-worded attacks against China. A fresh North Korean missile launch in November 2017 drew Beijing's reaction by calling on North Korea to cease actions that increased tensions on the Korean Peninsula. The test also spurred the adoption of another UN sanc-

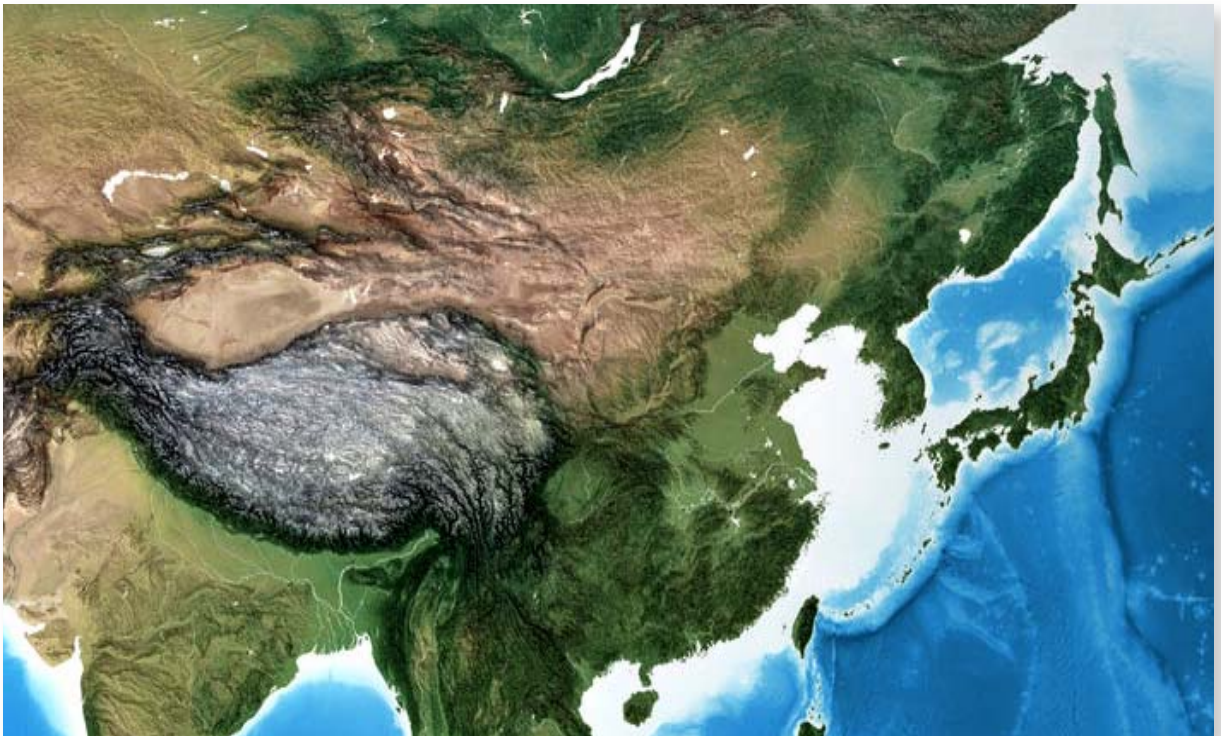
tions resolution, which for the first time targeted North Korea's lucrative coal exports in a bid to curtail that country's access to hard currency. China's approval of the resolution appeared as a signal of its willingness to take a tougher approach towards North Korea.

The year 2018 brought a remarkable turnabout on the Korean peninsula, including a fresh round of U.S. and South Korean dialogues with the North Korean leader Kim Jong-Un. However, as diplomacy accelerated, concerns mounted in Beijing that it was being sidelined and North Korea was fast drifting out of China's sphere of influence. The skillful Kim Jong-Un's initiatives of diplomatic outreach to Seoul and Washington did provide a new impetus for both Pyongyang and Beijing to quickly mend fences and to repair their relationship. China moved decisively to reassert itself and to manage relations with North Korea through an unprecedented series of summits between President Xi Jinping and Kim Jong-Un, as well as resumption of contacts between party and military officials.

In March 2018, Kim Jong-Un made his first official visit to Beijing. As North Korean talks with South Korea and the U.S. progressed over the next year, Kim made three additional visits to China and met President Xi before and after the Singapore Summit, and also a month prior to the second U.S.-North Korean summit in Hanoi. On June 20, 2019 President Xi Jinping arrived in Pyongyang marking the first visit by a Chinese leader to North Korea in 14 years. The course of these events

added credence to the assumptions that Kim Jong-Un after spending his first six years in power highlighted with less inclination towards Beijing, had managed to engage with China on terms much closer to his own.

Today China serves as North Korea's economic lifeline and the window to the world, monopolizing the vast majority of Pyongyang's trade and inflow of foreign investment. International sanctions imposed on Pyongyang have made the country more dependent than ever on Beijing for trade and support in the international arena. While Beijing appears willing to condemn its neighbor's nuclear headway, its policies remain focused on safeguarding stability in its surroundings. It is perceptible that Chinese leaders value stability as their foremost priority on the Korean Peninsula, fearing the consequences of a North Korean collapse or a conflict sparked by its emerging nuclear capabilities. China is also faced with a dilemma vis-à-vis its 1961 undertaking to defend North Korea in case of a major military conflict which by all means runs counter to its endeavor to avoid getting dragged into any large scale armed confrontation that poses inevitable risks at its economic growth. In this context, Beijing's apparent reluctance to officially renew the 1961 treaty gains prominence. Though the Chinese foreign ministry spokesman on July 2021 and ahead of the 60th anniversary of the conclusion of the mutual defense pact described it as strategic decision made with foresight by the older generation of leaders of the two countries and a major event in the history of bilateral relations" that "remains in force until

agreement is reached on its amendment or termination, there is less likelihood of enthusiasm on the part of China to commit itself to the defense of North Korea in the eventualities arising from possible North Korean adventurism.

With Beijing's reset of ties with Pyongyang, China's overall approach to North Korea is shifting, including signs that it is prepared to live with a nuclear North Korea. Pyongyang's nuclear ambitions have at various stages been both an asset and a burden for Beijing, threatening regional stability on one hand, but simultaneously providing China with an important leverage in its dealings with the U.S. on the other. It also indicates clearly that with China's revitalized relationship with North Korea, the U.S. can no longer expect Beijing to effectively support further sanctions and pressure on Pyongyang.

The endurance of the China-North Korea associa-

tion may also be explained by the persistent shared geopolitical interests against the U.S. presence in the region. Beijing's support for North Korea ensures maintaining a valuable buffer between China and the U.S. allied South Korea, home to a considerable American military might. As for North Korea, in the absence of any other forthcoming backer, it has to continue to rely on Chinese support and vital economic assistances, and assume Chinese protection while advancing its nuclear program.

In general, and in line with a pattern that has continued to the present day, any upheaval in Beijing-Pyongyang relations is unlikely to touch the breaking point, and would sooner or later be followed by joint initiatives to push the relations back to the track of normalcy. Though the two sides are far from being considered as friendly allies, they may settle for further engagement as partners of geopolitical necessity.

YENİ İPEK YOLU ALTERNATİFLERİ KARŞISINDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU

Özellikle Uç Kuzey Rotası iklim değişikliğine bağlı olarak buzulların erimesi sonucu yük gemilerinin geçişi için daha elverişli hale gelebilmekte ve ilgi çekmektedir.

Doç. Dr. Ali Oğuz Diriöz

Uluslararası Girişimcilik Bölümü, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Gizem Aymış

Lisans Öğrencisi, Uluslararası Girişimcilik Bölümü, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Küresel ticaretin normal şartlarda giderek artıyor olması, doğal olarak tedarik zinciri rotalarının önemini artırmaktadır. Geçmişteki rotalar çeşitlenmekte, ortaya çıkabilen fırsatlardan yararlanabilmek ve kaza, savaş, gerilim gibi risklerden korunabilmek için yeni ve alternatif rotalar ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede Doğu Asya'dan Batı'ya uzanan Tarihi İpek Yolu, Yeni İpek Yolu (Orta Koridor), Sibiryaya üzerinden geçen Kuzey Rotası, Arktik (Kuzey Kutbu) üzerinden gelişmekte olan Uç Kuzey Rotası (Kuzey Kutbu Rotası veya Kutup Rotası veya Kutup İpek Yolu diye de adlandırılabilir) rotalarına değinebiliriz. Özellikle Uç Kuzey Rotası iklim değişikliğine bağlı olarak buzulların erimesi sonucu yük gemilerinin geçişi için daha elverişli hale gelebilmekte ve ilgi çekmektedir. Dünya ticaret hacmi ve toplam değeri, yani küresel ticaret büyüklüğü giderek artmaktadır. GATT'ın kuruluşundan bu yana, 1950-2021 yılları arasında dünya ticareti, hacim bakımından 43 kat, değer bakımından ise 347 kat artmış gözükmektedir. Bu artış hızı, özellikle 1995'te Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) kurulmasıyla ivme kazanmış ve o tarihten itibaren yıllık ticaret hacmi artışı yaklaşık %4 ve yıllık ticaret değeri artışı yaklaşık %6 olarak gerçekleşmiştir.¹ Öte yandan, 2022 yılı sonunda yapılan tahminlere göre, jeopolitik gerilimler, yüksek enerji fiyatları, artan faiz oranları ve devam eden enflasyon nedeniyle 2023 yılında küresel ticaretin bir ölçüde daralacağı tahmin edilmektedir.² Ancak bu daralmanın geçici olacağı söylenebilir.

İklim değişikliğinin etkileri, küresel düzeyde muazzam çevresel zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Ancak kutup buzullarının erimesi ve Arktik Okyanusu'nun geçmiş yıllara göre daha az donması, lojistik ticaret için bu rotanın da kullanılmasına olanak sağlıyor. Geleneksel olarak Tarihi İpek Yolu ve Yeni İpek Yolu üzerinde konumlanmış olan Türkiye, Kuzey Kutbu güzergâhı ile Kutup İpek Yolu (İng. *Polar Silk Road*) üzerinde bir aktör değildir. Sibiryaya üzerindeki (demiryolu ağırlıklı) Kuzey Rotası ve hatta Arktik Okyanusu üzerindeki Uç Kuzey Rotası, Türkiye'nin tedarik zincirleri üzerindeki konumunu etkileyebilirler. Küresel tedarik zinciri için önemli bir ülke olarak kabul edilen Türkiye, kendisini bir enerji, ticaret ve lojistik merkezi olarak konumlandırıyor. Esasen, Sibiryaya üzerinden bir Kuzey Rotası geliştirme olasılığı bulunmaktadır. Ayrıca, Arktik Okyanusu'ndan bir kutup deniz taşımacılığı rotası olasılığı da tedarik zincirinden yararlanmakta olan önemli aktörler tarafından değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, Arktik Rota'nın (yani Kuzey Kutbu Rotasının) veya (Uç Kuzey Rotasının veya kısaca Kutup Rotasının) daha fazla kullanılması imkanlarının gelişiyor olmasının Orta Koridoru nasıl etkileyeceği sorusu Türkiye için önem arz etmektedir. Esasen Orta Koridor ile Kutup Rotasının avantajları ve dezavantajları sorgulanmadıkta. Son jeopolitik gelişmeler (hâlâ devam eden Rusya-Ukrayna çatışması gibi, Çin ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) rekabeti gibi) küresel gelişmeler de, bu rotayı kullanan veya kullanacak olan önemli aktörlerin, bu rotaların avantajları ve dezavantajları

üzerindeki değerlendirmelerini etkileyebilecektir. Silikon Vadisi Bankası'nın (SVB) iflas etmesinden kaynaklanan ekonomik durgunluk endişeleri, küresel ticaretin çıkış ve varış noktalarını etkileyen faktörler olacaktır. Beklentiler her zaman kısa vadede olumlu olmasa da, orta-uzun vadede uluslararası ticaret işlemeye devam edecektir. Uluslararası ticaret açısından, rota ve yol güvenliği bakımından çeşitlendirmeye ve alternatiflere ihtiyaç duyulacağı için, Kuzey rotalarının da geliştirileceği beklenmektedir. Bununla birlikte, risk çeşitlendirmeleri ve farklı potansiyeller dikkate alındığında, Türkiye'nin merkezi bir koridordaki konumu, küresel tedarik zincirleri ve ticaret için önemini koruyacaktır. İlk olarak, Kutup Rotasının ne olduğunu ve Kutupla ilgili rekabeti belirlemek önemlidir.

Kuzey Kutbu Rotası ve Rekabet

Arktik, özellikle küresel ısınmanın etkilerinin arttığı 2000'li yıllardan bu yana, Arktik Okyanusu'na kıyaslı olan ülkeler için bir çekişme alanı olmuştur. Deniz yatağının değerli kaynaklarının geliştirilmesi, son on yılda önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bununla birlikte, Kuzey Kutbu'nun, deniz trafiği için daha fazla kullanılma olasılığı ve dolayısıyla küresel ticarete önemi giderek artan bir alternatif rota olması nedeniyle bilhassa Çin ve Japonya gibi Asya ülkeleri de bu Arktik seçeneği değerlendirmektedirler. Ayrıca Rusya, ABD (Alaska), Kanada, Norveç, Grönland (Danimarka) ve İzlanda gibi Kuzey Kutup Dairesi ve Kuzey Buzul Denizi'ne kıyıdaş devletler bakımından da bu rotalar önem arz etmektedir.

Spesifik olarak, Arktik rotanın yaygın şekilde kullanılmaya başlanması, yeni ticaret yolları ve deniz taşımacılığının süresinin kısalması demek olacaktır. Global ticaret açısından, bilhassa Avrupa'nın kuzeyindeki limanlar ile Japonya, Kore ve Çin'in kuzey limanları arasındaki ticari nakliyat süresinin kısalabilmesi anlamına gelecektir. Bunun da, sadece Kuzey Kutbuna yakın devletlere değil, aynı zamanda ticari filo ve lojistik taşımacılık sektöründeki farklı aktörlere ve bilhassa buzullarda seyredebilecek gemileri olanlara, daha hızlı taşımacılık sayesinde ekonomik avantajlar sağlayabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir. Örneğin Hollanda ve İngiltere Kuzey Denizinde önemli ticari nakliyat firmaları olan devletlerdir.³ Buna karşılık Kutup rotasının (Arktik rotanın) olası dezavantajlarını ele aldığımızda, bilhassa acil durumlar, sevk ve ikmaller için acil yeni pahalı yatırımların yapılması gerekmektedir.

Bazı uzmanlar, özellikle buradaki geniş alanlarda batimetrik (yani deniz tabanının) haritalandırmalarda önemli eksikliklere dikkat çekmektedirler.⁴ Ayrıca, buzulların yapıları ve erimeleri yıldan yıla değişim göstermektedir. Kuzey Kutbu ve Kuzey Buz Denizi geniş ve eksik haritalanmadan dolayı da risklerle doludur ve yolcu gemilerinin ve ticari yük gemilerinin geçişlerine geçmiş yıllarda nispeten sınırlı ölçüde maruz kalan bir bölge olmuştur. Bölgeyle ilgili tehlikelerin önemli bir unsuru, bölgenin yerleşim yerlerine ve limanlara uzak olmasıdır. Acil bir durumda arama ve kurtarma çabaları diğer bölgelere nispetle daha güç olmaktadır. Dolayısıyla, acil durum olasılıkların sigortalanmasıyla ilgili olarak halen belirsizlikler bulunmaktadır. Fırtınalar, buzdağları ve Arktik rüzgârlardan kaynaklanan buzlanma, rota boyunca güvenli geçişi tehdit edebilecek sayısız tehlikeden sadece birkaçıdır.⁵ Kaldı ki, Kuzey Kutup bölgesindeki ticaret Rusya ve ABD arasında bulunan bir stratejik geçitten yani Bering Boğazı'ndan geçilmesini gerekli kılmaktadır. Bu durumda, Kutup bölgesindeki ülkelerden, Rusya'nın dışında hepsinin NATO üyesi oldukları (ABD, Kanada, Danimarka, İzlanda ve Norveç) hesaba katıldığında, Rusya ve NATO üyesi ülkeler arasındaki askeri boyutu da bulunan jeopolitik rekabet ve zaman zaman bunun getirebileceği gerilimler ve sıkıntılar da göz ardı edilmemelidir. Bu makaledeki temel soru, Kuzey Kutbu

Kutup bölgesindeki ülkelerden, Rusya'nın dışında hepsinin NATO üyesi oldukları (ABD, Kanada, Danimarka, İzlanda ve Norveç) hesaba katıldığında, Rusya ve NATO üyesi ülkeler arasındaki askeri boyutu da bulunan jeopolitik rekabet ve zaman zaman bunun getirebileceği gerilimler ve sıkıntılar da göz ardı edilmemelidir.

Rotası'nın Türkiye'yi ve Orta Koridoru nasıl etkileyebileceği hususudur. Bu bağlamda, NATO bakımından da tabii Türkiye'ye dolaylı olarak etkilerini okumak, Finlandiya'nın NATO üyeliği üzerinden bu olasılıkları analiz etmek mümkündür.

Kuzey Rotasının Jeopolitik Önemi ve NATO

Kuzey Rotasının jeopolitik önemi, bu rotadaki ülkelerin (Rusya hariç) NATO üyesi ülkeler olmasının dışında, rotaya yakın diğer kuzey ülkelerinin de jeopolitik önemini, bu ülkelerin NATO üyeliği sürecinden de okumak mümkün. Kuzey rotasına yakın, Kutup bölgesinde bulunan veya buraya yakın olan Finlandiya ve İsveç, 2022 Madrid üçlü mutabakatıyla NATO üyelik sürecine girmişlerdir. Finlandiya ve İsveç'in NATO üyeliği, başlangıçta ortak başvuru olarak değerlendirilmişti. Ancak, İsveç'in üyeliğinin onaylanmasına, terörlü mücadelede dayanışma konularında yeterince somut adımların atılması hususuna uymaması nedeniyle ve dolayısıyla güvenlik kaygılarıyla Türkiye karşı çıkmaktadır.⁶ Bu nedenle Türkiye sadece Finlandiya'nın üyeliğine, 30 Mart 2023 tarihli TBMM kararıyla, onay vermiştir.⁷ Türkiye'nin Finlandiya'ya bilhassa karşı çıkmamasının sebeplerinden birinin Finlandiya'nın Türkiye'nin hassasiyetlerini giderme hususunda daha istekli davranması olduğu düşünülebilir. Bir diğer gerekçe ise Finlandiya'nın, stratejik olarak İsveç'e nazaran Kutup bölgesine ve dolayısıyla Arktik rotaya daha yakın olmasından dolayı daha kilit ve önemli bir konumda olmasındandır. Zira Finlandiya'nın Rusya ile uzun bir sınırı bulunmaktadır ve ayrıca Kuzey İpek Yolu'na daha yakın konumdadır ve uluslararası ticaret bakımından daha ön plandadır. Hem İsveç'in hem Finlandiya'nın, ikisinin birden NATO üyeliği, Ukrayna işgali sonrası Rusya'ya güçlü bir mesaj verme bakımından tercih edilmektedir. Ancak, bunun süreci uzatması endişesi ve Türkiye'nin Finlandiya'nın üyeliğine karşı çıkmamasından ötürü, odak önce Finlandiya'nın üyeliğini gerçekleştirmek olmuş gibi durmaktadır. Finlandiya Cumhurbaşkanı Niinistö'nün Ankara'yı Mart ayında ziyaret etmesi ayrışmayı net biçimde ortaya sermiştir.⁸

İsveç, elbette önemli bir siyasi, ekonomik ve güvenlik ortağı olma potansiyeline sahip bir devlettir. 18. yy. Osmanlı döneminde, Osmanlı hanedanları ile İsveç kralları önemli müttefiklerdir. Türkiye'nin anımsattığı güvenlikle ilgili şartları yerine getirmeyi seçmesi durumunda NATO ittifakına önemli katkılarda bulunabilecek bir devlettir. Ancak, bu potansiyele sahip olmasına rağmen, stratejik olarak, İsveç'in Rusya ile doğrudan bir karasal sınırı bulunmamaktadır. Aynı zamanda, Arktik Okyanusu'na, Finlandiya'ya nazaran daha uzaktır. Bu iki faktör, İsveç'in üyeliğini Finlandiya'nın kadar önemli kılmamaktadır.

Türkiye ve Yunanistan'ın 1952 yılında birlikte NATO'ya üye olmaları süreçleri sonrası NATO'nun

genişlemesi gibi, 'ikili Kuzey' genişlemesi amacıyla İsveç ve Finlandiya NATO'ya birlikte başvurmuşlardır. Sadece Finlandiya'nın üyeliğine onay verilmesi durumu, Soğuk Savaş'ın tam tersi, yani, bir 'Yeni-Finlandiyalılaşma' (İng. *Neo-Finlandization*) durumu olarak tanımlanabilir.⁹ Bu durum, Soğuk Savaş başlarındaki 'Finlandiyalılaşmak' (İng. *Finlandization*)¹⁰ kavramının, yani tarafsız olmak istememesine karşın 'tarafsız' ülke durumunda olmasının ironik bir şekilde tersidir. Soğuk Savaş boyunca tarafsız bir ülke olarak ve NATO dışında kalan İsveç'in, kolektif bir güvenlik teşkilatı dayanışma gerekliliklerine ve güvenlik hassasiyetlerine daha iyi uyum sağlama gerekmektedir. İsveç'in bu hassasiyetlere uyum sağlama kapasitesinin olduğundan hiçbir kuşku yoktur. İsveç önemli bir müttefik olma potansiyeline sahip olduğunu ortaya koyabilir ve NATO'ya hala Finlandiya ile aynı anda katılması mümkün olabilir. Ancak mevcut durum göstermektedir ki eğer iki devletin NATO'ya aynı anda üye olması, zamanlama bakımından mümkün görülüyorsa, vakit kaybetmeden Finlandiya'nın üyeliğinin gerçekleştirilmesi daha öncelikli olacaktır.

Finlandiya ve İsveç, sadece NATO'ya katılmak istemeleri bakımından önem taşımamaktadır.

NATO üyesi birçok ülke gibi Türkiye bakımından da, önümüzdeki yıllarda alternatif rotalar oluşturabilmek bakımından, Finlandiya, İsveç ve Norveç gibi Kuzey ülkeleri giderek önemli ortaklar olabilirler. Bu ülkeleri ilişkileri geliştirmek bakımından Türkiye'nin sunabileceği önemli bir katkı da İpek Yolu rotası üzerindeki diğer

ülkeler ile Nordik ülkeler arasında yeni kurumsal mekanizmalar ve işbirliklerinin geliştirilmesidir. Ayrıca, Fince'nin Ural-Altay dil ailesine olan bağlarından dolayı, tıpkı Macaristan gibi, Finlandiya'nın da ileriki yıllarda Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) toplantılarına ve zirvelerine gözlemci ülke statüsünde davet edilmesi de şartırcı olmamalıdır. Çünkü TDT, kültürel işbirliği kadar Yeni İpek Yolu üzerindeki ekonomik ve ticari işbirliklerini de önemsemektedir. Bu bağlamda Finlandiya'nın Kuzey rotalar üzerinden, Norveç ve İsveç ile birlikte, alternatif sunabilme bakımından avantajları olabilir. Aynı sebepten, gene Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ) toplantı ve zirvelerine de gözlemci olarak davet edilmesinin artıları olacaktır (Rusya'nın KEİ üyesi olduğu da unutulmamalıdır, dolayısıyla bu girişime Rusya'nın nasıl yanıt vereceği de ayrı bir merak konusudur). İsveç'in süreçten kopmaması ve AB ile NATO dışında da Türkiye'yle uluslararası kuruluşlarda işbirliğinin artması bakımından, Finlandiya gibi TDT'ye davet edilemeye dahi KEİ'ye İsveç de misafir ya da gözlemci olarak davet edilebilir. Giderek Asya-Pasifik bölgesine kaymakta olan dünya ticareti açısından değerlendirildiğinde Yeni İpek Yolu ve alternatif rotaların (tek bir rotaya bağlı kalmamanın) önemi devam edecektir.

Asya ve Avrupa için Hedef Pazarlar

Çin ve Hindistan hem nüfus hem de ekonomi bakımından hızla büyümekte olan iki Asya ekonomisidir. Yıllarca karşılıklı bağımlılık (İng. *interdependence*) ilkesine

NATO üyesi birçok ülke gibi Türkiye bakımından da, önümüzdeki yıllarda alternatif rotalar oluşturabilmek bakımından, Finlandiya, İsveç ve Norveç gibi Kuzey ülkeleri giderek önemli ortaklar olabilirler. Bu ülkelerle ilişkileri geliştirmek bakımından Türkiye'nin sunabileceği önemli bir katkı da İpek Yolu rotası üzerindeki diğer ülkeler ile Nordik ülkeler arasında yeni kurumsal mekanizmalar ve işbirliklerinin geliştirilmesidir.

dayanan Rusya-Avrupa Birliği (AB) ilişkilerinin belki de öneminin azalmasının bir sebebi, artık dünya ekonomisinin odak noktasının değişiyor olmasıdır. Rusya'nın da Avrupa'yı doymuş bir pazar olarak görmesi ve bu nedenle büyümesine katkısının yavaş olacağını ve Rusya'dan geçen Sibiryaya rotasının yani Kuzey rotasının tatmin edici bir rota olmaktan çıkacağını değerlendirip daha dinamik Asya pazarlarına yönelmesi anlaşılabilir. Hindistan, Çin ve Asya pazarlarına yönelme adına, sadece Rusya değil, Türkiye dâhil birçok ülke hızla hareket etmektedir. Küresel ticaret ve finansın, yani dünya ekonomisinin, giderek Güney Asya-Pasifik merkezine kayma eğilimine hiçbir devlet veya firma kayıtsız kalmamaktadır. Mart 2023'de Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) patlak veren banka krizleri,¹¹ ABD ve Avrupa'da ekonomik büyüme beklentilerine gölge düşürmektedir. Bu gelişme, sadece ABD ve Avrupa'da değil, küresel ekonominin durumuyla ilgili belirsizlik ortamı yaratmaktadır.¹² Buna mukabil, küresel ekonomide bilhassa Hindistan ve Çin'in Dünya ticaretinde artan paylarından dolayı büyümeleri yönündeki beklentiler artmaktadır. Bu beklentilerden dolayı, özellikle de Rusya'nın, Güneydoğu Asya ve genel olarak Asya-Pasifik bölgesine önem vereceği görülmektedir. Bu değişime adapte olma konusunda konumlanmalara başlanmıştır.

Değişen dünyada ticaret rotalarını çeşitlendirerek alternatif seçeneklerin oluşturulması, olası riskleri ve kırılganlıkları yönetebilmek için gereklidir. Belki de en büyük değişim 2019 sonu ortaya çıkan ve 2020-2022 döneminde devam eden COVID-19 küresel salgınıdır. Küresel salgın yani pandemi koşulları ve salgınlar hemen hemen bütün ülke ve ulus devletleri etkilemiştir. Ekonomik, siyasi ve birçok bakımdan dünya düzenine ve toplumsal hayata yansımaları olan pandemi döneminin etkileri, yeni yeni normalleşen ülkelerde halen devam etmektedir. Ancak pandemi sürecinin sonucu olarak dünya ekonomisinde Güney Asya ve Pasifik bölgesinin önemi ile Kuzey Kutup bölgesinden geçen ticari denizcilik rotalarına olan ilgi gibi pek çok trendlerin hızlanmış olabileceği gözlemlenmektedir. Özellikle son zamanlarda

faaliyete geçen demiryolu bağlantıları ve tren seferleriyle 'Demir İpek Yolu' dikkat çekmektedir.

Demir yolları, Yeni İpek Yolu rotaları bakımından önemli bir kavramdır. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu (BTK) sayesinde Türkiye'den Çin'e doğrudan tren vagonlarıyla, demir yolları üzerinden yük konteynerleri iletmek mümkündür. Türkiye'den Çin'e giden ilk ihracat treni, 4 Aralık 2020 yılında yola çıkmıştır. Yaklaşık 15 gün süren yolculuktan sonra da 19 Aralık 2020 yılında Çin'in Şian kentine ulaşmıştır. 2021 verilerine göre, 2021 yılında Orta Koridor üzerinden Türkiye'den Çin'e 5 tren 216 konteyner gitmiştir.¹³ İhracatı güçlendirmek ve Çin ile ilişkileri iyi bir düzeyde muhafaza edebilmek amacıyla bu hat daha da geliştirilmelidir. Kaldı ki, kutup bölgelerinden her türlü ürünün taşımacılığının yapılması uygun olamayabileceğinden ve/veya bu hattın yılın belirli dönemlerinde kapalı olması olasılığına karşı Orta Koridor hattının, hem Çin'in önderliğinde hem de Çin'den bağımsız çok taraflı ortaklarla da geliştirilmesi Türkiye'nin çıkarına olacaktır.

Çin de, erimekte olan buzullardan dolayı yeni taşımacılık fırsatları nedeniyle, Kuzey Kutup bölgesine alternatif rota seçeneği olarak ilgi göstermektedir.¹⁴ Bu bağlamda, Dünya'nın an itibarıyla ikinci ve üçüncü en büyük ekonomileri olan Çin ve Japonya'nın dünya ticaretini etkileyebilecek bütün rotalara ilgi göstermeleri doğaldır. Japonya, şu anda yapım aşamasında olan yeni Arktik araştırma gemisini etkin bir şekilde kullanmak için

planlar geliştirmeye başlamıştır. Japonya Deniz-Yer Bilimi ve Teknolojisi Ajansı JAMSTEC, 33,5 milyar Yen'lik bir yatırım bütçesi ayırmıştır. Yeni bir Arktik araştırma gemisini (bir çeşit buzkıran gemisi) inşa etmeye 2021'de başlayacağını duyurmuştur.¹⁵

Çin, Arktik araştırmalarına ve Kuzey Kutbu'na ilgi göstermektedir. Çin'in Arktik politikaları üç ana noktaya odaklanmaktadır: Bilim, ekonomi ve yönetim. Bu üç noktanın dışında ayrıca beş hedef maddeler olarak belirtilmektedir. Bilimsel noktalarla ilgili iki madde (ya da hedef) söz konusudur. 1. maddede, "Kuzey Kutbu'nun araştırılması ve daha ayrıntılı keşfi," 2. maddede "Kuzey Kutbu'nun eko-çevresini koruma ve iklim değişikliği ele alma" ifade edilmiştir. Ekonomik amaçlarla ilgili hedefler 3. maddede ifade edilmiştir. 3. madde "Arktik kaynaklarının yasal ve rasyonel bir şekilde kullanılması"dır. Son olarak, yönetim çıkarları 4. ve 5. maddelerde belirtilmiştir. 4. madde "Kuzey Kutbu ile ilgili uluslararası işbirliğine aktif olarak katılmak" ve 5. madde "Kuzey Kutbu'nda barış ve istikrarı teşvik etmek" şeklinde ifade edilmektedir.

Elbette bu üç alana yönelik ilgi ve faaliyetler diğerlerinden tamamen ayrı değildir. Örneğin Çin, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne, Kyoto Protokolü'ne ve Paris Anlaşması'na taraftır. Çin, sera gazı emisyonlarını azaltmak için ulusal olarak belirlenmiş katkısını (NDC) genel ulusal kalkınma gündemine ve ulusal planlamaları kapsamına dâhil

etmiştir. İklim değişikliği, bilim ve yönetişimin kesiştiği bir alandır. Uluslararası Denizcilik Örgütü (İng. *International Maritime Organization – IMO*) tarafından geliştirilen ve düzenlenen Kutup Sularında Çalışan Gemiler için Uluslararası Kod'un (Kutup Kodu; İng. *Polar Code*) yayımlanmasının ardından, IMO üyesi olan Çin, Kutup Kodunu onaylamıştır. Bu da ekonomi ve yönetişimin kesiştiği başka bir alandır. Çin, Kutup bölgesi ile ilgili araştırmalara ve teknoloji geliştirilmesine önem verdiğini özellikle de ulusal iktisadi ve sosyal kalkınma planı 'Vizyon 2035' kapsamındaki 14. "5 Yıllık Milli Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planında (2021-2025)" vurgulamaktadır.¹⁶ Bu da Çin'in de Harita 1'deki Kutup rotasına yani 'Buzlar Üzerinden İpek Yolu' (*Silk Road on Ice*) rotasına önem verdiğini göstermektedir. Çin, Kuzey Kutbu bölgesini hem ticaret rotası olarak, hem de okyanus ve deniz tabanındaki stratejik kaynaklara, ham maddelere erişim açısından önemli bulmaktadır. Bu bağlamda, Arktik bölgesinde kıyası olmadığı için bu bölgedeki işbirliklerinin ön planda tutulduğu politikaları önceliklendirmektedir. Böylelikle Kuzey Kutbu, günümüzde çeşitli jeopolitik çekişmelerin dışında kalamayacak bir bölge olarak ortaya çıkmaya başlamaktadır.

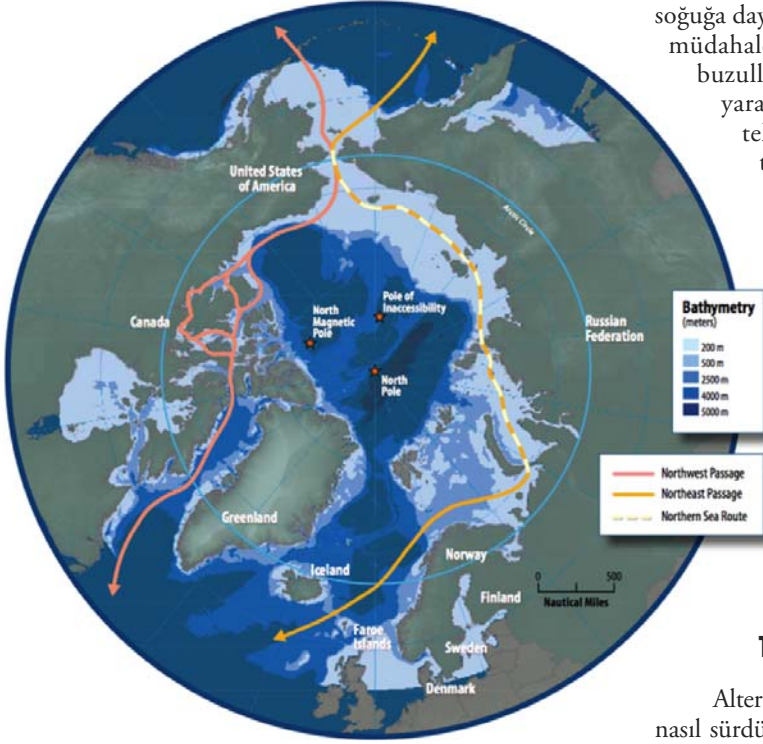
Rusya-Ukrayna Savaşından Dolayı Küresel Tedarik Zincirilerinde Alternatif Rota Arayışları

Uluslararası ticaret genellikle istikrar koşullarında daha fazla gelişir, ancak çatışma ve kriz dönemlerinde de durmaz. Rusya ile Ukrayna arasındaki çatışma ve ardından ABD ile AB'nin Rusya'ya uyguladığı yaptırım rejimi, küresel ekonomide dramatik kaymalara neden olmuştur. Bu yaptırımlar rejiminin sonuçlarından biri de Kuzey Kutbu üzerindeki rekabeti yoğunlaştırmasıdır.

Önceki araştırmalar,¹⁷ küresel ticaret yolları için Kuşak ve Yol Girişimine (İng. *Belt and Road Initiative – BRI*) ilaveten kuzeyden başka alternatifler aramıştır. Bu çalışmalar, Orta Koridor'a benzer biçimde alternatif rota geliştirmesi gereğini ortaya koymuştur. Böyle bir yaklaşımın, rota güvenliği ve rota çeşitlendirmesi bakımlarından gerekliliği üzerinde durulmuştur. Kutup bölgelerinden geçen deniz yollarının alternatif olarak önemi önümüzdeki yıllarda artacaktır.

Türkiye'nin henüz üye olmadığı AB ile Rusya arasındaki enerji güvenliği gerilimleri, Türkiye'nin AB için güvenli bir enerji rotası ve aynı zamanda Rusya için güvenilir bir pazar ve enerji merkezi olması için bir fırsat sunuyor. Bu nedenle, Türkiye'nin küresel ticaretin merkezi haline gelmesi için belirli fırsat pencereleri görünüyor. Yine de Arktik deniz rotası Türkiye'yi büyük ölçüde dışlayacaktır. Karasal rotalar için Türkiye, doğal olarak daha avantajlı bir konuma sahiptir. Türkiye'nin jeopolitik konumu, küresel ekonomi, küresel ticaretin tedarik zinciri ve lojistikte küresel bir merkez olma açısından potansiyel avantajlar sağlamaya elverişlidir.

Harita 1: Kuzey Kutubu'ndan Geçen (Geçebilecek) Deniz Ticaret Rotaları Kaynak: Wikimedia Commons

Ancak böyle bir dönüşüm, Kuzey Kutbu güzergâhı açısından, altyapıdan ziyade gemilerde daha fazlasını gerektirebilecek yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, Türkiye, kuzey rotaları üzerinden uluslararası ticaret yollarının çeşitlenmesi için uluslararası konsorsiyumlarda yer alabilmelidir. Doğal olarak Türkiye'nin, öncelikle Orta Koridor'da uluslararası konsorsiyumları ve yatırımcıları teşvik eden çok taraflı bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir ve Kuzey Koridoru 2. yedek rota olarak değerlendirmelidir (hatta Süveyş Kanalından sonra belki 3. Hatta 4. Bir yedek rota olarak). Her türlü kargo, Kutup'tan geçecek kadar

Türkiye, Ukrayna-Rusya ihtilafının ortasında müzakere edilmiş bir tahıl koridorunun oluşmasında etkili bir rol oynadı. Yukarıda da belirtildiği üzere, politik ve ekonomik olarak Türkiye, çeşitli küresel tedarik zincirlerinin tesisi ve lojistikte kesinti yaşanmaması için önemli bir merkez olarak hizmet edebilir. Türkiye'nin özellikle enerji alanındaki rolü, Kuşak ve Yol girişimi dışındaki alternatifler için kilit önemdedir.

soğuğa dayanıklı değildir. Ayrıca bu rota acil durumlara müdahale açısından tam olarak gelişmemiştir ve buzullar gemiler için ilave tehlikeler yaratabilmektedir. Dolayısıyla bu rota gerek tehlikeler içermesi ve gerekse bazı malların taşınmasına uygun olmaması bakımından arzu edilmeyebilir.

Türkiye, Ukrayna-Rusya ihtilafının ortasında müzakere edilmiş bir tahıl koridorunun oluşmasında etkili bir rol oynadı. Yukarıda da belirtildiği üzere, politik ve ekonomik olarak Türkiye, çeşitli küresel tedarik zincirlerinin tesisi ve lojistikte kesinti yaşanmaması için önemli bir merkez olarak hizmet edebilir. Türkiye'nin özellikle enerji alanındaki rolü, "Kuşak ve Yol İnsiyatifi" dışındaki alternatifler için kilit önemdedir.¹⁸

Sonuç: Kuzey Rotasına Türkiye nasıl yaklaşmalıdır?

Alternatifler, barışçıl ve istikrarlı ekonomik ilişkilerin nasıl sürdürüleceğini anlamak için gelecekteki ticaretten beklentilerin önemini gösteriyor.¹⁹ Dolayısıyla, gelecekteki ticaret beklentilerinin de yaptırım kararlarına etkili olduğu anlaşılmaktadır. Hem Çin, hem de Rusya'nın giderek yakınlaşmasının yanı sıra, Çin, Hindistan ve Asya-Pasifik Pazarlarının artan ekonomik öneminden dolayı alternatif rotaların geliştirilmesi, tek bir rotaya bağımlı kalmamak adına önemlidir. Mevcut stratejik geçitlerde herhangi bir aksaklık yaşanması durumunda da alternatiflerin hazırda bulunması, lojistik sevkiyatların kesintisiz işleyebilmesi bakımından faydalıdır. Mart 2021'de Süveyş Kanalı'nda Ever Given konteyner gemisi yüzünden gemi trafiğinin sekteye uğraması, dünya lojistik ve taşımacılık sektörünü olumsuz etkilemiştir. Alternatif rotaların bir yandan birbirleriyle rekabet ettikleri geçişini kabul etmekle birlikte, aynı zamanda yaşanabilecek aksaklıklar durumunda da birbirlerini tamamlayıcı rotalar olduklarını unutmamak gerekir. Küresel tedarik zincirindeki kırılmalara karşı da alternatiflerin geliştirilmesi gerekliliği, en iyi 2021 Süveyş Kanalı tıkanıklığı sonucu anlaşılmaktadır.²⁰ Yoksa Kuzey Rotasının da birçok giderilmesi gereken meseleleri vardır. Örneğin en başlıca mesele, buzullar ile aysberglerin olduğu uzun rotalarda fazla liman ve lojistik destek olmadan ilerlemenin güçlükleridir. Kaldı ki taşınacak her kargo türünün, özellikleri itibarıyla, yılın 12 ayı boyunca bu kutup şartlarında taşınması mümkün olmayabilir. İlaveten, Kuzey Avrupa limanlarından (Rotterdam, Londra, Hamburg ve Anvers gibi) Çin, Kore ve Japonya'ya ulaşımda kuzey rotası yılın belli dönemlerinde avantajlı gibi gözükebilir. Ancak Avrupa'nın birçok yerinden Hindistan ve Güneydoğu Asya'ya ulaşım bakımından da karasal bir ipek yolunun, demir ipek yolunun, orta

koridorun ve Çin'in Yol ve Kuşak projesinin kullanılmaya devam edileceği öngörülmektedir.

Sonuç olarak, Rusya ve AB'nin karşılıklı kısıtlamaları, bir zamanlar 'birbirine bağımlı' olan ticari ilişkilerinde siyasi olarak bir ayrışmaya neden oldu. Kuzey Kutup rotasında ve Kuzey Kutbu üzerindeki rekabetin ve ticaret yollarının kullanımının da yoğunlaşabileceği görülmektedir. Türkiye, bu bağlamda hem kendi Orta Koridor'daki avantajlarını kullanırken, Finlandiya (ve dolayısıyla da Norveç) gibi müttefikleri ile Kuzey Rotasındaki alternatif lojistik opsiyonları geliştirme seçeneklerini de değerlendirmelidir. Orta Koridor ile Kuzey Koridor arası koordinasyonun artırılması bakımından da, Macaristan gibi Finlandiya'nın da

TDT'nin zirve ve toplantıları ile KEİ'nin zirve ve toplantılarına gözlemci ülke olarak davet edilmesi sinerji yaratmak için fırsat oluşturacaktır. Türkiye'nin Orta Koridor'daki merkezi konumu, küresel tedarik zincirleri ve ticaret bakımından önemini koruyacaktır. Özellikle Çin'in Kuşak ve Yol girişimiyle çeşitli işbirlikleri düşünülebilir ve düşünülmektedir. Türkiye'nin ayrıca Kutup Rotasıyla ilgilenmesi, o rotaya yakın bazı Nordik ülkelerle işbirliklerinde bulunması (bu işbirlikleri hem Türkiye'nin kutup rotasıyla ilgilenmesi hem de o ülkelerin orta koridora ilgilerinin çekilmesi şeklinde olabilir) suretiyle bir sinerji yaratılmasına yol açabilecektir. Keza Asya-Pasifik ülkeleriyle de bu alanda çeşitli işbirlikleri düşünülebilir.

Sonnotlar

- 1 Dünya Ticaret Örgütü – DTÖ (*World Trade Organization – WTO*), Evolution of Trade Under the WTO: Handy Statistics. Erişim: 02.04.2023, https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/trade_evolution_e/evolution_trade_wto_e.htm#:~:text=World%20trade%20volume%20today%20is,of%20the%20WTO%20in%201995
- 2 UNCTAD. (13.12.2022), Global trade set to hit record \$32 trillion in 2022, but outlook increasingly gloomy for 2023 Erişim:02.04.2023, <https://unctad.org/news/global-trade-set-hit-record-32-trillion-2022-outlook-increasingly-gloomy-2023>
- 3 Kuzey Denizi, Manş Denizi'nin doğusunda İngiltere, Norveç, Almanya, Danimarka, Hollanda Belçika ve Fransa'nın kıyıdaş olduğu Denizdir. Kuzey Kutup Denizi ya da Kuzey Kutup Okyanusuyla karıştırılmamalıdır.
- 4 Hill, Emmaline, Marc LaNore, and Simon Véronneau. "Northern sea route: an overview of transportation risks, safety, and security." *Journal of Transportation Security* 8 (2015): 69-78.
- 5 Ibid.
- 6 Yetkin Report, 31 Mart 2023. Finlandiya'nın NATO üyeliği Meclis'te kabul edildi. Erişim Tarihi: 02.04.2023: <https://yetkinreport.com/2023/03/31/finlandiyanin-nato-uyeligi-mecliste-kabul-edildi/>
- 7 Macaristan Meclisi de birkaç gün önce 27 Mart'da Finlandiya'nın üyeliğini onayladı. Muhtemelen bu makale basılırken Finlandiya resmen Kuzey Atlantik İttifakı'na (NATO'ya) üye olmuş olacaktır.
- 8 Akan, Ali Kemal, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Finlandiya Cumhurbaşkanı Niinistö'yü resmi törenle karşıladı" Anadolu Ajansı (17.03.2023) : (erişim tarihi 19.03.2023) <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-finlandiya-cumhurbaskani-niinistoyu-resmi-torenle-karsiladi/2848431#>
- 9 Burada klasik Finlandiyalılışma kavramından farklı olarak yeni-Finlandiyalılışma 'da Finlandiya kendi isteği ile NATO üyesi olmakta ve zorla NATO üyesi yapılmıyor. Ancak başlangıçta İsveç ile dayanışma göstererek iki ülkenin aynı anda üye olması hedeflenirken, Finlandiya bu göreceli daha mühim stratejik konumundan dolayı tek başına üyelik seçeneği sunulduğunda üyeliğe karşı çıkmadı. Dolayısıyla tersine bir Finlandizasyon durumu zorla NATO üyesi olmak şeklinde yorumlanmamalı, sadece başta bir Nordik dayanışma göstermek istemesine karşın stratejik konumundan dolayı tek başına önceden üye olma durumunu özetleyen bir durumdur.
- 10 Laqueur, Walter. "Europe: The Specter of Finlandization." *Commentary* 64.6, (1977): 37-41.
- 11 Yani, Mart 2023'de Silicon Valley Bank-SVB ile Signature Bank'ın ABD'de batması. Buna ilaveten, İsviçre'de Credit Suisse'in UBS'le birleştirilerek batmaktan kurtarılması hadiseleri piyasalarda belirsizliği arttırmıştır.
- 12 Andrew Ross Sorkin, Ravi Mattu, Bernhard Warner, Sarah Kessler, Michael J. de la Merced, Lauren Hirsch and Ephrat Livni, "Why More Deals Are Likely After the Fall of Credit Suisse" *New York Times* (20 March 2023). <https://www.nytimes.com/2023/03/20/business/dealbook/ubs-bank-stocks-credit-suisse.html> Erişim Tarihi: 21 Mart 2023.
- 13 Ömer Faruk Şimşek, Emre Ayvaz, "Türkiye'den Çin'e gidecek 6'ncı ve 7'nci ihracat trenleri Kocaeli'den yola çıktı." Anadolu Ajansı, (24.05.2021) (Erişim: 11.03.2023): <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyeden-cine-gidecek-6nci-ve-7nci-ihracat-trenleri-kocaeliden-yola-cikti/2252574>
- 14 Çevik, Veli Ahmet, and Tülin Durukan. "Çin'in Kuzey Kutbu'na Olan İlgisi: Kutup İpek Yolu." *Akdeniz İİBF Dergisi* 20.2 (2020): 254-262.
- 15 Kamikawa, Yoko, and Hide Sakaguchi; Prefatory Notes. "Asian States' Arctic Approaches: Opportunities for Engagement." *asia policy* 18.1 (2023); 1-48. Roundtable with Angela Wang, Jeffrey Reeves, Sakiko Hataya, Yitong Chen, Hema Nadarajah. January 2023, *Asia Policy*.
- 16 Ibid.
- 17 Diriöz, Ali Oğuz. "An Energy-Focused Alternative and Complementary Route to the Silk Road." *Eurasian Research Journal* 4.2 (2022): 7-22.
- 18 Ibid.
- 19 Copeland 1996, Copeland, Dale C. "Economic interdependence and war: A theory of trade expectations." *International security* 20.4 (1996): 5-41.
- 20 T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, (29 Mart 2021) Bakan KARAIŞMAİLOĞLU: SÜVEYŞ KANALINA ALTERNATİF EN UYGUN TAŞIMA ROTASI, "ORTA KORİDOR" resmi sayfada bulunan bakanın açıklamaları ve harita kullanılmıştır (erişim 17.12.2022): <https://www.uab.gov.tr/haberler/suveys-kanalina-alternatif-en-uygun-tasima-rotasi>

Tarih/Date:/...../20.....

Adı Soyadı/Name Surname :

T.C. Kimlik Numarası :
/ ID Number

Adres/Address :

İlçe/Town:..... **Şehir/City:**.....

Telefon/Telephone :

GSM :

E-mail :

Tek Sayı Ücreti/One Issue: 110 TL

Yıllık Abonelik Ücreti / Annual Order (2 sayı / 2 issues): 220 TL

Yurtdışı Yıllık Abonelik Ücreti /Subscription Outside of Turkey (2 Sayı/ 2 issues): 35 Euro

Ödeme Şekli / Payment:

Banka Havalesi / Bankwire Posta Çeki / Post Check Nakit /Cash

** Siparişinizin gönderilebilmesi için formu dekontla birlikte gönderiniz.*

** Please send decont together with the form to receive your order.*

Aşağıdaki banka/posta çeki hesap numaralarına ödeme yapabilirsiniz:

Please send your payment to the following bank account:

Terazi Yayıncılık,

Garanti Bankası-Çankaya/ANKARA Şubesi / Branch: 181/6296007

Posta Çeki Hesabı /Postal Check Account: Ankara/Çankaya/Merkez 5859221

IBAN No: TR96 0006 2000 1810 0006 2960 07

İletişim Bilgileri/Contact Details:

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kırt. Ltd. Şti.
Süleyman Nazif Sok. No. 12/B Daire 4 06550 Çankaya/ANKARA

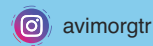
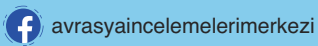
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • Fax: 0 (312) 438 50 26

E-mail: terazi yayincilik@gmail.com

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 2-3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

www.avim.org.tr

